

**TURUN
YLIOPISTO**

Prekariaatin köyhyys Suomessa

Suomalaisen työssäkäyvän köyhän diskurssit rakenteellisena ilmiönä

Sosiaalityön
pro gradu -tutkielma
Sosiaalitieteiden laitos

Taru Hakonen
23.6.2024
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Taru Hakonen

Prekariaatin köyhyys Suomessa: Suomalaisen työssäkävyn köyhän diskurssit rakenteellisena ilmiönä
Ohjaajat: yliopistonlehtori Teija Karttunen, yliopistonlehtori Kirsi Günther & professori Merja Anis

110 sivua

23.6.2024

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani suomalaisen työssäkävyn köyhän diskursseja sosiaalityön rakenteellisena ilmiönä. Tutkimustehtäväni on selvittää, miten rakenteelliset ilmiöt näyttäytyvät työssäkävien köyhyysdiskursseissa. Työssäkävien köyhyden teorian tutkimuksessani liitän suomalaiseen köyhyystutkimukseen, jota osoitan avaamalla köyhyden, työssäkävien köyhyden, sekä rakenteellisena ilmiönä ilmenevän köyhyden käsitteistöä ja aiempaa tutkimusta. Työssäkävien köyhyys ilmiönä on yhtä vanha kuin työelämä, mutta työelämän polarisoitumisen myötä näen sen tutkimiselle rakenteellisina ilmiöinä ajankohtaisen paikan ja tilan suomalaisena pro gradu -tutkielmana. Järjestelmäkeskeisen sosiaaliturvan ja työmarkkinoiden väliin jääviä köyhiä ja pienituloisia, työssäkäyviä suomalaisia on yhä enemmän. Haluan tutkimuksellani osallistua työssäkävien köyhyttä koskevaan keskusteluun. Tutkielman tieteellinen menetelmäsuuntaus perustuu laadullisen tutkimuksen traditioihin ja sosiaalisen konstruktivismin kriittiseen perinteeseen. Sosiaalityön tulokulmani tutkielmassa on rakenteellinen. Teoreettis-ideologisesti perustan rakenteellisen sosiaalityön lähestymistapani uudistavaan, kriittiseen rakenteelliseen sosiaalityöhön.

Käytän tutkimuksessa valmista aineistoa, jota analysoin aineistolähtöisesti. Rakenteellisen sosiaalityön kehys tuo tutkimusasetelmaani teoriasidonnaista elementtiä palaten kuitenkin analyysissa aineistolähtöisyyteen. Sosiaalityön rakenteellista kehystä jäsentäessäni käytän tekstianalyysiä. Aineiston analyysissa konstruoin diskurssit. Diskurssianalyttisen metodin perustan tutkimuksessani ranskalaiseen traditioon. Tutkimukseni aineisto koostuu kirjoituksista, joissa käsitellään köyhyden kokemuksia työssäkävien keskuudessa. Aineisto koottiin alun perin vuonna 2015 Jyväskylän yliopiston hankkeessa Köyhä, läski ja roska - Jakautuvan Suomen eriarvoistuvat ruumiit. Kirjoittajia yhdistää matala tulotaso työssäkäynnistä huolimatta esimerkiksi epätyypillisistä työsuhteista tai pienestä palkasta johtuen.

Diskurssien jäsenyykseen olen käyttänyt yhtä rakenteellisen sosiaalityön ilmiöiden perusjaottelua, jonka mukaan rakenteet voidaan jakaa primaareiksi ja sekundaareiksi. Analyysissani rakennan tuloksista pää- ja poikkeavat diskurssit. Primaarin päädiskurssin nimesin syrjäytymisdiskurssiksi ja poikkeavan oikeudettomuusdiskurssiksi. Sekundaari päädiskurssi on kestävä köyhyden diskurssi ja poikkeava on työssä alistetun diskurssi. Analysoin kirjoittajien inhimillisiä köyhyyskokemuksia konstruoiden niitä vasten sosiaalityön rakenteellisia ilmiöitä. Analyysin avulla tuotan sosiaalityöhön tietoa ja ymmärrystä aiheesta.

Avainsanat: työssäkävyn köyhyys, rakenteellinen sosiaalityö, kriittinen diskurssianalyysi

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Teoreettiset ja käsitteelliset paikannukset	9
2.1	Köyhyys ja sen mittaaminen	9
2.2	Hyvinvointivaltio ja köyhyys	14
2.3	Työssäkäyvän köyhyys	17
2.4	Hyvinvointi rakenteissa	24
2.5	Rakenteellinen sosiaalityö.....	26
3	Tutkimuksen metodologia	33
3.1	Metodologia rakentuu	33
3.2	Sosiaalinen konstruktivismi tutkimuksessa.....	37
3.3	Tekstianalyysi analyysin rakentumisen vaiheena.....	39
3.4	Kriittinen diskurssianalyysi linssinä.....	41
3.5	Ontologia ja epistemologia.....	46
4	Aineistot ja tutkimusetiikka	50
4.1	Aineiston kuvaus ja keruu	50
4.2	Tutkimuksen toteutuksen kuvaus.....	52
4.3	Tutkimuksen eettisyys.....	53
4.4	Tutkijan rooli.....	57
5	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	59
5.1	Tutkimustehtävä.....	59
5.2	Tutkimuksen kysymykset.....	60
6	Analyysi ja tulokset	61
6.1	Tekstianalyysi.....	61
6.2	Aineiston primaarit teemat rakentuvat	65
6.3	Aineiston sekundaarit teemat rakentuvat.....	69
6.4	Diskurssianalyysi.....	78
6.5	Aineiston primaarit diskurssit rakentuvat	81

6.6	Aineiston sekundaarit diskurssit rakentuvat	86
7	Johtopäätökset ja pohdinta	91
	Lähteet.....	100

1 Johdanto

Tutkimusaiheeni pro gradu -tutkielmassa on suomalaisen prekariaatin, työssäkäyvien köyhien diskurssit sosiaalityön rakenteellisena ilmiönä. Tutkimusaiheen valinta kietoutuu omaan mielenkiintooni tutkijana haluta liittyä osaksi sosiaalityön köyhyyden tutkimuksen traditioita. Tutkimukseni avulla saan jatkaa keskustelua rakenteellisen sosiaalityön merkityksestä köyhyyden vastaisessa työssä aineistoa kunnioittaen. Sosiaalityö on yhteiskunnallista muutostyötä, jonka perusolemus on monin tavoin poliittinen (Kokkonen 2019, 57). Köyhyyden vastainen työskentely on nähdäkseni sisäänrakennettu osa ammatillista kehystä riippumatta siitä, millaisissa tehtävissä sosiaalityöntekijänä työskentelen.

Sosiaalityössä tarvitaan ilmiötason tietoa esimerkiksi ihmisten hyvinvoinnin tilasta, sen vajeista, sekä sosiaalisten ongelmien ilmenemisestä. On oltava tietoa myös hyvinvointivajeiden ja erilaisten ongelmien yhteiskunnallisista, yhteisöllisistä ja yksilöllisistä taustoista ja syistä. Lisäksi edellytetään tutkimustietoa, joka tukee erilaisten ratkaisukeinojen, toimintaprosessien ja toimintaohjelmien kehittämistä. (Pohjola 2012, 28.)

Sosiaalityön tulokulmalla tutkimuksessani osoitan, että rakenteellinen lähestymistapa sosiaalityöhön on tärkeä osa myös sosiaalityöntekijän ammatin rakennetta. Ilman sitä näkökulmaa asiakastyön haasteiden ymmärtäminen ilmiöinä ja yhteiskunnallisina haasteina, sekä vaikuttamisen välineenä voi jäädä vajaaksi. Myös työn poliittinen luonne voi unohtua. Sosiaalityötä ympäröivä toimintakenttä on muuttunut alan toimijoille aiempaa epäselvemmäksi ja vaikeaksi ennustaa. Muutokseen sisältyy paradoksaalisesti samanaikaisesti kehitystä edistäviä ja sitä jarruttavia, sekä taannuttavia tendessejä. (Pohjola 2003, 153.)

Suomalaisia sanotaan rikkaammiksi kuin koskaan ennen, myös vähätuloisia kansalaisia. Samalla kuitenkin rikkaat rikastuvat ja köyhät köyhtyvät. Prekariaatin näkökulmasta tehty tutkimukseni nostaa esille työssäkäyvien köyhyyden kokemuksia Suomessa. Kyse on karkeasti ottaen työelämän polarisaatiosta. Puhuttaessa polarisaatiosta työelämän yhteydessä, ilmiö liitetään työmarkkina-asemaan. Heikkilän (2019.) mukaan työelämän muutoksessa polarisaatio eli ihmisten työmarkkina-aseman eriytyminen on tulevaisuuden iso muutos. Prekariaatio ei vallitse kaikkialla, eikä työelämä yleisesti huonone. Työstä valtaosa tehdään edelleen pysyvissä, kokopäiväisissä työsuhteissa.

Sosiaalityön tutkimuksen osalta on ennustettavaa, että köyhyyden teema on vaikeasti kitkettävissä yhteiskunnasta. Köyhyyttä aiheuttavien ilmiöiden tutkiminen on tärkeää yhtä lailla yksilön toimeen tulemiseen, tulojen uudelleenjaon, kuin palvelujärjestelmän yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Oma mielenkiinto aiheeseen, tutkimusaiheen ajankohtaisuus ja ammatilliset tarpeet ymmärtää rakenteellisia ilmiöitä yhdistyvät tutkimukseni motiiveissa. Opiskelijalle tiedolla johdetun oppimisen ja työn merkitykset ovat tärkeitä. Siten opitaan lähestymään eri ilmiöitä työssä samanaikaisesti kokemuksina ja rakenteellisena ilmiönä. Tämän opinnäytteeni myötä köyhyys näyttää minulle Januksen kasvonsa sosiaalityön kehityksen perspektiivistä, köyhyyden kokemuksen rakenteellisena ilmiönä.

Laadullisen tutkimuksen menetelmäopintojen kurssilta teoriana minua jäi kiinnostamaan sosiaalinen konstruktivismi. Valmiin aineiston löydyttyä olen kokenut, että se antaa hyvät puitteet analysointiin kirjoitelmista, eli työssäkäyvän köyhyyttä koskevista selonteista. Tutkimukseni kirjoituksista muodostuva aineisto koostuu työssäkäyvien köyhyyskokemuksista. Aineiston on alun perin koennut Mikko Jakonen Jyväskylän yliopistosta. Valmiilla aineistolla työskentely on minulle mielekäs vaihtoehto, sillä aineisto vastaa hyvin toiveisiini siitä, mitä tutkia ja millä tavalla.

Suikkasen (2003, 55) mukaan sosiaalipoliitikassa tarvitaan tutkimussuuntauksia, joissa lähdetään käsitteellisesti yksilöiden arkielämän käytännöistä ja merkityksistä. Tutkimukseni sosiaalityön tulokulman osalta olen pitänyt tavoitteena, että analyysin aineistolähtöisyys varmistaa kirjoittajien köyhyyskokemusten yksilöllisten vaikutusten huomioon ottamista samalla, kun se lukee heidän sosiaalipoliittisia tilanteitaan rakenteiden kautta. Diskurssit muodostan aineistosta rakenteellisen kehityksen avulla. Tavoitteeni tutkimuksessa on läpäistä samalla nämä kaksi yhteiskuntatieteen näkökulmasta aineistossa läsnä olevaa tasoa – kokemuksen ja rakenteet.

Rakenteiden jäsenyykseen olen valinnut sisällönanalyttisen tekstianalyysin. Se selkeyttää sosiaalityön rakenteiden tunnistamista tutkimuksessa. Tutkimuksessani sosiaalityön rakenteet edustavat teoriasidonnaista kehystä, jonka aineiston diskursseihin tähtäävässä tutkimusasetelmassani liitän yhteen tekstianalyysin avulla. Heikkisen (2020, 34.) mukaan tekstianalyysi on pohjimmiltaan merkitysten analysointia, jossa valinnat ovat

merkitysvalintoja. Tekstianalyysi osoittaa, mitä on valittu, millaisia merkityksiä ne tuottavat ja miten ne niitä tuottavat.

Tutkimuksessani kirjoitelmien rakenteellisten köyhyyskokemusten etualaistuminen kertoo minulle tutkijana ensisijaisesti aineiston köyhyyskokemusten merkityksistä. Etualaistamisella huomio kiinnittyy tekstin tai kuvan pääasioihin ja taka-alaistuvat asiat jäävät vastaavasti taustalle (ks. Fairclough 2001; Pälli & Lillqvist 2020, 21). Pää- ja poikkeavat diskurssini rakentuvat tämän diskurssianalyttisen käsitteen varaan jäsentäessäni rakenteellisten ilmiöiden esiintyvyyttä työssäkäyvien köyhien kirjoituksissa.

Diskurssi-identiteetti nousee toisena analyysini keskeisenä käsitteenä analyysiin.

Yhteiskuntatieteellisessä diskurssintutkimuksessa diskurssi-identiteettiin viitataan sellaisina puhujan valintoina, joiden kautta puhujat rakentavat suhdettaan puhuttavaan asiaan, tai rakentavat itseään, kuulijaa tai ylipäättään toisia ihmisiä tietynlaisina ihmisinä (ks. Benwell & Stokoe 2006; Pälli & Lillqvist 2020, 21). Diskurssi-identiteetin käsitettä tarvitsen jäsentäessäni työssäkäyvien köyhien puhutapojen säännönmukaisuuksia kirjoituksissa. Aineistolähtöisinä nämä molemmat diskurssianalyttiset käsitteet avaavat diskurssieni ytimen.

Sosiaalipoliittisen tutkimuksen kohteen tulee olla monipuolinen toimijoiden ja sosiaalisten systeemien muodostuminen ja dynamiikka tai vaihtoehtoisesti sosiaalipoliittisista tilanteista lähteminen, jolloin voidaan havainnoida ja problematisoida niin yksilöiden toimintaa kuin myös rakennetoimijoiden pyrkimyksiä (Suikkanen 2003, 55). Oman tutkimukseni analyysi rakentuu yksilöllisten ja rakennetoimijoiden vuorovaikutuksessa yksilöiden kokemusten kautta koskettaen työmarkkinoita, sosiaalityötä, sekä yhteiskuntajärjestelmää.

On syytä huomioida, että tutkimuksessani käsittelen suppeasti sosiaalityön tiedon tuottamisen näkökulmaa. Tuon kuitenkin esille, että tutkimustani läpäisee ajatus sosiaalityön tiedon tuottamisen periaatteista. Laadullisen tutkimuksen tekemisessä on omat lainalaisuutensa, joita noudattamalla tuotetaan eettisesti luotettavaa tutkimusta. Nähdäkseni se edellyttää sosiaalityön tiedonkäsitykseen perehtymistä tutkimuksessa. Lähestyn sosiaalityön tiedonkäsitystä seuraavassa luvussa. Se on nähdäkseni tärkeä osa kontekstia, jolle koko tutkimukseni perustan. Olen avannut tutkimuksessani sosiaalityön tiedonkäsitystä esimerkiksi tilastojen, lainsäädännön ja rakenteellisen sosiaalityön tulokulman avulla.

Seuraavassa luvussa tarkennan prekariaatin kuvaa jäsentämällä tutkimukseni teoreettista viitekehystä, hyvinvointia rakenteissa, sekä kuvaan tutkimuksen rakenteellisen sosiaalityön tulokulman. Ennen analyysityöskentelyä, katsauksessa kirjallisuuteen, selvitän millaiseen tieteenfilosofiseen taustaan ja menetelmätraditioihin perustan aineiston tarkastelun. Kerron myös aineistosta ja siitä, miten osoitan tutkimuksessa sitoumukseni tutkimusetiikkaan. Kuvailen myös käyttämiäni tutkimusmenetelmiä, jotta analyysivaihetta on helpompi seurata. Osoitan analyysin avulla tulokset ja päätän tutkimukseni johtopäätökseen ja pohdintaan.

2 Teoreettiset ja käsitteelliset paikannukset

Työssäkäyvän köyhän elämä vaatii jokapäiväistä rohkeutta (Jakonen 2019, 97). Prekariaatin, työssäkäyvien köyhien elämässä vallitsee jatkuva epävarmuus elannosta. Työssäkäyvien köyhien epävarmat ansiot muodostuvat pienistä puroista, eli useista lähteistä. On todettu, että ainoa asia, josta voi olla varma on, että kun jostain tulee lisää, niin toisaalta leikataan. (Emt., 97.) Kyse ei ole tilapäisestä tilanteesta. Usein kyse on pitkäaikaisesti epävarmoista ja vaihtelevista tuloista, joiden varaan koko muu elämä rakentuu.

Teorialuku käsittää tutkimukseni aihepiirin mukaisesti köyhyyttä ja prekarisaatiota käsittelevää tutkimusta, jota tutkimuksessani sosiaalityön näkökulmana kehystää rakenteellinen sosiaalityö. Tässä luvussa tuon myös esille, miten rakenteellinen sosiaalityö kietoutuu tutkimustehtävääni. Rakennan kuvaa työssäkäyvän köyhyydestä pohjoismaisen hyvinvointivaltion hyvinvointivaltioregiimin kontekstissa. Avaan käsitteitä, joista tutkimukseni työssäkäyvän köyhyyskokemuksiin rakentuu. Aloitan jäsentämällä köyhyyttä, hyvinvointia ja köyhyyttä, työssäkäyvien köyhyyttä ja köyhyyttä kokemuksena. Lopuksi tuon esille sosiaalityön hyvinvoinnin ja rakenteellisen näkökulman tutkimuksessani.

Katson elintason ja elämänlaadun käsitteiden olevan osa köyhyiden tarkastelua, koska niiden avulla voidaan yhteiskunnassa käsitteistää ja määritellä esimerkiksi etuuksien minimitasoa, kuten toimeentulotuen saamisen tuloraja. Martelan (2022, 4) mukaan kaikki hyvinvointiteoriat ottavat välttämättä kantaa ihmisen tarpeisiin eli siihen, mitä ihminen pohjimmiltaan tarvitsee voidakseen hyvin ja elääkseen hyvän elämän. Elintasoa ja elämänlaatua käsitellessä arvioidaan väistämättä köyhyysrajaa ja mitataan samalla taloutta elämänlaadun perustana. Tutkimuksessani työssäkäyvän köyhän väestönosan kutsuminen prekariaatiksi tarvitsee taustoitusta, sillä myös työssäkäyvien köyhyyttä määritellään ja mitataan monin tavoin.

2.1 Köyhyys ja sen mittaaminen

Köyhyys koskettaa länsimaissa enää murto-osaa ihmisiä ja useimmat selviytyvät elämästään ilman ainuttakaan köyhyysjaksoa. Monet uskovat köyhyiden olevan köyhien itsensä syy tai valinta. (Hiilamo 2011, 31.) Miellämme köyhyiden käsitteen eri tavoin yhteiskunnallisena ja yksilöllisenä ilmiönä. Köyhyiden tutkimuksen näkökulmiin vaikuttavat monet erilaiset tekijät, jotka ovat sidoksissa esimerkiksi yhteiskuntaan, kulttuuriin ja kansantalouteen.

EAPN:n mukaan köyhyys ei ole vain materiaalista puutetta. Rahasummat ja tilastot eivät anna siitä täyttä kuvaa. Tarvitaan myös tietoa ihmisten kokemuksista, koska ilman niitä ilmiön monia puolia jäisi pimentoon. (Suomen köyhyiden vastainen verkosto EAPN-FIN, n.d.)

Köyhät ovat heitä, jotka hakevat toimeentulotukea. Köyhyys- tai syrjäytymisriski tarkoittaa, että henkilö on suhteellisesti pienituloisen, vajaatyöllisen tai vakavaa aineellista puutetta kokevan kotitalouden jäsen. Yksikin näistä riskeistä riittää riskin määritelmän toteutumiseen, mutta ne voivat olla myös yhtäaikaista. (Hiilamo 2011, 53.) Vuonna 2019 pienituloisia oli 669 000, vajaatyöllisiä 376 000 ja vakavaa aineellista puutetta kokevia 139 000 (Tilastokeskus 2021). Suomessa tilastoinnissa on käytetty köyhyiden tai suhteellisen köyhyiden köyhyyserojen kuvaus perustuu edellä mainittuun jaotteluun.

Köyhyiden monimuotoisuutta kuvaa esimerkiksi uutiset köyhien maiden nälänhädästä tai suomalaisista leipäjonoista. Kuvaamme nälänhätää ensisijaisesti absoluuttisen köyhyiden käsitteellä. Absoluuttinen köyhyysmääritelmä lähtee siitä perusajatuksista, että on olemassa jokin tulojen minimi, jolla ihmisen fyysinen olemassaolo pystytään juuri ja juuri turvaamaan. Useat kansainväliset järjestöt käyttävät tällaista lähestymistapaa selvittäessään kehitysmaiden köyhyyttä. (Kangas & Ritakallio 2008, 3.)

Teoria suhteellisesta köyhyydestä asetti köyhyiden määritelmän ja mittaamisen kansainväliselle tieteelliselle perustalle. Siten köyhiä ovat ne ihmiset, joiden resurssit ovat niin vakavasti alle keskiarvoihmisen tai perheen resurssit, että heiltä on suljettu pois tyypilliset elämäntavat, tottumukset ja toiminnot. (Townsend Center for International Poverty Research 2023.) Liitän köyhyiden tarkastelun tutkimuksessani suhteelliseen köyhyiden käsitteeseen, jota kuvaan suomalaisessa yhteiskuntakontekstissa. Suhteellisuudessa on kyse siitä, että henkilöllä, jolla on vähäiset tulot tai varallisuus, on hyvin rajatut mahdollisuudet ylipäättään elämässä. Sen vuoksi on merkittävää tarkastella köyhyyttä suhteellisenä. (Pelkonen 2022, 25:01.)

Suomen kaltaisessa hyvinvointivaltiossa köyhyys ymmärretään suhteellisenä köyhyytenä. Se määritellään kykenemättömyytenä saavuttaa yhteiskunnassa yleisesti odotettua minimiksi katsottua elintasoja tai säädyllistä elämää taloudellisten resurssien puutteen vuoksi. Käsitys säädyllisen elämän vaatimasta vähimmäiselintasosta vaihtelee eri yhteiskunnissa ja eri

aikoina. Minimiksi katsottu elintaso on yleensä seurausta yhteiskunnan keskimääräisestä elintasosta. (Moisio 2006, 639.)

Köyhyyttä mitattaessa voidaan erottaa kaksi erillistä ongelmaa. On tunnistettava, ketkä ovat yhteiskunnassa köyhiä. Se edellyttää köyhyysindikaattorin valintaa, köyhyysrajan määrittämistä ja mittaamisessa käytettävän talousyksikön valintaa. (Riihelä & Tuomaala 2022, 52.) On harkittava, millaiset teoreettiset valinnat avaavat tutkimuksessani käsiteltävää köyhyyttä. Köyhyyden indikointi on tutkimuksessani myöskin määriteltävä. Toiseksi on rakennettava indeksi köyhyydestä käyttäen sitä informaatiota köyhyydestä, joka on saatavilla (emt.). Köyhyysindikaattorin näkökulmasta ajattelen, että kirjoittajien köyhyyskokemukset ovat relevanttia tietoa tutkimustehtäväni kannalta.

Yhteen indikaattoriin tyytyminen on rajoittavaa etenkin siksi, että köyhyys on kiistatta moniulotteinen ilmiö. Köyhyys voidaan nähdä perustarpeiden tyydyttymättömyytenä. Sitä voidaan mitata monien kulutuserien, kuten ruuan, vaatteiden tai asumisen kohdalla. (Kauhanen ym. 2020, 7.) Suhteellisen köyhyyden määritelmään ja köyhyysrajan valintaan indeksinä on tässä mielessä syytä suhtautua varauksellisesti työssäkäyvän köyhän köyhyyttä indikoivina tarkastelukulmina. Ne jäävät karkeiksi, määrällisiksi raameiksi, johon prekariaatin kirjoitelmissa ilmenevät köyhyyskokemukset viime kädessä suhteutuvat.

Tutkimukseni köyhyyden indikointi rakentuu rakenteellisen analyysin ja köyhyyskokemusten välisessä dialogissa aineiston kanssa. Määrittelyä en tee tarkkaan etukäteen, vaan köyhyyskokemusten moniulotteisuus näyttäytyy analyysin myötä aineistolähtöisinä rakenteellisina diskursseina. Köyhyysrajojen käyttämisen mielekkyyttä on hyvä puntaroida. Köyhysmittareiden operationalisointi perustuu yleensä tietyn tulotason käyttämiseen köyhyysrajana. Köyhyys ei ole kuitenkaan yksiselitteisesti sama asia kuin pienet tulot. Köyhyydessä on kyse pienten tulojen ja alhaisen elintason samanaikaisuudesta. Elintason mukaan ottaminen tarkasteluun on ensiarvoisen tärkeää. Pienet tulot eivät välttämättä ole ongelma, jos tilanne ei pitkity tai jos pienituloisuus on suunniteltua. (ks. Gordon ym. 2000; Siikki 2008, 133.)

Köyhyyden tutkimiseen sisältyy myös ennusteiden mittaaminen. Useamman vuoden keski- ja pysyväistuloilla mitattuna köyhyyskuilun suhde köyhyysrajaan ja tuloerot köyhien keskuudessa ovat lievästi kasvaneet. (Kauhanen ym. 2020, 26.) Köyhyyskuilu kuvaa köyhien

ihmisten keskitulojen suhdetta maan vuotuiseseen köyhyysrajaan. Köyhyyskuilu kertoo köyhyyden vakavuudesta: mitä suurempi se on, sitä enemmän köyhien tuloja tulisi keskimäärin lisätä, jotta heidän tulonsa ylittäisivät köyhyysrajalle ja sen yli. (Saarinen 2021.) Vuosituloista laskettujen köyhyysriskien kasvu johtuu ennen muuta pitkittyneen köyhyyden kasvusta. Köyhyys on sen keston näkökulmasta syventynyt. Köyhyyden vähentäminen on aiempaa hankalampaa, kun se muuttuu krooniseksi. (Riihelä, 2020.)

Köyhyysriskin lisäksi eri sosioekonomiset ryhmät eroavat sen suhteen, kuinka kaukana ne ovat köyhyysrajasta, vaikka suurta trendimäistä kehitystä köyhyysrajaan suhteutetuissa köyhyyskuiluissa ei olekaan. Ne ovat kuitenkin nousseet jonkin verran vuodesta 1995. Sosioekonomisten ryhmien välillä on suuria eroja. Köyhyyskuilu on suurin yrittäjillä. (Kauhanen ym. 2020, 16.) Olemassa olevan ja ennusteellisen köyhyyden tutkiminen on tärkeää, jotta köyhyyden syitä voidaan ymmärtää ja mahdollistaa informaation avulla näkökulmaa sen kitkemiseksi.

Rahatulojen lisäksi köyhyyttä voidaan mitata useilla vaihtoehtoisilla tavoilla. Köyhyys voidaan nähdä subjektiivisena kokemuksena, jolloin kysytään ihmisten omaa käsitystä heidän tilanteestaan. Köyhyyden voidaan nähdä olevan perustarpeiden tyydyttämättömyyttä ja minimioikeuksien toteutumattomuutta. Köyhyyden voidaan tulkita myös olevan toimintakykyjen puutetta. (Riihelä & Tuomaala 2022, 54.) Tässä yhteydessä toimintakyvyn käsitteellä ei viitata työ- ja toimintakyvyn käsitteeseen. Tutkimuksessani toimintakyvyn käsitteestä puhuttaessa viitataan suhteessa köyhyyteen ja sen vaikutuksiin esimerkiksi henkilön resursseihin työmarkkinoilla. Resursseissa tai niiden puutteessa sen sijaan hyvinvointi voi näyttäytyä toki yhtenä toimintakykyisyyden elementtinä muiden muassa.

Kilpailukykyiseen työnhakuun ja työssäkäyntiin tarvitaan esimerkiksi taloudellisia, ammatillisia ja sosiaalisia resursseja. Tällaisia voivat olla esimerkiksi laitteisto työnhaun ja kommunikoinnin välineiksi, referenssit aiemmista töistä, sekä kyvykkyys verkostoitua. Yhteiskunta ja työ ovat muuttuneet tavalla, joka on pudottanut monet periaatteessa hyvillään valmiuksilla varustetut ihmiset marginaaliin. Toimintakyvyn parantaminen ei siten ratkaise kaikkea. Työmarkkinoiden tulisi olla joustavammin sisään ottavia ja jäykemmin poiskäännyttäviä. Tilanne on nyt päinvastainen. (Isola & Suominen 2016, 90.)

Tarkastellessaan köyhyyttä vauraassa maassa, kuten Suomessa, on pohdittava, mitä muuta kuin absoluuttinen, käytettävissä oleva rahamäärä esimerkiksi köyhyyden yhteydessä tarkoittaa. On nähtävä myös köyhyysrajan taakse. Köyhyyttä pitää tarkastella, ei vain absoluuttisen rahamäärän, vaan toimintakyvyn näkökulmasta. (Pelkonen 2022, 23:00.)

Käsitteitä elintaso ja elämänlaatu on käytetty varsin monella tavalla. Elintason määritelmien eroavuudet riippuvat usein ratkaisevasti siitä, mitä muita käsitteitä tutkimuksessa tarvitaan. (Allardt 1976, 35.) Oleellista on, että hyvinvoinnin katsotaan koostuvan sekä elintasosta että elämänlaadusta, että molempia oletetaan voitavan mitata ja että molempien tutkimisessa voidaan käyttää sekä objektiivisiä että subjektiivisiä kriteereitä (emt., 35). Elintason ja elämänlaadun käsitteet liittyvät köyhyyteen ja sen määrittelyyn siten, että niiden avulla konkreettisesti mitataan hyvinvointia. Näiden köyhyyden mittaamisen indikaattorein varmistuu, ettei hyvinvoinnin tai puutteen tutkimisesta tule liian ahdas kuva. Näkökulma ottaa huomioon tarpeet hyvinvoinnin perustana.

Eriytyypiset tarpeen tyydytyksen luonteen avulla määritellyt tarpeet jaetaan kolmeen perusluokkaan, jotka esitellään luokittelun alkuperäisellä kielellä englanniksi: having (elintaso), loving (yhtenäisyysuhteet) ja being (itsensä toteuttamisen muodot) (Allardt 1976, 38). Tietty aineellisten resurssien minimitaso on edellytys yleensäkin elämälle. Elintason arvojen toteutuminen ei kuitenkaan ole riittävä ehto rakkauden ja itsensä toteuttamisen tarpeen tyydyttämiselle. (Emt., 41.) Tämä määrittely pohjautuu Maslow'n (ks. 1943) tekemään jäsenyykseen tarvehierarkiasta.

Pidän allardt'laista määrittelyä hyvinvoinnin perustasta edelleen tärkeänä pohjana nykyisin käytetylle kolmelletoista perustarpeen mittaristolle. Aineellisen ja sosiaalisen puutteen mittari kuvaa perustarpeisiin liittyviä puutteita, joihin kotitaloudella ei ole varaa. Jos kotitaloudella on puutetta vähintään seitsemästä perustarpeesta, sen katsotaan kokevan vakavaa aineellista ja sosiaalista puutetta. (Tilastokeskus, n.d.) Puutetta määritellään ja mitataan suhteessa perustarpeiden osatekijöihin. Niitä ovat esimerkiksi maksuvaikeudet ja maksukyvyttömyys aineellisten ja sosiaalisten resurssien järjestämiseksi asumiseen, ravintoon ja sosiaaliseen elämään. (ks. stat.fi. Vakava aineellinen ja sosiaalinen puute, n.d.)

2.2 Hyvinvointivaltio ja köyhyys

Köyhyyttä käsittelevässä tutkimuksessa on käytetty erilaisia tyyppittelyjä, joiden avulla on voitu vertailla hyvinvointivaltioiden ominaispiirteitä. Hyvinvointiregiimillä tarkoitetaan tapaa, jolla hyvinvoinnin tuottaminen on jaettu valtion, markkinoiden ja perheen kesken (ks. Esping-Andersen 1990; Laitinen-Kuikka 2005, 308). On erotettavissa kolme laadullisesti erilaista regiimiklusteria, joihin läntiset teollisuusmaat ryhmittyvät (emt., 309). Hallinnoinnin järjestelminä regiimien tyyppitelemine erillisinä ryppäinä ei avaa hyvinvointivaltioista koko kuvaa. Se mahdollistaa kuitenkin hyvinvointivaltioiden tarkastelun ominaispiirteidensä kautta.

Ensimmäinen klusteri on liberaali hyvinvointiregiimi, jolle on ominaisia tarveharkintaiset etuudet, vähäiset yleiset tulonsiirrot ja vaatimattomat sosiaalivakuutusjärjestelmät (Laitinen-Kuikka 2005, 309). Toista klusteria kutsutaan konservatiiviseksi hyvinvointiregiimiksi. Se on syntynyt toisenlaisen historiallisen kehityksen tuloksena, kuin liberaali malli. Sille on ominaista valtion, kirkon ja korporaatioiden vahva rooli konservatiivisen sosiaalisen rakenteen ja arvomaailman ylläpitäjänä. (Emt., 309.) Kolmannelle, sosiaalidemokraattiselle regiimiklusterille on ominaista korkea dekommodifikaation aste, suhteellisen hyvät ja kattavat etuudet ja sosiaalisten oikeuksien universaalisuus (Laitinen-Kuikka 2005, 310).

Dekommodifikaatio on mittari, jolla mitataan yksilön sosiaalisten oikeuksien riippumattomuutta markkinoista. Sitä tapahtuu, kun yksilöllä on sosiaalisia oikeuksia riippumatta hänen asemastaan työmarkkinoilla. (Laitinen-Kuikka 2005, 309.)

Kolmas regiimiklusteri kuvaa lähinnä pohjoismaista mallia, johon suomalainen malli lasketaan. Pohjoismaisessa hyvinvointimallissa on painottunut julkisen vallan rooli sosiaalisten riskien jakamisessa (ks. Esping-Andersen 1990, 1999; Grönlund & Hiilamo 2006, 11). Avaan hyvinvointiregiimin merkitystä tutkimuksessani hiukan tarkemmin työssäkäyvän köyhyyttä koskevan otsikon alla. Pohjoismaisen ja tässä yhteydessä suomalaisen hyvinvointiregiimin tunnistaminen on Suomessa se alusta, jonka varaan köyhyysme suhteutuu. Pohjoismaisen hyvinvointivaltion tyyppin esille tuominen tutkimuksessa on tärkeää siksi, koska aineiston kirjoitelmien köyhyyskokemukset tapahtuvat Suomessa. Ne perustuvat köyhyyskokemuksiin suomalaisessa hyvinvointiregiimissä kuvaten samalla hyvinvointimme rakenteiden haasteita.

Institutionaalisen määritelmän mukaan valtiota voi pitää hyvinvointivaltiona, jos siellä on lainsäädäntöön perustuvat, väestön kattavat riskiperustaiset sosiaaliturvajärjestelmät, jotka vastaavat lapsuuteen, vanhuuteen, sairauteen, työtapaturmiin ja työttömyyteen (Saari 2005, 27). Suomalainen hyvinvointivaltio kattaa tämän määritelmän ollen rakenteellisesti järjestelmäkeskeinen ja hyvinvointipalveluiltaan kehittynyt. Tutkijoiden keskuudessa luottamus Suomen kategorisointiin pohjoismaisen hyvinvointivaltion regiimiin on kuitenkin alkanut rapautua. Julkisuudessa on nyttemmin alettu epäillä tutkijoiden toimesta, ettei Suomen kuvaaminen pohjoismaiseksi hyvinvointivaltioksi ole aivan itsestään selvää. Näin ei ole myöskään edes virallisten tilastojen valossa. (Hänninen ym. 2008, 7.)

Vauraissa maissa köyhien tulot ovat moninkertaisia verrattuna keskimääräisiin tuloihin köyhissä maissa. Sen vuoksi ajatellaan usein, että köyhyys on suhteellista rikkaissa maissa. Suhteellinen tuloköyhyys voi kuitenkin tuottaa absoluuttisen köyhyyden toimintakyvyn suhteen. (Riihelä & Tuomaala 2022, 55.) Näitä esimerkkejä analyysissä pääsen tarkemmin rakenteina ilmenevinä ilmiöinä valottamaan köyhyyteen liittyvän toimintakyvyn näkökulmasta.

Menoperustaisessa määritelmässä valtiosta tulee hyvinvointivaltio vasta, kun puolet julkisista menoista kohdennetaan sosiaaliturvaan sen sijaan, että valtaosa menoista käytetään koulutukseen, tieinvestointeihin tai puolustukseen jne. (Saari 2005, 27). Sosiaaliturvaan kuuluvat esimerkiksi eläkkeet (ml. lakisääteiset työeläkkeet), kuntien järjestämät sosiaalipalvelut ja työmarkkinatuki (Veronmaksajat, 2021). Julkisyhteisöjen menojen tehtäväjakautumassa vuonna 2019 julkisyhteisöjen menoista 45,1 % vie sosiaaliturvan rahoitus. Sosiaaliturvamenot ovat suurin yksittäinen menoluokka. (Tilastokeskus, 2021.) Suomi asettuu myös menoperustaisen hyvinvointivaltion määritelmään. Vuonna 2019 sosiaaliturvamenot ovat olleet 57 744 miljoonaa euroa (emt.).

Mediaanitulo jakaa kansakunnan ansiotulot kahteen joukkoon: puolet ansaitsevat mediaanituloa vähemmän, puolet enemmän (Jakonen 2019, 100). Suhteellinen pienituloisuus on vaihdellut viimeksi kuluneen kymmenen vuoden aikana 623 000 ja 728 000 henkilön välillä, kun pienituloisuuden rajana käytetään 60 prosenttia mediaanitulosta. Pienituloisuuden raja oli vuonna 2019 yhden hengen taloudessa 15 330 euroa vuodessa eli noin 1 280 euroa kuukaudessa. (Tilastokeskus, 2019.) Suhteellisella tulometodilla mitattuna maassamme oli 632 000 pienituloista ihmistä vuonna 2016 (Jakonen 2019, 100). Köyhyys- tai

syrtäytymisriskissä oli 873 000 suomalaista eli 16,0 prosenttia koko kotitalousväestöstä vuonna 2019. Riskissä olevien määrä kasvoi edeltävästä vuodesta noin 17 000 henkilöllä, joka johtui ennen kaikkea pienituloisuuden kasvusta. (Tilastokeskus, 2021.)

Tuloseurannan avulla pystytään päättämään tulojen kehittymistä pienituloisten, keskituloisten ja hyvätuloisten osalta. Esimerkiksi tulonsiirtojen vaikutus eri tuloluokille, kuten työttömyysturvan leikkaukset, voivat olla ratkaisevasti erilaiset vaikutuksiltaan pienituloiselle kuin suurituloiselle viiteryhmälle. Tämä on esimerkiksi yksi näkökulma, jonka vuoksi on tärkeää tutkia tuloeroja Suomessa. Tilasto- ja tutkimustiedon avulla yhteiskunnassa voidaan suunnitella tulonsiirtoja siten, että ne ottavat minimitoimeentulon huomioon.

Maailman verojärjestelmillä on selvät ja erittäin vahvat sukupuoleen kohdistuvat vaikutukset, vaikka ne esitetään ikään kuin markkinavoimat loisivat kaikille tasaisesti ohjautuvan valumaefektin (trickle down) (Criado-Perez & Schroderus 2020, 275). Mielestäni tämä kuvaa sitä, millaisia sosiokulttuurisia vaikuttimia toimeentuloon liittyvää tutkimusta tehtäessä yhteiskunnassa tulee tunnistaa. Sosiaalityön tutkimuksen näkökulmasta tulonsiirtojen tai niiden vaikutusten tutkiminen järjestelmässä voi olla myös rakenteiden ja yhdenvertaisuuden selittämistä ja ymmärrettäväksi tekemistä yhteiskunnassa.

Resurssien jakautumista voidaan tarkastella myös funktionalismin näkökulmasta. Funktionalismi perustuu ajatukseen, jonka mukaan tietyt toiminnot ovat yhteiskunnan kannalta perustavanlaatuisia. Perusfunktioina pidetään resurssien tuotantoa, päätösten tekemistä ja päämäärien saavuttamista, kiinteydestä huolehtimista ja jatkuvuuden ylläpitämistä. (ks. Parsons 1970; Jokivuori - Vainio 1992, 32.) Elleivät nämä perusfunktiot toteudu, ei yhteiskunnallinen elämä ole mahdollista, eikä yhteiskunta pysy koossa. Käytännössä näistä funktioista vastaavat tietyt yhteiskunnalliset laitokset, instituutiot. (Emt.) Perusfunktioiden toiminta liittyy prekariaatin köyhyyden alttiiksi rakenteellisille vinoumille.

Tärkeimmäksi funktionalismissa nousee harmonian säilyttäminen ja kriisien välttäminen (Jokivuori - Vainio 1992, 33). Systemisen järjestelmän toimimattomuus voi tuottaa kuitenkin ongelmia. Jokivuoren ja Vainion (Emt., 33.) mukaan suotuisa yhteiskunnallinen kehitys vaarantuu silloin, kun jokin funktioista saa hallitsevan aseman muihin nähden. Esimerkiksi taloudellisen kehityksen liiallisesta korostamisesta aiheutuvat ympäristöongelmat ja

sosiaalisten rakenteiden vinoutumat, kuten työttömyys, koulutukseen pääsyn hankaloituminen tai erilaisten marginaaliryhmien syntyminen.

2.3 Työssäkävyn köyhyys

Suomessa ja muissa jälkiteollisissa maissa yksi keskeisin työssäkävien köyhyyteen vaikuttavista yhteiskunnallisista kehityskuluista on ollut työelämän prekarisaatio (Jakonen 2019, 101). 2000-luvulla yleistyneissä työtä koskevissa keskusteluissa ja tutkimuksissa prekarisaatiolla tarkoitetaan usein prekarisaation näkyvintä ilmiötä, eli pätkätöiden ja muiden epätyypillisten töiden määrän lisääntymistä työelämässä. Tämänkaltaisina töinä pidetään esimerkiksi vastentahtoiset määrä- ja osa-aikaiset työt, nollatuntisopimukset, vuokratyöt, itsensä työllistäminen ja yksinyrittäminen, erilaiset alipalkatut työllistämistyöt ja harjoittelut. (Jakonen 2020, 161.)

Työssäkävyn köyhälistön koostuminen prekariaatiksi sisältää erilaisia köyhyyteen viettäviä alustoja. Tästä esimerkkinä itsensä työllistäjät ja yrittäjät. Yrittäjän vapaus toteutuu ansioiden kustannuksella. Suomalaisissa työssäkävissä köyhissä yrittäjät ja itsensä työllistäjät korostuvat – eivät niinkään palkansaajat. (Isola & Suominen 2016, 82.)

Kotitalousväestöstä 16,3 % eli 894 000 henkilöä oli vuonna 2021 köyhyys- tai syrjäytymisriskissä. Riskissä olevien määrä kasvoi 117 000 henkilöllä vuodesta 2020. Henkilö on köyhyys- tai syrjäytymisriskissä, jos hänen kotitaloutensa on pienituloisen, vajaatyöllinen tai kotitaloudessa esiintyy vakavaa aineellista ja sosiaalista puutetta. 894 000 henkilöä oli köyhyys- tai syrjäytymisriskissä vuonna 2021. (ks. Elinolotilasto; Stat.fi 2022.) Köyhyys- tai syrjäytymisriskiin riittää, että yksikin kolmesta edellä mainitusta riskistä toteutuu, mutta ne voivat olla myös yhtäaikaista. Vuonna 2021 erityisesti suhteellisen pienituloisuuden kasvu noin 100 000 henkilöllä kasvatti köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien määrää. Pienituloisia oli 697 000 eli 12,7 % kotitalousväestöstä. (ks. Elinolotilasto; Emt.)

Suurin osa köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevista oli ainoastaan pienituloisia. Heitä oli 448 000 henkilöä eli 8,2 % kotitalousväestöstä. Pienituloisia ja vajaatyöllisiä oli samanaikaisesti 199 000 henkilöä eli 3,6 % kotitalousväestöstä, ja ainoastaan vajaatyöllisiä oli 144 000 henkilöä eli 2,6 %. Edellisvuodesta vajaatyöllisten määrä kasvoi noin 55 000 henkilöllä. Noin 1,9 % kotitalousväestöstä kuului kotitalouteen, jossa esiintyi vakavaa aineellista ja sosiaalista puutetta. (ks. Elinolotilasto; Stat.fi 2022.)

Teollisen yhteiskunnan muutos on murtanut ja kyseenalaistanut perinteiset yhteiskunnalliset jakolinjat ja ajanut niin tuotannon arkikäytännöt kuin poliittisen järjestäytymisen muodot uuteen asetelmaan. Tätä tilannetta on kuvattu usein työelämän ja yhteiskunnan prekarisaatiolla. (Jakonen 2020, 24.) Prekarisaatio on nimenomaan teollisen palkkatyön ja sitä myöten poliittisen järjestyksen hajoittamisen konfliktuaalinen menetelmä. Prekaarisessa työelämässä usein näkymättömäksi jäävät ristiriidat voitaisiin tehdä näkyviksi ja julkisiksi konflikteiksi, eli prekaarin työelämän monimutkainen ja moniulotteinen todellisuus voitaisiin politisoida. (Emt., 24.) Prekariaatin näkyväksi tekeminen on yksi tutkimukseni innoittaja.

Suomalaisessa prekarisaatiokeskustelussa on 2000-luvun alusta saakka korostettu, että prekarisaatiota, prekariaattia tai prekarisuutta ei pidä ymmärtää ainoastaan työmarkkinoiden muutoksia kuvaaviksi deskriptiivisiksi käsitteiksi, vaan myös osaksi laajempaa kapitalistisen tuotantotavan historiallista muutosta sekä siihen liittyvää subjektiivista ja intersubjektiivista epävakauden kokemusta (ks. Peltokoski 2006; Helsingin EuroMayday-verkosto & Verkkolehti Megafoni 2006; Jokinen & Venäläinen 2015, 11).

Suppean prekarisaatioteesin mukaan kausaalisesti aiheutuneet epäjatkuvuudet työmarkkinoilla juontuvat kapitalismin jälkitekolliseen käännteeseen ja sen lietsomiin tuotannon globaaleihin uudelleenjärjestelyihin. Laajan prekarisaatioteesin mukaan prekaarisuus ei palaudu pelkästään työn tai tuotannon, vaan myös kokemuksen rakenteiden muutoksiin, sekä modernien instituutioiden kriisiin. Laaja teesi korostaa myös käsitteiden poliittisuutta. Prekariaatti ja prekarisaatio eivät ole pelkästään käsitteitä, vaan myös kamppailuita, joiden palauttaminen suureen kuvaan on samalla niiden kesyttämistä ja neutraloimista. (Jokinen & Venäläinen 2015, 11-12.) Teesien kiista on mielenkiintoinen siksi, että siinä ei ole kyse vain kahdesta kilpailevasta teoriasta, vaan kahdesta epistemologisesti yhteismitattomasta tavasta kuvata yhteiskunnallista muutosta. Koska muutospuhe osaltaan rakentaa todellisuutta, sillä on myös välittömästi poliittinen luonne. (Emt., 11-12.)

Työssäkäyviä köyhiä koskevan keskustelun taustalla kuvautuu siis kaksi erilaista, sidoksista ilmiötä. Suppea ja laaja prekarisaatioteesi ovat metodologisilta sitoumuksiltaan erilaisia kuvatessaan työn, elämän ja työelämän muutosta (Jokinen & Venäläinen 2015, 12). Liitän nämä keskustelut analyysiin vuoropuheluna aineistoon. Epistemologisesti yhteismitattomina tavoiltaan kuvata yhteiskunnallista muutosta, ne ovat kiinnostavia kilpailevia teorioita (emt.,

12). Kuvataanpa prekarisaatiota laajan tai suppean prekarisaatioteesin kautta, analyysi tuo lähemmäksi niitä ilmiöinä työssäkävyn köyhän kokemusten kautta.

Hyvinvointiyhteiskunnan taustateorioissa hyvinvointiregiimit eriytyvät merkityksiltään. Hyvinvointiregiimeillä on kytkös myös työssäkävien köyhien väestöosaan. Laitinen-Kuikan (2005, 309) mukaan regiimit eroavat suhteessa siihen, miten ne vähentävät tai edistävät dekommodifikaatiota ja miten ne vaikuttavat stratifikaatioon.

Sosiaalinen stratifikaatio, eli yhteiskunnallinen kerrostuneisuus viittaa yhteiskuntien sisäiseen jakautumiseen erilaisiin kerroksiin elinmahdollisuuksien (tulot), vallan ja sosiaalisen arvostuksen suhteen. Sosiologiassa, kuten muissa yhteiskuntatieteissä tätä jakoa on perinteisesti kuvattu yhteiskuntaluokan käsitteellä. (Oinas 2020, 2.) Näiden käsitteiden avulla perustelen tutkimuksessani työssäkävien köyhien nimeämistä prekariaatiksi.

Sosiaalisen stratifikaation käsite avaa näkymän eriarvoistumiseen ja yhteiskuntaluokkiin. Tutkimuksessani käsitelen aineiston kirjoittajien sosiaalista luokkaa prekariaatin käsitteen avulla. Prekariaatin käsitteen kautta kuvaan hyvinvointivaltiomme yhteiskunnallisten kerrosten yhtä, työssäkävien luokkaa. Kun näin tehdään, tarkastellaan hyvinvointivaltion sisällä sen regiimissä tunnistettavaa väestöosaa osana luokkayhteiskuntaa. Pienituloisina työssäkävinä prekariaatti on osa työväenluokkaa, jota voi kuvata myös työssäkävänä köyhälistönä. Kun omassa tutkimuksessani tunnustan luokkayhteiskunnan kutsumalla työssäkävyä köyhiä prekariaatiksi, tunnustan suomalaisen luokkayhteiskunnan olemassaolon.

Jakosen (2019, 96) mukaan työssäkävänä köyhänä eläminen tarkoittaa Suomessa elämää näkymättömässä marginaalissa, sillä virallisesti maassamme ei ole tällaista ilmiötä olemassakaan. Työssäkävien köyhien määrää lasketaan eri tavoin, joten kaikki laskentatavat eivät johda näkökulmaan prekariaatista. Noin miljoonan marginaalista varsinaiseksi prekaariaatiksi voidaan laskea vain ne, jotka ovat prekaarissa työmarkkinapositionsa vastoin tahtoaan. Näitä ovat vastentahtoisesti määrä- ja osa-aikaiset (noin 320 000), vastentahtoisesti yksinyrittäjät (noin 30 000), sekä työvoimapalveluiden toimenpiteissä olevat asiakkaat (91 000). (Jakonen 2019, 102-103.)

Suomalainen yksinelävä on köyhä, jos hänen kuukausitulot ovat noin 1200 euroa. Mediaanitulo on 2500 euroa kuukaudessa bruttona, josta 60% on 1500 euroa kuukaudessa

bruttona. Suhteellisen tulometodin mukaan suhteellinen köyhyys muodostuu, kun kotitalouden tulot ovat 60% kaikkien kotitalouksien mediaanitulosta. Yksinasuvat muodostavat merkittävän osan työssäkäyvistä köyhistä (20-40%). Kahden huollettavan kotitaloudessa köyhyysraja oli 2052 euroa vuonna 2013. (Jakonen 2017, 5-6.) Prekariaatin köyhyyskokemuksessa yhteistä on se, että heidän on vaikeaa tulla toimeen palkallaan. Lähestyn prekariaatin käsitteen jäsentämistä aineistossa rakenteellisten köyhyyskokemusten kautta.

Vaikka köyhyden mittaamiseen tarvitaan taloudellista mittaria, se antaa vain puolittaisen kuvan köyhyydestä. Köyhyyden monimuotoisen luonteen avaamiseksi sen mittaamisen tulisi olla moniulotteista ja samalla tarkkaa. Esimerkiksi kunta-alalla työskentelevän keskipalkka on 2300-2400 euroa (esimerkiksi lastenhoitajat, lähihoitajat, sihteerit): tästä verojen ja muiden maksujen jälkeen jää käteen noin 1800 euroa (Jakonen, 2017, 6). Matalien palkkojen lisäksi on muita tekijöitä, jotka asettavat alttiiksi köyhyydelle voiden kerrostua samaan kotitalouteen. Suomessa on 120 000 yhden vanhemman perhettä, joista isän huollettavana noin 14%. Siten yksinhuoltajien köyhyysriskin voi katsoa koskettavan erityisesti naisia (Jakonen, 2021, 101). Ylipäättään yhden vanhemman perheissä toimeentulo pitkällä tähtäimellä näyttää altistavan köyhyydelle.

Työssäkäyvän köyhän määritelmä on yksinkertaisesti: kuukauden palkka tai markkinatulot eivät riitä elämiseen, eikä aina myöskään yhdistetyt palkka tai markkinatulot ja tulonsiirrot tai sosiaaliturva (Jakonen 2017, 5). Tämän köyhyyden kuvauksen perusteella tutkimukseni asettuu nähdäkseni köyhyystutkimuksen kirjoon. Aineiston näkökulmasta Jakosen (ks. 2017) esittämä köyhyyden määritelmä asettuu tutkimuksen raameihin. Suomessa on yhä enemmän tilanteita, joissa työstä saatava palkka ei yksin riitä ihmisarvoiseen elintasoon ja sosiaaliturvan riippuvuudesta vapaaseen elämään (Isola & Suominen 2016, 75).

Yhteiskunnallisten ilmiöiden, jollainen köyhyyskin on, takaa löytyy kansalaisia elämäntilanteissa, joissa toimeen tuleminen vaikeutuu joskus pitkäaikaisestikin. Prekarisaatio nähdään konkretisoituvan hyvinvointivaltion kriisinä, jossa sosiaaliset turvaverkot eivät ehkäise syrjäytymistä, koulutus ei takaa toimeentuloa, palkkatyötä ei riitä kaikille, demokratia ei toimi, poliittinen vasemmisto on neuvoton ja työttömyyden luonne on muuttunut (Pyöriä & Ojala 2017, 60). Prekarisaatio-käsitteeseen kätkeytyy paljon inhimillistä deprivatiota (puutetta), josta eroon pääseminen omin voimin ei aina onnistu tai voi olla hyvin vaikeaa.

Yksilön kokemus köyhydestä tutkimuksessa tarjoaa paljon tietoa ilmiön rakenteellisista selittäjistä.

Hyväosaisen palkkatyöväestön eduista huolehditaan kuolinvuoteelle saakka, koska sosiaali- ja eläketurvamme on vahvasti ansiosidonnainen. Toisaalla meillä on vähemmistö työn syrjässä roikkuvia ja työntekijöitä, joiden neuvotteluasema ja edut ovat heikkoja. (Pyöriä & Ojala 2017, 60.) Voisi olettaa, että myös prekariaatin hyvinvoinnilla ja työssäololla yhteiskunnassa on merkitystä, ei pelkästään arvojen ja inhimillisten tekijöiden näkökulmasta. Jos työllä ei elä, ei ansiotyön tekeminen ole mielekäästä. Prekariaatti tekee yhteiskunnassamme töitä, joilla ei elä. Se maksaa pienistä tuloista veronsa sinnitellen ja ylläpitää palveluja, joita meistä kaikki voivat käyttää.

Uusliberalistinen talouspolitiikka on synnyttänyt uuden luokkajaon ihmisten jakautuessa yhä jyrkemmin menestyjiin ja häviäjiin, ja yhä useampi keskiluokkaan kuuluva palkansaaaja on vaarassa pudota prekaariin asemaan. Ilmiö on globaali ja uhkaa työmarkkinoiden vakautta niin vauraassa lännessä kuin kehittyvissä maissakin. (ks. Standing 2011; Pyöriä ja Ojala 2017, 44.) Vaikka politiikkaa ei ole syytä tuoda tutkimukseen, olisi oman profession osalta silmien ummistamista väittää, ettei esimerkiksi toteutetulla talouspolitiikalla ole vaikutusta köyhyteen. Tutkimukseni ei ole ensisijaisesti poliittinen eetokseltaan, mutta on syytä tuoda esille professiostani näkökulmana, että työssäkäyvän köyhyys ja toteutettu yhteiskuntapolitiikka ovat suhteessa toisiinsa.

Hyvinvointitaloudellisen yhteiskuntapolitiikan ja sosiaalityön näkökulmasta on tärkeää tunnistaa ja sanoittaa erilaisia poliittisia orientaatioita ja käsitteitä, kuten uusliberalismi ja ymmärtää niiden vaikutus eri väestöosien arkeen. Koskiahon (2021, 386.) mukaan uusliberalismin politiikassa on kyse yksityisen talussektorin ja julkisen sektorin uudelleenmuotoilusta. Julkinen sektori myötäilee ja tukee yksityisen talouden pyrkimyksiä.

Sosiaalityötä koskevassa keskustelussa näyttäytyy, että rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta yhteiskunnassa on hallinnollista valtaa, joka on uhka sekä pohjoismaiselle hyvinvointivaltiokäsitykselle että sosiaalityölle. Uusliberalismi merkitsee vakavaa haastetta ei niinkään taloudellisesti, vaan libertarismin näkökulmasta. Uusliberalismiin liittyy usein poliittinen siipi, jota voi sanoa aseelliseksi siiveksi. Se lähtee libertaristisesta mallista, jonka mukaan valtion kaikkinaisen puuttuminen ihmisten elämään on vaarallista ja vahingollista.

Siinä lähes anarkistisella tavalla vastustetaan valtion puuttumista ihmisten elämään. Haaste ei ole niinkään itse talousteoriassa, vaan siihen liittyvässä libertaristisessa ajattelussa, koska se ei anna minkäänlaista perustetta sosiaalityön kaltaiselle toiminnalle. Uusliberalismi ei näyttäydä pysyvänä toimintatapana, vaan poliittisena valintana, joka sattuu nyt olemaan vallalla.

(Mäntysaari 2016, 3:03.)

Libertaristisesti ajateltuna esimerkiksi sosiaalityö ei saa oikeutusta yhteiskunnallisena toimijana ainakaan sellaisenaan. Sosiaalityön arvopohjasta riippumatta tyypillistä on edellyttää peruspalveluiden asiakkaiden palveluilta ja etuuksilta vastiketta. Mäntysaaren (2016, 4:41) mukaan tapa nähdä sosiaalityö on aiemmin perustunut ajatukseen julkiseen valtaan perustuvista toimintatavoista. Sote-uudistuksessa on tavoitteena asettaa yritykset julkisten palvelujen rinnalle. Virkamiehistä tulee silloin yritysten työntekijöitä, joka on merkittävä riski. Siihen liittyy ristiriitoja sosiaalityön kanssa, joka toteuttaa julkista valtaa. Jos ajatellaan esimerkiksi, mitä lastensuojelussa merkitsee, jos toiminta irroitetaan sosiaalityöstä, joka rinnastuu esimerkiksi poliisin tehtäviin, ja sitä tehdään jatkossa yritystoimintana.

Libertaristiset lähtökohdat asettavat nähdäkseni merkittävää ristiriitaa sosiaalityön lähtökohdille. Esimerkiksi rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta sote-uudistus vipuvartena sosiaalityön aseman muutokseen näyttäytyy konfliktuaaliselta yhdistelmältä. Sosiaalityötä koskettavat rakenteet ovat silloin myös kriisissä. Aseelliseen siipeen (ks. Mäntysaari 2016) viittaaminen libertaristisena anarkiana nähdäkseni sosiaalityöhön julkisena tehtävänä tähdäten sen rakenteelliseen hävitykseen.

Arvolähtökohdilla on siis merkitystä siihen, miten esimerkiksi yhteiskunnan päätöksenteossa yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus toteutuvat. Libertaristisista yhteiskuntapoliittisista arvolähtökohdista katsottuna työssäkävien köyhien asema yhteiskunnassa näyttäytyy erityisen haavoittuvalta arvottomuuden näkökulman kautta.

Hiilamon (2011, 141.) mukaan arvolähtökohtia on monenlaisia. Esimerkiksi uusliberalismissa määritetään ihmisen arvo hänen hyödyllisyytensä perusteella. Mitä korvaamattomampi joku on, sitä arvokkaampi hän on; helposti korvattavilla arvo on alhaisempi. Uusliberalistisessa ideologiassa on helppo hyväksyä esimerkiksi se, että toisen ihmisen palkka voi olla sata tai tuhat kertaa korkeampi kuin toisen. Köyhyys ei ole ongelma, koska köyhillä on vähäinen arvo. He eivät tässä ajattelussa ole hyödyllisiä.

Valta ei ole jotain, jota hankitaan, jaetaan toisten kanssa tai riistetään itselle. Sitä ei pidetä itsellä tai luovuteta käsistä. Valtaa käytetään lukemattomista eri pisteistä käsin liikkuvien, eriarvoisten suhteiden pelissä. (Foucault & Sivenius 2010, 72.) Siten prekariaatin asemaa voi tarkastella vastavoimien näkökulmasta. Se muistuttaa, että prekariaatin voi nähdä toiminnallisena resurssina valtasuhteissa.

Alimpaan kolmannekseen kuuluvilla palkansaajilla on odotetusti huomattavan suuri riski kokea kasautuvaa epävarmuutta kuin paremmin ansaitsevilla. On tärkeää tunnistaa, että taloudellinen huono-osaisuus saattaa muodostaa kierteen, jossa useita ongelmia kasautuu samoille ihmisille. (Pyöriä & Ojala 2017, 58.) Kun yhteiskunnallisilla tekijöillä on suuri vaikutus epävarmisiin työmarkkinoihin, sillä voi olla pitkäaikaista vaikutusta yksilön työmarkkina-asemaan. Järjestelmäkeskeisestä yhteiskuntarakenteestamme käsin tulisi jo nykyisellään nähdä tarkkaan prekaareja haasteita. On yllättävää, miten paljon taloudelliset ja yhteiskunnalliset makrotason tekijät ennustavat myös yksilötasolla epävarmaan työmarkkina-asemaan juuttumista (emt., 58).

Nykytuotannon olosuhteissa prekaaristuneiden palkansaajien (ja ei-palkansaajien) voimattomuus ei niinkään liity työn epäjatkuvuuteen, vaan oikeuksien ja tulojen epäjatkuvuuteen, sillä ihmisten välinen kommunikatiivisuus, sosiaalisuus ja tietokyvyt eivät lakkaa olemasta, olimmepa yrityksen sisällä tai ulkona, palkollisia tai palkkalistan ulkopuolella. Siksi palkkausjärjestelmä ei voi yksinään tarjota turvaa nykyisille työläisille, vaan taloudellisen turvan takaaminen edellyttää sosiaaliturvan päivittämistä. (ks. Lazzarato 2006; Meriläinen 2011, 159.)

Standing (2011, 306) puolustaa ajatusta globaalista tulojen uudelleenjaosta. Ajatus on mielenkiintoinen myös prekariaattia koskevassa keskustelussa. Suomalaisen prekariaatin kannalta globaali uudelleenjaon näkökulma muistuttaa, että keskustelulla on myös kansallisia merkityksiä. Näkemys globaalista uudelleenjaosta voi olla utopistinen välittömän täytäntöönpanon osalta (emt., 308). Ainoa syy ajatella sitä utopistisena nykyään on, että globalisoituvassa markkinayhteiskunnassa meidän kaikkien odotetaan olevan egoistisia, epäkosmopoliittisia kansalaisia (Standing 2011, 306). Prekariaatin asema suomalaisessa yhteiskunnassa rinnastuu työssäkäyvien köyhien asemaan globaalina ilmiönä. Riittävä määrä utopiaa prekariaatin rinnalla voi rakentaa kestäväää työmarkkinapolitiikkaa. Haaste on

poliittinen prekariaatille; jos poliittiseen prosessiin kohdistuu riittävästi painetta, se on mahdollinen todellisuus. (Emt., 306.)

Kaikille ei ole töitä. TE-toimiston sivuilta selviää, että yhtä työpaikkaa kohden on tälläkin hetkellä yli kuusi hakijaa. Se on ollut keskiarvo jo pitkään. Kuusi hakijaa paikkaa kohti ovat myös eriarvoisessa asemassa. On olemassa paljon ihmisiä, joita ei vain oteta töihin. On vanhoja marginaaleja, kuten vammaiset ja romanit, sekä uusi marginaali, kuten pitkään työttömänä olleet ihmiset. Näiden ihmisten on hävittävä työnhaussa kerta toisensa jälkeen. (Nummi 2021.)

2.4 Hyvinvointi rakenteissa

Harjoitetulla yhteiskuntapolitiikalla on merkitystä hyvinvoinnin rakenteisiin. Köyhyyttä hyvinvoinnin rakenteissa voi tarkastella köyhyyteen suhtautuvan politiikan kautta myös välineellisesti. Köhyyspolitiikan merkityksen yhteiskunnan toiminnan kannalta voisi tiivistää seuraavasti. Saaren (2005, 11) mukaan kotitalouksien hyvinvointi, yhteiskunnan sosiaalinen yhteenkuuluvuus ja sosiaalinen pääoma, eri väestöryhmien välinen luottamus ja yhteistoimintakyky, ovat kaikki kytköksissä köhyyspolitiikan onnistumiseen.

Rakenteiden ja rakenteellisen sosiaalityön käsitteiden ymmärtäminen tutkimukseni sosiaalityön teorioiden tulokulmana on tärkeä osa tutkimuksen teoriaosuutta. Rakenteellisen sosiaalityön käsitettä avaan tässä alaluvussa esimerkiksi rakenteellisen sosiaalityön teorian, sitä koskevan lainsäädännön, sekä sosiaalityön profession ja työotteen näkökulmasta. Pohdin sitä myös suhteessa aineistoon nostoen esille rakenteiden merkityksiä ja tehtävää hyvinvointivaltiossa, kuin myös minulle tutkijana näyttäytyviä merkityksiä.

Yksittäisen työssäkäyvän köyhän rakenteellisten ilmiöiden tapahtumien kokemukset seurauksina hyvinvointijärjestelmän tapahtumiin rakenteellisena toimijana ovat niin erilaiset, että niitä on vaikea laittaa samalle asteikolle. Voisiko sanoa, että tutkimukseni systemiset toimijat rinnastuvat valta-asemaltaan hyvin erityyppisiin positioihin. Tutkimusasetelma kuitenkin kokoaa tapahtumat analyysiin, jonka tuloksia ei tarvitse väkinäisesti tuottaa.

Sosiaaliturvajärjestelmän ja terveydenhuollon tarkoitus on toimia hyvinvoinnin turvaajina. Rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta yksilön hyvinvointia ja sen ongelmia tarkastellaan hyvinvoinnin jakautumisesta ja toteutumisesta raportoimalla yhteiskunnassa. Esimerkkinä

hyvinvoinnin rakenteellisista seurantakeinoista on vuosittainen hyvinvointikertomus (ks. THL 2023, Kunnan hyvinvointikertomus).

Hyvinvoinnin rakenteellisesta jakautumisesta puolestaan käy esimerkiksi hyvinvointitaloudellinen lähestymistapa päätöksentekoon yhteiskunnassa. Hyvinvointi koostuu monista tekijöistä. Esimerkiksi terveys ja koettu hyvinvointi, osallisuus ja työllisyys yhteiskunnassa ovat monen hyvinvointipoliittisen tekijän summa (ks. STM 2023, Hyvinvointitalous).

Terveyserojen kaventamiseksi on puututtava erojen perimmäisiin rakenteellisiin syihin eli terveyden sosiaaliin määrittäjiin ja eriarvoisuuteen niissä (Martelin ym. 2014, 72). Rakenteellisia syitä ovat esimerkiksi tuloerot, köyhyys ja toimeentuloturva, sekä koulutusjärjestelmä. Näihin voidaan vaikuttaa talous- ja palkkapolitiikalla, sosiaalipolitiikalla, sekä koulutuspolitiikalla. (Emt., 73.) Talouden uusjako tuloerojen tasaamiseksi yhteiskunnassa ei ole yksinkertaista. Yksinkertaistettuna tuloerojen tasaamista voi pitää hyvinvoinnin jakamisena. Tuloerojen tasaamisessa epäonnistuminen aiheuttaa hyvinvointieroja ja siten eriarvoisuutta.

Samanaikaisesti makrotason rakenteellisten syiden kanssa on vaikutettava työ- ja asumisoloihin, työttömyyteen, sosiaali- ja terveystaloudelliseen järjestelmään, psykososiaalisiin ongelmiin, sekä elintapoihin. Keskeisiä politiikan alueita ovat tällöin työpolitiikka (sisältäen työvoimakysymysten lisäksi työelämän laadun ja työhyvinvoinnin), perhepolitiikka, alkoholipolitiikka, sekä kansallinen ja kunnallinen terveystaloudellisuuspolitiikka. (Ks. Palosuo ym. 2013; Kivipelto 2013, 25.) Hyvinvoinnin tuottaminen yhteiskunnassa ei synny itsestään. Se on monimutkaisen, integroidun ja järjestelmällisen ponnistelun tulosta monella tasolla ja osa-alueella.

Tasa-arvoinen jakomekanismi saattaa tuottaa eriarvoisen lopputuloksen ja eriarvoistava jakomekanismi voi tuottaa tasa-arvoisen lopputuloksen. Keinojen ja päämäärien sisältämät käsitykset oikeudenmukaisuudesta lyövät toisiaan korville. Uudelleenjaon paradoksi selittyy siten, että lakisääteiset ansiosidonnaiset edut syövät kasvupohjaa yksilöllisiltä ja työmarkkinapohjaisilta sosiaaliturvajärjestelmiltä, jotka ovat yleensä huomattavasti eriarvoistavampia kuin lakisääteiset järjestelmät. (Kangas & Ritakallio 2008, 89-90.)

Monimutkaisuudestaan huolimatta tulojako on hyvinvointiyhteiskunnassa yksi keskeinen hyvinvointia turvaava ja eriarvoisuutta vähentävä tekijä.

Hyvinvointi on sidoksissa useampiin tekijöihin, kuin arkiajattelussa tiedostetaan. Usein hyvinvointi ja sen tukeminen myös ulkoistetaan sosiaali- ja terveysalan varaan. Se on varsin kapea-alaista hyvinvoinnin tulkintaa. Makrotason rakenteellisten tekijöiden merkitystä yksilön hyvinvoinnin perustana voi olla vaikea hahmottaa, koska sen tarkastelu edellyttää hyvin monipuolista tarkastelua osatekijöiden rakentumiseen. Näitä osatekijöitä voi lähestyä myös niiden puutteen näkökulmasta. Esimerkiksi työnhakijan tilannetta tarkastellessa voi olla hyvä katsoa tilannetta työllisyyden näkökulmasta.

2.5 Rakenteellinen sosiaalityö

Rakenteella tarkoitetaan yleensä yksittäisten ihmisten ulottumattomissa olevia yhteiskunnallisia voimia. Rakenteiden määrittelyä hakeva törmää kuitenkin pettymykseen: rakenteiden määrittelyyn ei ole yksimielisyyttä. (Ks. Herranen 2020; Pohjola 2015; Kivipelto 2022, 15.) Tutkimuksessani rakenteellisen sosiaalityön ilmiöiden suhde aineistoon rakentuu kokemuksellisesti. Se tarkoittaa tutkimuksen näkökulmasta sitä, että teoriaohjaavuudella ja aineistolähtöisyydellä on rakenteellisen sosiaalityön ilmiön käsitettä yhteen sitova suhde, jossa kummallakin on paikkansa. Käsitteen avaaminen ja käyttö tutkimuksessa on keskeistä. Se palvelee ymmärryksen lisäämistä rakenteista ja siitä, miten sitä voi ilmiöinä hahmottaa empiirisen tutkimusperinteen kokemusten tutkimisessa.

Rakenteiden voi esimerkiksi ymmärtää muodostuvan ja uusintuvan sosiaalisissa suhteissa, yleensä kielen kautta, mutta niin, että ne ovat myös objektiivisia asioita, eivät pelkkiä subjektiivisia konstruktioita. Toisin sanoen inhimillinen todellisuus on tulkittua todellisuutta, mutta luonnonympäristö ja yhteiskunnan rakenne asettavat tulkinnoille omat reunaehdonsa. Sosiaalityö on eräänlaista mikropolitikkaa, jolloin suhde yhteiskuntaan ja sen rakenteisiin näkyy kaikessa päivittäisessä toiminnassa. Rakenteissa voidaan nähdä olevan jotain korjattavaa. Rakenteet tai osa niistä voidaan myös hyväksyä sellaisenaan. (Ks. Giddens 1984; Heiskala 2015; Mänttari-van der Kuip 2015; Juhila 2014; Kröger 2014; Toikko 2001; Satka 2017, 70–71; Sipilä 1989; Pohjola 2015; Kivipelto 2022, 15.)

Rakenteet siis ilmentävät sitä, miten yhteiskunta ja siihen liittyvät yhteisöt ja yksilöiden toiminta muodostavat erilaisia vakiintuneita, toistuvia tai kaavamaisia kokonaisuuksia.

Rakenteellisessa sosiaalityössä huomio kiinnitetään sosiaalisia ongelmia, kuten eriarvoisuutta, epätasa-arvoa ja epäoikeudenmukaisuutta aiheuttaviin tekijöihin, joista kerätään tietoa. Tiedon avulla sosiaalityössä pyritään sitten vaikuttamaan kyseisten epäkohtien muuttumiseen. (Kivipelto 2022, 15.) Haluan jäsentää aineiston kokemuksia rakenteellisen sosiaalityön jäsennyksen avulla nostamalla keskeisiä rakenteellisia ilmiöitä esille.

Rakenteellinen sosiaalityö mielletään yleisesti vaikuttamistoiminnaksi, jonka tavoitteena on saada laaja-alaista muutosta yhteiskunnallisissa ja sosiaalisissa rakenteissa. Yhteiskunnallisten rakenteiden nähdään muodostuvan kolmessa tasossa. Ensimmäinen taso eli perusrakenteet, joille kaikki muut tasot rakentuvat, muodostuu näkymättömistä ideologioista, arvoista ja uskomusjärjestelmistä. Toisen tason muodostavat sosiaaliset instituutiot, kuten sosiaalipoliittikka ja hyvinvointipalvelut. Kolmas taso rakentuu sosiaalisista suhteista. (Mullaly 2007, 40.) Sosiaalisen muutoksen aikaansaaminen edellyttää toiminnan kohdistamista kaikkiin tasoihin (emt., 40). Rakenteisiin vaikuttamisen prosessiin ei riitä esimerkiksi kuuleminen tai kuulluksi tuleminen kokemus. Kyse on pitkälti asemasta yhteiskunnassa ja siitä, miten rakenteet vastaavat siihen.

Siinä missä perinteisen sosiaalityön poliittinen päämäärä on ylläpitää vallitsevaa asiointilaa yksilöimällä sosiaalisia ongelmia, rakenteellisen sosiaalityön poliittinen päämäärä on muuttaa se ja jättää alistaminen taakseen. Tämä ei estä puuttumista yksilön tai perheen tasolla, mutta sen sijaan, että jokainen näistä tasoista selviytyisi yksin, yksityisten ongelmien ja näiden ongelmien rakenteellisen lähteen välille muodostetaan yhteys. Jokaisen (rakenteellisen) sosiaalityöntekijän on nähtävä henkilökohtainen työnsä olennaisena osana laajempaa sosiaalisen muutoksen liikettä. (Mullaly & Dupré 2019, 304.) Rakenteellisella sosiaalityöllä voidaan nähdä olevan monitasoinen sosiaalisia suhteita ja -järjestystä muutosvoimaisesti vahvistava vaikuttamistehtävä. Vaikuttamistoimintana rakenteellisella sosiaalityöllä tavoitellaan aikaansaamaan laaja-alaista muutosta yhteiskunnallisissa ja sosiaalisissa rakenteissa (ks. Pohjola ym. 2014; Kivipelto 2021; Närhi ym. 2022, 26).

Rakenteilla on merkitystä yksilöiden hyvinvoinnin kokemukseen. Sosiaalityön rakenteellinen tulokulma luo käsitteellistä perustaa, sekä ilmiöiden tulkintakehyksen työssäkäyvien köyhyyden tutkimukseeni. Tutkimukseni diskursiivinen näkökulma prekariaatin köyhyyskokemuksista konstruoituu nimenomaan rakenteellisten ilmiöiden pohjalta. Eron selventämiseksi yksilökohtaisen ja rakenteellisen työn hahmottamiseen nähdä ne toistensa

vastakohtina, on niiden todellisuudessa kietoutuminen yhteen: yksilöt toimivat rakenteissa, ja rakenteet vaikuttavat yksilöissä ja heidän elämänsä elämässä (Pohjola 2015, 284).

Rakenteellinen tulokulma on ollut osa sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalityön tutkijoiden arkea jo kauan ennen sen kirjaamista lakiin vuonna 2014. Kananajan ja Karjalaisen (2017, 162-163.) mukaan sosiaalihuoltolain 7 § rakenteellisesta sosiaalityöstä osana hyvinvoinnin edistämistä antaa lakisääteisen pohjan. Rakenteellinen sosiaalityö pitää sisällään tiivistetysti kolme tehtävää, jotka ovat sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen, tavoitteelliset toimet ja toimenpide-ehdotukset sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi, sekä asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi ja kolmantena sosiaalihuollon asiantuntemuksen tuominen osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua, sekä yhteistyö yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa.

Rakenteellinen ja sen taustalla oleva kriittinen sosiaalityö kuvautuu jännitteisenä kenttänä, jossa on otettava kantaa, tehtävä valintoja ja tiedostettava oma puolensa. Yhteiskunnan poliittiset ja taloudelliset voimat heijastuvat vahvasti sosiaalityön käytäntöihin. Yhden perustavan jännitteen tilanteessa luo valinta konventionaalisen, olosuhteisiin ja tilanteisiin sopeutuvan lähestymistavan ja niihin kriittisen suhteen ottavan orientaation välillä. (Pohjola 2015, 25.) Rakenteellisen sosiaalityön funktiot ja tehtäväalueet voidaan tiivistää tietotyöksi, inkluusiotyöksi, oikeudenmukaisuustyöksi, sekä johtamis- ja sosiaalipoliittiseksi työksi (Pohjola 2011, 219--220).

Rakenteita sosiaalityö jää valjuksi, näkemyksettömäksi, konventioita palvelevaksi päätöksenteoksi, jonka tukemisen muodot ovat normitettuja tai automatisoituja. Ilman professiota on vaikea mieltää sosiaalityön perimmäistä tarkoitusta yhteiskuntapoliittisena instituutiona. Rakenteellisen työn konkretiaa lähestyessä näen oleellisena, että olemme tietoisia sosiaalityön professiosta. Nähdäkseni tutkimuksen, sosiaalityön koulutuksen, sekä kriittisen sosiaalityön käytännön työskentelyn ja mallintamisen avulla toimialan sisäisiin jännitteisiin voidaan vaikuttaa samalla siten, että työstä kumpuavat tarpeet ohjaavat sosiaalityön orientaatiota.

Olen rakentanut sosiaalityön tulokulmaani köyhyiden tutkimiseen rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuuksien varaan. Sen kriittisten teorioiden ja menetelmän traditiot palvelevat minua tutkijana purkittamaan anarkian sosiaalityössä, jos ei koko tutkimukseen, niin ainakin

tutkimusasetelmaan. Sosiaalityö voidaan ymmärtää professiona, jonka tunnusmerkkeihin kuuluvat oma akateeminen tieteenala ja koulutus, tieteelliseen tietoon ja eettisiin periaatteisiin pohjautuva ammatillisuus. Tunnusmerkkeihin kuuluu myös ammattihenkilöstölain määrittämä monopoliasema harjoittaa ammattia. (Günther & Kallio 2021, 4.)

Rakenteellisen sosiaalityön kehittyessä velvoittavaksi, on Suomessa alettu kehittää sen puitteita. Velvoitteilla viitataan esimerkiksi rakenteellisen sosiaalityön tulemisella osaksi sosiaalihuoltolaki vuonna 2014. Rakenteellisella sosiaalityöllä on huolehdittava sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittämisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301 § 7).

Rakenteellisen sosiaalityön puitteiden kehittämisellä viitataan esimerkiksi Monitoimijainen rakenteellisen sosiaalityön toimintamalli tulevaisuuden sosiaali- ja terveystalouksissa (MoRa)-hankkeen loppuraporttiin (ks. Närhi ym. 2022). Ilmiöiden ymmärtäminen ja niistä aiheutuvien sosiaalisten ongelmien ratkaiseminen edellyttävät kykyä tarkastella asioita laaja-alaisesti, niiden moninaisten liittymäpintojen ja vaikutusten vuoksi (Närhi ym. 2022). Lakisidonnaisuus tekee rakenteellisesta sosiaalityöstä sosiaalityölle ulottuvuuden, joka tarjoaa myös vipuvartta sosiaalipolitiikalle. Rakenteellisen sosiaalityön jäsennys (ks. Pohjola 2015) sopii mielestäni hyvin analyysin diskurssien konstruointiin.

Rakenteellisen sosiaalityön lähestymistavoista tutkimukseeni soveltuu mielestäni parhaiten uudistava, kriittinen rakenteellisen sosiaalityön teoreettinen lähestymistapa. Mullalyn ja Duprén (2019, 215.) mukaan kriittisellä teoriolla on kolme vaatimusta tai sitoumusta. Sen tulee paikantaa herruuden lähteet todellisissa sosiaalisissa käytännöissä, sen on esitettävä vaihtoehtoinen näkemys (tai ainakin ääriiviivat) tällaiselle herruudelle ja sen on käännettävä nämä tehtävät sellaiseen muotoon, joka on ymmärrettävissä yhteiskunnan sorretuille. Tässä lähestymistavassa rakenteellisen sosiaalityön teoria perustuu kriittiseen teoriaan ja on osa radikaalia sosiaalityötä (Koskinen 2003, 226). Määritelmä kiteyttää tutkimukseni teoreettisen lähestymistavan ja lupaukset.

Uudistava lähestymistapa rakenteelliseen sosiaalityöhön kiinnittää tiedolla vaikuttamisen ja tiedon tuottamisen perusteisiin. Kriittiseen tarkasteluun on tavoitteena asettaa niin viranomaisten kuin asiakkaiden tuottama tieto. Toiminta tähtää syrjäytymistä, epätasa-arvoa

ja sortoa aiheuttavien rakenteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen. Uudistavan rakenteellisen sosiaalityön ihanteena on ihmis- ja luontoarvoiltaan kestävä, tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen yhteiskunta, jossa erilaiset ryhmät paitsi saavat äänensä kuuluville myös haastavat omat ja yhteiskunnan vallitsevat käsitykset, jotka mahdollisesti tuottavat ja kiihdyttävät ekologista tuhoa, joidenkin ihmisryhmien sortoa tai epäoikeudenmukaisuutta. (Sipilä 1989, 16.)

Sosiaalityön rakenteellinen tulokulma kulkee sosiaalityöntekijän arjessa päivittäisinä tapahtumina. Minulle rakenteellinen sosiaalityö on käsite sosiaalityön ammatillisissa käytännöissä ja jokapäiväisinä työarjen anarkistisina valintoina, kuten ihmisoikeus- ja muutostyönä tai ammattikunnalle yhteisten konventionaalisten tehtävien, esimerkiksi sosiaali- tai terveydenhuollon sosiaalityön rakenteisen kirjaamisen käytäntöjen toteuttamisessa. Tutkimuksessani aineiston kirjoitelmien analyysi nostaa konkretian määrittelemääni rakenteelliseen tarkasteluun.

Rakenteiden ymmärtämisen tavat jaetaan sosiaalityön kohtaamina rakenteina yksinkertaisesti kahteen peruskategoriaan. Yhtäältä erotetaan primaarit, syrjivät rakenteet, esimerkiksi patriarkaalisuus, rasismi, kapitalismi, seksismi, ikäsyrjintä, tai toimintakykyyn liittyvä syrjintä, jotka uusintavat yhteiskunnallista epätasa-arvoa. Toisena vaikuttavat sekundaarit, neutraaleiksi olettamamme rakenteet, kuten persoonallisuus, perhe, yhdyskunta, byrokratia, media, sekä koulutus tai hallitus, jotka sisältävät ristiriitaisia suhteita tai hallintavaltaa. Käytännössä yksinkertainen jäsenyys kattaa monimutkaiset yhteiskunnallisten tekijöiden ristikkäin vaikuttavan kokonaispuoksen. (Pohjola 2015, 24.) Rakenteellinen sosiaalityö on osoittautunut käsitteellisesti kiinnostavaksi haasteeksi (Emt., 16).

Rakenteellisen sosiaalityön tehtävänä on vaikuttaa yhteiskunnallisiin, ideologisiin, poliittisiin, sekä järjestelmien suhteisiin elinolosuhteiden ja elämäntilanteiden parantamiseksi hyvinvointia tukien. Tavoitteena on vahvistaa oikeudenmukaisuuden, osallisuuden, yhdenvertaisuuden, sekä yhteisöihin ja yhteiskuntaan kiinnittymisen mahdollisuuksia. (Pohjola 2015, 33.) Tämä tehtävä tuo meidät tutkimukseni sosiaalityön monitieteisten teorioiden äärelle.

Työn tulokulmasta, sekä työntekijän työhönsä asemoimisesta riippuen teoreettisella jäsenyyksellä on omat temaattiset painotuksensa ja keskustelunsa. Moraalinen ulottuvuus on

löydettävissä rakenteellisista, radikaaleista, feminististä, kriittisistä, sekä sorron vastaisen sosiaalityön teorioista. Yhdistämällä näitä lähestymistapoja nähdään mahdolliseksi ottaa haltuun sitä, mitä sosiaalityön tieto on, ja myös ideat siitä, mitä sosiaalityön toimintana tulisi olla. (Pohjola 2015, 22-23.)

Sosiaalityöntekijöiden on ratkaisevan tärkeää ymmärtää sorron luonne, sen syyt ja lähteet, tuotanto ja uudelleentuotanto, dynamiikka ja niiden vaikutukset sorretuihin. Tulee ymmärtää myös ne sosiaaliset toiminnot, jotka suoritetaan yhteiskunnan hallitsevien ryhmien (ts. sortajien) etujen mukaisesti sisäistetyin ja määritellyin sosiaalisin intressein. (Mullaly & Dupré 2019, 234.)

Sosiaalityössä rakenteellisten haasteiden tunnistaminen nousee prioriteetiksi. Sen vuoksi esimerkiksi yksilökohtainen sosiaalityö ei voi koskaan jäädä pelkästään yksilöä koskevaksi. Toimialan on noustava näkemään työssä toistuvat ilmiöt, joiden myötä käydä keskustelua, rakentaa palveluja, tehdä uudistusehdotuksia lainsäädäntöön ja löytää keinot tehdä ne näkyviksi yhteiskunnassa. Rakenteellisen sosiaalityön luonteelle passiivisuus ei ole ominaista.

Nykyaikainen hyvinvointivaltio institutionaalisen rakenteena jaetaan sosiaalipolitiikkaan, tuotannontekijämarkkinoihin ja tukirakenteisiin (Saari 2005, 27). Hyvinvointivaltio rakentuu sosiaalipolitiikasta riskiryhmittäin, kuten lapsuus, vanhuus, sairaus, työttömyys, asuminen, työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen, opiskeleminen, ylivelkaantuminen ja pitkäaikaistyöttömyys, tukiranteista, kuten elinkeinoelämä, työmarkkinajärjestelmä, julkinen talous, työllisyys, aluerakenne, kotitaloudet ja väestörakenne, sekä tuotannontekijämarkkinoista, kuten asumismarkkinat, työmarkkinat ja rahoitusmarkkinat (emt., 28).

Tutkimukseni rakenteita ja rakenteellista sosiaalityötä koskevien käsitteiden ja teorian jäsenyksessä kuvautuu hyvinvointivaltiomme järjestelmäkeskeinen alusta, jossa sosiaalityön rakenteellisia ilmiöitä tapahtuu joka päivä hyvinvoinnin tai sen ulkopuolelle jäämisen kokemuksina. Rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta hyvinvointivaltion tuotannontekijämarkkinoiden ja tukirakenteiden monisyiset sidokset ovat mielestäni prekariaatin olemassaolon primaarien ja sekundaarien rakenteiden se alusta, jolla kamppailu elannosta tapahtuu.

Tällä tavoin olen hahmotellut rakenteellisen asetelman tutkimukseni käsitteelliseksi ja teoreettiseksi taustaksi ennen siirtymistä tutkimusasetelmalukuun. Asetelma auttaa hahmottamaan, millaisena minulle tutkijana tutkimuksessa rakenteellinen sosiaalityö näyttäytyy, millaisia käsitteitä on hyvä ymmärtää ja, että työssäkäyvien köyhyys ei rajaudu pelkästään palkan ympärille kytkeytyvään keskusteluun. Se on yksi osa työssäkäyvien köyhyysilmiöitä. Pohjolan (2015, 23.) mukaan teoriaa tärkeämpää on pohtia sitä, millaisen yhteiskunnan haluamme. Teorian rinnalla kyse on moraalisisista valinnoista. Joka tapauksessa on myös poliittinen tahto, että yhteiskunnassa ylläpidetään riittämättömyyttä.

3 Tutkimuksen metodologia

Esittelin edellä tutkimukseni köyhyyteen ja prekariaatin köyhyyteen liittyviä käsitteitä ja sosiaalityön teorioita tarkoitukseni osoittaa, millaisessa kontekstissa tutkimuksessa liikutaan, jotta voin esitellä tutkimusasetelmani. Se, mitä havaintoja tutkija pitää ongelman ratkaisun kannalta olennaisina, aktiivisen tuottamisen ja keräämisen arvoisina, riippuu siitä kuviteltavissa olevasta selitysmallien joukosta, josta yhden tutkija ennakoii osoittautuvan kyseisen jutun ratkaisun avaimeksi. Mahdollisten ratkaisumallien varastoa voitaisiin nimittää tutkimuksen viitekehyykseksi. (Alasuutari 2001, 37.) Tässä luvussa rakennan käsitystä siitä osoittamalla, millaisia metodologisia valintoja olen tehnyt.

3.1 Metodologia rakentuu

Metodologiaa kutsutaan menetelmäopiksi tai opiksi menetelmien arviointiperusteista eri tieteenaloilla (Tieteen termipankki 2017). Tutkija voi määrittää tutkimustehtävää oman esiyymmärryksen pohjalta tai tulkita muilta saatua informaatiota oman elämismailman ehdoilla. Tutkija voi kirjoittaa tutkimusraportin myös kuvitellen, että lukijat hahmottavat tutkimuskohteen samalla tavoin kuin hän itse. (Ikonen 2021, 26:38.) Olen tietoinen tutkimusasetelmani abstraktista luonteesta.

Tutkimuskysymykseni, aineiston kuvaaminen ja kerääminen rakentuu samalla, kun osoitan sosiaalityön tutkimukseni tieteenfilosofisen perustan. Kuvaan myös tutkimukseni teoreettisen ja menetelmällisen tiedon rakentumisen horisonttia tarkemmin. Avaan tarkasteluun tutkimusprosessini analyysimenetelmän valintaa edeltävän pohdinnan valintojeni taustoittamiseksi ja konkreettisen työskentelyni kuvaamiseksi.

Tutkimuksen tavoitteiden näkökulmasta ajattelen tutkimuksen rakentuvan kerroksista. Olen sisällyttänyt teoreettista kerrosta tutkimukseeni osoittaakseni rakentavani tutkimusta sopusoinnussa tutkimustehtävän ja sen lukutapaan vaikuttavien tekijöiden kesken. Tiivistetysti tutkimukseni kuvaaminen käy kertomalla, että aineistolähtöistä, empiiristä tutkimustani määrittelevät teoriana sosiaalinen konstruktivismi ja menetelmänä tekstianalyysiin tukeutuva diskurssianalyysin kriittinen lähestymistapa.

Mitä hypoteeseihin tulee, ajattelin aluksi, että ei niitä voi olla aineistolähtöisessä tutkimuksessa. Eskolan mukaan tutkimuksessa esitettävät kysymykset voi muotoilla kahdella

tavalla. Voidaan kysyä miten asia on. (Eskola 1967, 10.) Jos tutkimuksen tarkoitus on kuvata jokin konkreettinen asia, niin hypoteeseja ei tarvita (emt., 10). Tällöin riittää teoreettinen viitekehys, jonka mukaan valitaan, mitä piirteitä on syytä valita kuvattaviksi ja mikä on epäoleellista (Eskola 1967, 10). Hypoteesien asettaminen edellyttää vihjeitä siitä, mikä on oikea vastaus syysuhteita koskevaan kysymykseen. Teoria tarjoilee tällaisia vihjeitä. (emt., 11.)

Luotaessa yhteyttä aineiston ja sosiaalityön rakenteellisten ilmiöiden välille vahvistuu hypoteesin rooli tutkimuksessa. Rakenteet tuovat tutkimukseen hypoteettisuutta, vaikka tutkimuksen raamien sisällä tutkijan ja aineiston dialogi näyttäisi avoimelta, esimerkiksi diskursseja muodostaessa. Siihen vaiheeseen tullessa asetelma on jo luotu. Kuitenkin, jotta tulokseen voi luottaa, aineistolähtöisyys ja siihen palaaminen analyysissa on välttämätöntä aineistolähtöiselle, laadulliselle tutkimukselle. Tehtäessä tutkimusta aineistolähtöisesti, pääpaino on aineistossa. Se tarkoittaa sitä, että esimerkiksi analyysiyksiköt eivät ole ennalta määrättyjä ja teoria rakennetaan aineisto lähtökohtana. Tällöin puhutaan induktiivisuudesta, jolla tarkoitetaan etenemistä yksittäisistä havainnoista yleisempiin väitteisiin. Induktiivisessa lähestymistavassa lähtökohtana ei ole teorian tai hypoteesin testaaminen. Myöskään tutkija ei määrää sitä, mikä on tärkeää. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Tutkimukseni ei ole puhtaan aineistolähtöinen. Olen kuitenkin rakentanut teoriaa aineiston lähtökohdista.

Aineistolähtöisyys diskursseja konstruoidessa rajautuu erityisesti analyysiin. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006.) mukaan tutkijalta vaatii itsekkyyttä aineistossa pysyttelemisen, ennakkokäsitysten ja teorioiden poissulkeminen, sekä systemaattisuus aineistolähtöisyyteen pyrkiessä, kun häneltä edellytetään aivan samalla tavalla tieteellisyyttä, kuin muiltakin analyysimenetelmiltä. Aineistolähtöinen analyysi voi vaikuttaa sattumanvaraiselta ja intuitiiviselta. Tutkijan on joka tapauksessa tarkoitus reflektoida tekojaan, arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä niin, että saa lukijalle tietoa tutkimuksen taustoista ja tutkimusprosessin aikana tehdyistä valinnoista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.)

Sosiaalityön tulokulma liittyy tutkimukseeni teoriaohjaavia elementtejä. Näiden laadullisen tutkimuksen tekijöiden osista päädyn rakentamaan prekariaatin diskursseja. Laadullisen tutkimuksen tieto kertoo valitun toiminnan tai ilmiön valittujen piirteiden tai näiden välisten suhteiden laadusta, toiminnan ehdoista, kehittymisestä ja seurauksista sekä ihmisten omista

kokemuksista (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 210). Laadullisen tutkimuksen päämääränä on ymmärtää ihmisten käyttäytymistä ja hahmottaa niitä tulkintoja ja merkityksiä, joita he itse rakentavat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Tutkimuksen kohteena on siis ihmisten kokemus- ja merkityksmaailma. (Emt., 211.)

Laadullinen tutkimus kertoo toiminnan sisäisestä logiikasta, ja sen avulla voi paitsi selittää myös mallintaa ja ennakoida tulevaa (emt., 211). Parhaimmillaan diskurssit selittävät ja kuvaavat työssäkäyvien köyhyysilmiöitä. Diskurssit myös mahdollistavat tiedon välittymisen ilmiöistä, jota pidän tutkimukseni yhtenä perusteluna. Sosiaalityön rakenteista kumpuavaa diskurssianalyysia prekariaatin köyhyydestä ei ole vielä liikaa suomalaisen tutkimuksen kentässä, johon tehtävään osallistumalla yllytän monitieteisesti muitakin tutkijoita. Paikannan tutkimukseni osaksi kriittistä yhteiskuntatiedettä, joka eroaa muista yhteiskuntatieteen muodoista siinä, että se ei pyri kuvaamaan vain yhteiskuntia ja esimerkiksi poliittisia järjestelmiä, instituutioita ja organisaatioita, vaan myös arvioi, millaisia yhteiskuntien tulisi olla. Hyvä yhteiskunta haluaa vaalia jäsentensä hyvinvointia sen sijaan, että horjuttaisi sitä. (Fairclough & Fairclough 2012, 79.)

Tutkimusaiheen ja -tavan valinnassani on yhteyttä sosiaalityön omaan toimijuuteen. Aikuissosiaalityölle tuottaa painetta asiakkaiden vastuun diskurssin tulo uusliberaalina kilpailuvaltion ideana, koska se tuottaa painetta valita asiakkaita heidän aktivoitavuutensa perusteella. (ks. Juhila 2008b; Kokkonen 2021, 44.) Minulle sosiaalityön opiskelijana ja tutkijana on erityisen tärkeää etsiä vastapuhetta libertarismia (ks. Mäntysaari 2016) kohti kurkottavalle yhteiskuntapolitiikalle.

Teoreettinen viitekehys määrää sen, millainen aineisto kannattaa kerätä ja millaista menetelmää sen analyysissä käyttää. Aineiston luonne voi myös asettaa rajat sille, millainen tutkimuksen teoreettinen viitekehys voi olla ja millaisia metodeja voi käyttää. Erityisen ongelmalliseksi tämän ratkaisun laadullisessa tutkimuksessa tekee se, että sille on luonteenomaista käänellä ja katsella ilmiötä monelta kantilta, problematisoida jokaista itsestäänselvää näkökulmaa. (Alasuutari 2011, 83.)

Lineaarisuuden sijaan laadullista tutkimusprosessia kuvataan myös kierteiseksi ja rihmastolliseksi. Tutkimusprosessi ei etene suoraviivaisesti selvärajaisina ja perättäisinä jaksoina vaan koostuu erilaisten vaiheiden vuorottelusta, takaisin palaamisesta, uudelleen

tekemisestä ja vuoropuhelusta. Diskurssintutkimus pyrkii vielä kierteisyydestä eteenpäin, kohti erilaisten käsitteiden, ilmiön eri ulottuvuuksien ja teoreettisten perspektiivien yhdistämistä tai risteämistä. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 213-214.) Kontekstin merkitys korostuu diskursseja tutkittaessa, koska se on keskeinen osa teoreettisia lähtökohtia (emt., 213).

Olen rakentanut teoriaa ja käsitteistöä aineistolähtöisyyttä huomioiden. Tutkimustehtävää jäsentääkseni lähestyn aineiston tarkastelua rakenteellisen jäsennyksen kautta. Tämän lähestymistavan olen kokenut selkeyttävän tutkimustehtävääni tutkimuskysymysten ja teorian vuoropuhelussa. Pietikäisen ja Mäntynen (2019, 214.) mukaan diskurssintutkimuksessa tutkimusprosessin olennainen osa on siis tällaisen eri ulottuvuuksia ja näkökulmia yhdistävän sillan rakentaminen. Tätä siltaa voidaan kuvata myös käsitteillä risteymä tai sommitelma. Näistä kumpikin kuvaa omalla tavallaan sitä liittoumaa tai ydinkohtaa, jossa eri tasojen vaikutus merkitykseen kiteytyy niin, että kullakin merkityksen osasella on siinä oma vaikutuksensa. Seuraavassa alaluvussa tuon esille tutkimuksessa käyttämiäni menetelmiä.

Yksi tehtävä tutkimuksessa on yhteiskuntapoliittisen kielen sanoittaminen. Se on oleellinen osa koko tutkimuksen perustelua ja rakentumista. Tutkimuksen tulee kunnioittaa ja palvella myös tutkimuksen kohteena olevaa väestönosaa, sekä lisätä työssäkäyvän köyhyysilmiön tunnettuutta yhteiskunnassa. Sehän kätkeytyy tutkimukseni teoreettisiin lupauksiin, kuten myös tieteen tekemisen periaatteisiin. Lisäksi on hyvä ylläpitää laadullisen tutkimuksen monimuotoisuutta esillä tieteellisenä vaihtoehtona määrällisten menetelmien rinnalla.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistosta teoriaa rakennetaan usein induktiivisesti etenemällä yksittäisistä havainnoista yleisempiin väitteisiin. Näin menetellään erityisesti eräissä diskurssianalyysin muodoissa (Eskola & Suoranta 2008, 82). Tutkimukseni sosiaalityön tulokulman valintaa pidän jossain määrin deduktiivisena päättelynä tutkimuksessa. Sen sijaan diskurssianalyysin konstruointityöskentelyn vaihe rakentuu tutkimuksessa pikemminkin induktiivisen päättelyn periaatteella. Päättelytavat ikään kuin vahvistavat toisiaan tutkimuksessa. Niillä on vaikutuksensa tutkimusasetelmaan. Ne kertovat myös siitä, miten lähestyä aineistoa. Teoria voi olla päämäärä, jolloin yksittäisistä havainnoista edetään yleiseen. (Eskola & Suoranta 2008, 83.)

Analyysityöskentelyni rakentuminen aineistolähtöisesti osoittaa tutkimukseni tieteellisen päättelyn induktiivista metodiotetta. Induktiivinen tutkimus lähtee liikkeelle aineistosta ja on siten lähtökohtaisesti teoriattomampaa (Juhila, 2023). Tutkimusasetelmaan vaikuttavat kriittiset taustateoriat rakenteellisen sosiaalityön ja diskurssianalyysin ranskalaisen tradition osalta tuottavat tutkimustyöhön hypoteettisia elementtejä. Oletukset ovat nähdäkseen paradigmatasoisia, sillä luotan myös tutkimukseni menetelmällisen viitekehyksen voimaan nostaa teksteistä esille rakenteellisia köyhyyskokemuksia. Teoria voi toimia välineenä, jonka avulla tulkintojaan voi esittää tieteellisessä muodossa (Eskola & Suoranta 2008, 83).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on usein jonkin ilmiön ymmärtäminen, ei tilastollisten yhteyksien etsiminen. Tämä mahdollistaa sen, ettei tutkimusaineiston tarvitse välttämättä olla suuri, joskus yksikin tapaus voi riittää. Omien rajausvalintojen perustelu edellyttää päättäväisyyttä ja hyvää perehtyneisyyttä niiden tekemiseksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Sitä keskustelua olen käynyt aineiston, tutkimuksen ja sen tulosten kanssa johtopäätöksiin saakka, jossa vasta koin jonkinasteista varmuutta tekemiäni ratkaisuja kohtaan.

Kriittisesti orientoitunutta diskurssianalyysiä tehdessäni en sitoudu tiukasti sosiaalisen konstruktivismiin näkökulmaan yleisenä suuntauksena, koska kokonaisuutena tutkimusvalintani sisältävät jopa radikaaleja elementtejä tulosten vaikuttavuuden tuottamiseksi. Ajattelen ennemmin, että sosiaalinen konstruktivismi on analyysini tieteenfilosofinen pohja, joka kehystää diskurssien tutkimista tutkimuksessani todellisuuden rakentumisen näkökulmaan pohjautuen.

Konstruktivismi näyttäytyy tutkimukseni analyysissä, tuloksissa ja johtopäätöksissä kirjoittajien rakenteellisten köyhyyskokemusten konstruointina, joihin olen kutsunut kriittisten teorioiden vaikuttavuutta vääntövoimaksi nostamaan niitä rakenteellisinä ilmiöinä esille. Asetelma antaa kallistuskulmaa myös tiedon muodostamisen ja rakenteiden tarkastelulle teoriapohjan osalta.

3.2 Sosiaalinen konstruktivismi tutkimuksessa

Töttön (1997, 136) mukaan historiallinen konteksti on siitä ongelmallinen, ettei sitä ole historiallisesti olemassa. Konteksti on konstruktio, jonka tutkija rakentaa näkökulmansa mukaan. Näkökulma on subjektiivinen ja arvottava, tutkijan kulttuuristen koordinaattien

määrittämä. Siten sosiaalityön tutkimuksen, kuten laadullisen tutkimuksen yleisemminkin voi olla monelle tutkijan hahmottamiseen sidonnainen tekijä lähtien tutkimusvalinnoista ja metodin hallinnan edellytyksistä. Konstruktivistinen tutkimussuunta keskittyy todellisuuden rakentumisen ja rakentamisen näkökulmaan (Ikonen 2021, 13:39) Tutkijan vapaudet eivät ole loppumattomia, vaan aina suhteessa tietoisesti tehtyihin valintoihin ja oman tutkimuksen elementtien tuntemukseen. Mitä ohuempi perehtyneisyys tutkimuksen teon pelisääntöjen merkityksiin ja käytettävän aineiston kontekstiin on, sitä kirjaimellisemmin tieteen sääntöjä tulee mielestäni noudattaa.

Koska aiheen valinta oli vaikeaa, lähestyin tutkimusta toisesta suunnasta ajatellen tieteenfilosofisen teorian helpoimman valinnan olevan sosiaalinen konstruktivismi, joka toimi tutkielmani orientaation ensimmäisenä askeleena. Sillä oli iso vaikutus seuraaviin valintoihin, sillä sen avulla hahmottui laadullisen tutkimuksen tekeminen ja menetelmävaihtoehdot. Laadullisen tutkimuksen notkeus mahdollistaa kuitenkin moninaiset tulokulmat aineistoon ja siten esimerkiksi kokemusten käytön tutkimustulosten pohjana. Nähdäkseni menetelmien luotettavuutta ei pidä jäädä liikaa vertailemaan.

Konstruktivistisen tiedonkäsityksen mukaan ei ole olemassa oikeaa ja väärää tietoa, vaan ainoastaan erilaisia käsityksiä ja merkityksiä. Siten tieto ja tietoon suhtautuminen on aina suhteellista. (Leino & Leino 1997, 45.) Koska objektiivista tietoa ei ole olemassa, myös tieto jää aina suhteelliseksi. Sen vuoksi tutkijoiden on mahdollista päätyä erilaisiin ratkaisuihin pyrkiessään hankkimaan luotettavaa tietoa esimerkiksi yhteiskunnallisista ilmiöistä. Tekemälläni tutkimusasetelmalla on nähdäkseni suurin vaikutus valinnoista siihen, miten tutkimuksen tulos lopulta tiedollisesti rakentuu.

Kieltä käytetään useisiin toimintoihin ja sen käytöllä on monenlaisia seurauksia. Kieli on sekä rakennettu että rakentava. Samaa ilmiötä voidaan kuvata useilla eri tavoilla ja sen vuoksi tulkinnat vaihtelevat huomattavasti. Toistaiseksi ei ole olemassa idioottivarmaa tapaa käsitellä tätä vaihtelua ja seuloa kirjaimellisia tai tarkkoja selostuksia niistä, jotka ovat retorisia tai vain harhaanjohtavia. Siten vältytään ongelmilta, joita vaihtelu aiheuttaa tutkijoille realistisen kielen analyysin kanssa. Konstruktivistisista tavoista, joilla kieltä käytetään, tulee siten keskeinen tutkimusaihe. (Potter & Wetherell 1989, 35.) Tutkimukseni osalta tunnustan konstruktivismin merkityksen tutkimussuuntana analyysin tulosten rakentamisessa.

Sosiaalityön opiskelijastatuksella lähtiessäni tutkimaan aineiston köyhyyskokemuksia, minulle on tärkeää voida ajatella, ettei esimerkiksi tulojen uusjako ole olemassa täysin irrallisesti määriteltynä asiana, joka nappia painamalla voidaan muuttaa, ja että sosiaaliturvaan voi luottaa. Se on rakentunut kytkeytyen laajemmin pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin tunnustamiin suomalaisiin traditioihin sosiaalisista oikeuksista, kuten perustuslakiin ja ihmisoikeuksiin, sekä kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Aineisto ja aiempi tutkimus voi toki osoittaa minulle muita kokemuksia.

Tutkimukseni työssäkäyvän köyhyyskokemusten todellisuuden horisontti rakentuu sosiaalisen konstruktivismiin tiedonkäsityksen varaan. Tiedon konstruointi tutkimuksessani on erilaisiin tutkimuselementteihin perustuva prosessi. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen tai sen symbolinen tuottaminen tarkoittaa, että yhteiskunnallisille ilmiöille ja ihmisten kokemuksille muodostuvia merkityksiä ei voi pitää etukäteen tiedettyinä ja aina samoina (Sulkunen 1997, 16). On yleensä parempi puhua todellisuuden ymmärrettävyydestä ja sen sosiaalisesta tuottamisesta, kuin todellisuuden merkityksistä sinänsä (emt., 17).

3.3 Tekstianalyysi analyysin rakentumisen vaiheena

Tarkastelin aluksi pitkään aineistoa diskurssianalyttisesti. Minun oli vaikea luottaa analyysiin sellaisenaan, sillä tutkimusasetelmani rakenteellisia ilmiöitä koskeva määrittely oli varsin tarkka verrattuna valmiuksiini diskurssianalyttikkona. Koin asetelman asettavan tutkijalle aineiston tulkintaan paljon odotuksia. Tarvitsin täsmällisempää työskentelytapaa päästäkseni kiinni kokemuksen ytimeen, sosiaalisesti koettuun tapahtumaan.

Rakenteellisen sosiaalityön kriittisten teorioiden (ks. Mullaly ym. 2019), sekä tutkimukseni rakenteellisten ilmiöiden ymmärtämisen tapa konstruoi tutkimusasetelmaani menetelmällisesti. Halusin nähdä ilmiöt selkeästi luokiteltavina ja konkreetteina sosiaalisina tosiasioina. Sosiaalinen fakta on tunnistettavissa yksilön ulkoisena ja pakottavana voimana (Durkheim & Randell 1982, 40). Tekstianalyysin jälkeen voisin palata diskurssien analyysin luottaen siihen. Kun erilaisten havaintojen pohjalta syntyy ymmärrystä useammasta kuin yhdestä ilmiöstä, havainnot alkavat jäsentyä useaksi luokaksi tai kategoriaksi (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 288).

Päädyin rakenteiden jäsentämisessä kirjoitelmista tekstianalyysiin tiivistämällä lauseita merkityksiksiöiden ja tyypittelyn kautta teemoiksi. Tekstianalyysissa lauseita tiivistetään

luokittelun kautta merkitysyksiköiksi, joka on tiivistää lauseen. Se helpottaa tyypittelyä ja toista luokittelua teemoitteluksi (Ikonen 2021, 18:00). Ikosen (2021, 21:14) mukaan tekstianalyysin avainkysymys aineistolle on: ”Mistä tässä oikein on kysymys?” Kysymys avaa, mistä köyhyyskokemuksissa rakenteellisina ilmiöinä on kyse. Tein tekstianalyttisen sisällönanalyysin havainnoinnin ja teemoittelun diskurssianalyysiin siirtymiseksi. Tekstianalyysi tuottaa rakenteellisista köyhyyskokemuksista keskeiset teemat, joista muodostan diskurssit, joita lähestyn tutkimuksessa kysymysten avulla.

Teemoittelu on yksi laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä ja sitä pidetään yhtenä sisällönanalyysin muotona (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018). Kuten koodaaminen, se voi olla aineiston alkuvaiheen jäsentämistapa esimerkiksi ennen diskurssi- tai narratiiviseen analyysiin siirtymistä. Teemoittelussa aineistosta nostetaan esiin tutkimustehtävän kannalta keskeisiä asiakokonaisuuksia, usein esiintyviä tai tyypillisiä piirteitä. (Juhila 2021.)

Pääsin tämän varsin pitkään työskentelyä ja diskurssianalyysin yrityksiä vaivanneen epävarmuuden yli jakamalla tutkimustehtävää eri menetelmille. Se mahdollisti minulle tutkijana hallinnan tunnetta suhteessa tutkimuksen luotettavuuteen. Olen kokenut tekstianalyysin käyttämisen diskurssien muodostamisen tukena soveltuvan tähän tutkimusasetelmaan, sekä lisäävän diskurssianalyysin menetelmällistä luotettavuutta. En tarkoita, että tekstianalyysia tarvitaan diskurssien muodostamisen tukena. Kyse on oman tutkimukseni rakennusaineista ja siitä, miten minä tutkijana suoriudun asettamastani tutkimustehtävästä.

Tekstianalyysissä tavoittelen kirjoitetun merkityksen sitä ydintä, jolla tavoittelen luotettavaa ja varmaa rakenteellisten ilmiöiden hahmottamista. Tekstianalyysissä olen keskittynyt luokittelussa siihen, mitä ilmiöt ovat. Se on perusteluni käyttää tekstianalyysin tukea diskurssianalyysiin. Tutkimuksessani analyyttistä osuutta ilmentää tekstianalyysi menetelmänä, joka jäsentää kokemukset ilmiöistä diskurssien analysointiin. Kriittiset teoriat tuovat analyysin tutkimiseen sen kaikissa vaiheissa kirjoittajan aseman havainnointia ja esimerkiksi identiteettiä koskevaa puhetta. Tutkijalle diskurssit antavat mahdollisuuden kuvata kokemus rakenteiden konkreettisista tapahtumista aineiston kirjoittajien elämässä. Kriittinen lähestymistapa ulottuu vielä tutkimuksen raportointiin, jonka tärkeänä tehtävänä on kuvata nämä ilmiöt ja tuottaa niiden perusteella oleellinen ja ymmärrettävä viesti sosiaalityölle.

3.4 Kriittinen diskurssianalyysi linssinä

Rakenteiden tutkimisen perinne yhteiskuntatieteissä on vahva. Poliittiset systeemit, taloudelliset lainalaisuudet ja vakiintuneet sosiaaliset instituutiot, kuten koulutus, laki ja hyvinvointijärjestelmä ovat usein tutkittavia rakenteita. (Jokinen ym. 2016, 457.) Rakenteet kuvautuvat makronäkökulman kautta, toisin kuin mikronäkökulma. Diskurssianalyysin nähdään paneutuvan pieniin yksityiskohtiin, joka sijoittaa sen mikrotieteiden sarjaan. (emt., 457.) Tutkimuksessani kokemukset mahdollistavat yhteyden merkittävästi erilaisten toimijoiden välillä.

Diskurssianalyysi on kielen käytön tutkimuksen teoreettinen ja metodologinen suuntaus, jonka kohteena ovat diskurssien, tekstien, sanomien (viestien), puheen, dialogien ja keskustelujen maailmat ilmausten rakenteellisissa, kognitiivisissa, sekä sosiaalis-toiminnallisissa, eli vuorovaikutuksellisissa ulottuvuuksissaan. (Hoikkala 1990, 142.) Diskurssit ovat kiteytyneitä ja tietystä näkökulmasta rakennettuja merkityksellistämisen käytänteitä, jotka muokkaavat puhunnan kohteita (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 106).

Ranskalaiselle traditiolle ominainen aineisto on kulttuuria ja diskurssia organisoivien lähteiden, kuten tekstien, elokuvien ym. muiden medioiden sekä rakennusten vaikuttavuuden tarkastelun mahdollistava aines (Remes 2004). Kriittinen lähestymistapa diskursseihin pyrkii edistämään kriittistä, sosiaalista analyysiä keskittyen diskurssiin (Fairclough & Fairclough 2012, 78).

Diskurssin rakentumisessa aineiston oma ääni on näyttävä kirjoittajan identiteetin, aseman ja kokemusten merkitysten kautta. Erilaiset kielenkäyttötilanteet sekä laajemmat historialliset ja yhteiskunnalliset kontekstit tarjoavat ja rakentavat erilaisia identiteettejä (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 90). Identiteetin näkökulma kielenkäyttöön alkoi kehittää hyvin varhaisessa vaiheessa aineiston läpikäyntiä asemaa ja identiteettiä, joka myös diskursseissa näkyy. Tutkijana analysoidessani sosiaalityön rakenteellisia ilmiöitä, olen ottanut huomioon myös kielellisten valintojen vaikutuksen tutkittavaan ilmiöön. Aineistolta kysytään esimerkiksi, millaiseksi tutkittava ilmiö aineistossa rakentuu, ja mitä siitä seuraa (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 316).

Esimerkiksi kriittisessä diskurssianalyysissä keskitytään yhteiskunnallisesti merkittäviin ilmiöihin, kuten ideologioihin ja valtaan, sekä siihen, kuinka nämä synnyttävät ja ylläpitävät epätasa-arvoa. Sen vuoksi tutkimusprosessissa lähdetään usein liikkeelle tietystä yhteiskunnallisesta ongelmasta keräten siitä mahdollisimman hyvin havainnollistavaa aineistoa. Vaikka kriittistä diskurssianalyysia luonnehtii melko yksityiskohtainen kielellinen analyysi ja vaikka sen kautta toki saadaan tietoa myös kielen merkityspotentiaalista ja kielen rakenteista käytössä, pääasialliset tavoitteet ja tutkimuskysymykset liittyvät siis yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin ilmiöihin. (Fairclough 2003; Pälli & Lillqvist 2020, 15-16.)

Tutkimukseni rakenteellisen sosiaalityön näkökulma liittyy vallan teemaan. Sosiaaliset käytännöt ovat sellaisia, että tietyt sosiaalisen todellisuuden tulkinnat saavat helposti muita vahvemman tilan. Usein tämä liittyy toimijoiden erilaisiin asemiin. Tämäntyyppisen eri tilanteissa eri tavoin aktualisoituvan epäsymmetrisyyden tutkiminen on tärkeä aihe diskurssianalyysille. (Jokinen ym. 2016, 458.) Rakenteiden suhde päätöksentekoon ja esimerkiksi hallitusohjelmiin on merkittävä vallan ja kiinteyden näkökulmasta.

Sosiaalityön rakenteellisten ilmiöiden tarkempi sosiaalisten faktojen (ks. Durkheim & Randell 1982) sisällönanalyysi aineistosta tekstianalyysinä vapautti rohkeuttani diskurssien kriittiseen ja fou-cault'laiseen konstruointiin vallan, identiteetin, etualaistuvien ilmiöiden, sekä poikkeavan ilmiön näkökulmasta. Toistuvien, samantyyppisten ilmiöiden massa alkoi jäsentyä ja muuttui analyysin materiaaliksi. Aloin nähdä, millaiset kokemukset heijastavat tutkimusasetelmani näkökulmasta ilmiöitä ja miten tähtään niitä omille paikoilleen analyysissa.

Diskurssianalyttiseen tutkimusperinteeseen on useita tulokulmia. Kielenkäyttöä voidaan analysoida diskurssianalyysinä monella välineellä. Analyysini teen kriittisen, ranskalaisen tradition pohjalta. Diskurssianalyysin kolme traditiota yhtenevät metodologisesti, mutta ne ovat eriytyneet muilta osin merkittävästi toisistaan (Remes 2004). Diskurssianalyysin kanssa synonyymisesti käytetään käsitteitä keskusteluanalyysi (Conversation Analysis), väiteanalyysiä (Argument Analysis) ja kriittinen analyysi (Critical Analysis). Nimitykset liittyvät eri traditioiden syntykotien diskurssianalyysin etymologiaan. (Emt.)

Ranskalaisen tradition diskurssianalyysissä selkeästi tärkein analyysin työväline on itse tutkija ja hänen kykynsä pystyä erottelemaan aineiston informaatiosta siihen piiloutuneet diskursiiviset elementit, sekä päätellä näiden tiedollinen vaikuttavuus todellisuudelle (Remes 2004). Siten tutkijana tiedostan olevani oleellinen osa tämän tutkimuksen tuloksen rakentumista. Toista identtistä tutkimusta ei voi olla olemassa tuloksiltaan, vaikka tutkimus tehtäisiin samoista elementeistä.

Kriittisen diskurssianalyysin yhteydessä puhutaan muun muassa ideologiasta, vallan harjoittamisesta, hegemonisista diskursseista ja vaiennetuista äänistä (Jokinen ym. 2016, 301). Kaikessa diskurssianalyysissä kiinnostaa keskeisesti, miten sosiaalinen todellisuus rakentuu ihmisten merkityksiä kantavan toiminnan kautta. Päämääränä on tehdä näkyväksi, kuinka suuressa määrin tämä toiminta liittyy kulttuuriin kielenkäytön tapoihin ikään kuin luonnostaan. Koska diskurssianalyysin nimellä tunnetaan kuitenkin useita, vähän eri tavoin painottuneita suuntauksia, on diskurssintutkijan tarpeen perustella huolellisesti omat metodiset valintansa suhteessa tutkimustehtäväänsä. (Suoninen 2021.)

Analyysissä yhdistetään eri kontekstitasojen ja aineistotyyppien tarkastelua tutkijan harkinnan mukaan. Näin ollen on tarpeen lainata metodisia välineitä monesta suunnasta, kuten Michel Foucault'n ajattelusta, uuden retoriikan traditiosta ja keskusteluanalyysistä (Suoninen 2021). Foucault'n liittäminen osaksi oman kriittisten teorioiden tulokulman ulointa kantamaa edellyttää avaamista. Foucault'n diskurssianalyysi käsittää geneologisen näkökulman diskurssiin. Kun hän puhuu diskursseista, se pitää sisällään ympäristön toimintavat, ohjesäännöt, seinät, käytävät, mitä milloinkin, siis diskurssianalyysin paljon laajemmin kuin konstruktivistisen tai kriittisen teorian tutkimuksessa. (Ikonen 2021, 45:04.)

Foucault'lainen kerros kriittisessä tulokulmassani diskurssianalyysiin kuvastuu esimerkiksi tarkkuutena aineiston kokemien rakenteellisten köyhyysilmiöiden analysoinnissa, joista jokainen tekijä on jossain vallan traditioiden suhteessa yksilön ja hyvinvointiyhteiskunnan välillä. Tarkkuus antaa mahdollisuuksia hyvin erityyppisten toimijoiden välisen yhteyden havainnointiin, esimerkiksi napojen, yksilön kokemus - instituution toiminta, välillä.

Inhimillisen toiminnan kyky johdonmukaisuuteen on rajallinen, jonka tiedostan tutkimusta tehtäessä pyrkien riittävän hyvään tieteelliseen ajatteluun ja tulkintaan. Tieto rakentuu kielessä ja kielellä –perusteeksi kuvaa hyvin yhtä kvalitatiivisen kriittisen

diskurssintutkimuksen peruspiirrettä: koska tutkimuskohde muodostuu kielenkäytössä, myös sitä koskeva tieto – mukaan lukien analyysi – rakentuu kielenkäytössä, eli ajattelemisen, kuvaamisen, puhumisen ja kirjoittamisen kautta (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 256). Analyysin vaikeus johtuu usein vaikeuksista kirjoittaa aineistosta tehtyjä havaintoja ja omaa analyysi- ja ajattelupolkua ymmärrettäväksi ja johdonmukaiseksi tieteelliseksi tekstiksi (Emt. 256-257).

Halusin pitää rakenteiden analyysin ja diskurssianalyysin erillisinä, sillä uskon sen palvelevan kriittisen teorian vaatimusta tuottaa tietoa ymmärrettävästi alisteisessa asemassa olevalle väestönosalle, eikä palvella vain tieteellisen yleisön odotuksia. Ilmiöinä rakenteet jäsentyvät tekstistä erillisinä kuin diskurssit, joiden analyysi on selitettynäkin monimutkaisempi kuin rakenteellisten ilmiöiden sisällön analyysin kuvaaminen. Pidin tätä näkökulmaa sopivana tutkimuksessani, joka kuvautuu analyyseihin edetessä. Toki osa diskurssianalyttisestä lukutavasta käynnistyy jo ennen varsinaista diskurssianalyysia, koska menetelmillä on rakentuva luonne.

Rakenteellisen sosiaalityön tulokulman valinnan yksi keskeinen valintakriteeri analyysiini on ollut koko ajan erityisesti se, että aineisto tuntui huutavan minulle tutkijana rakenteisiin tekijöihin tarttumista. Aineisto tuli huomatuksi ja kirjoittajien kokemukset löysivät paikkansa tutkielmani kokonaisuudessa.

Tähän työskentelyyn valitsin Mikko Jakosen *Töissä ja köyhä* -kirjoitusaineiston 2015. Tutkimusongelmanani on tarkastella, miten sosiaalityön rakenteelliset ilmiöt näyttäytyvät työssäkäyvän köyhän kirjoitelmissa. Kohdistan huomioni analyysissa työssäkäyvien köyhien kirjoitelmien kokemuksiin rakenteellisista ilmiöistä ja heidän niille antamalleen etualalle. Tarkoitin tällä sitä, että kokemusten analyysissä otan huomioon sen, minkä kokemuksen kirjoittaja etualaistaa. Vaikka kirjoitelma kuvaisi sekundaarien rakenteiden ilmiötä, mutta jos kirjoittaja tuo selvästi esille kokemuksen primaareja piirteitä, otan sen huomioon diskurssin sijoittamisessa rakenteisiin, sekä diskurssin nimeämisessä.

Tekstiaineisto määritellään ranskalaisessa traditiossa siten, että tekstin sisältä on löydettävissä viittaukset diskurssiin (ks. Ricoeur 1971). Näillä on olemassa merkityssuhde tekstin ulkopuolella olevaan maailmaan ja tutkijan tehtävä on analysoida esiin näiden välinen suhde suhteena diskurssiin. (ks. Foucault 1990; 1995; Broady 1993; vrt. Sintonen 1999; Remes

2004.) Diskurssien muodostamisen vaiheessa on suuri osa niiden muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä jo rakentunut. Diskurssien koostumiseen on vaikuttanut käytännössä kaikki aiemmin tekemäni valinnat tutkimuksessa. Tutkimuksen teoriavalinnat, sosiaalityön tulokulma ja menetelmät ovat rakentaneet näkyviin asetelman ja metodisen linssin, josta analyysi viimein oman kädenjälkeni myötä muodostuu. Aiempi tutkimus asettaa tutkimukseni laajempaan kuvaan köyhyyden tutkimisessa.

Kriittisen diskurssianalyysin luotettavuudesta tutkimuksen teoreettisena menetelmänä totean, että siihen on hyvä ottaa kantaa. Kriittinen diskurssianalyysi pyrkii tunnistamaan itsensä koulukunnaksi teoreetikoiden, menetelmien ja teoreettisten puitteiden näkökulmasta tutkien erilaisia diskurssianalyttisiä lähestymistapoja, joita ovat luokitelleet "ei-kriittisiksi". Selkeää jaottelua kriittisen ja ei-kriittisen diskurssianalyysin välillä on vaikeaa todellisuudessa ylläpitää. (ks. Widdowson 1998, Verschueren 1999; Blommaert 2005, 4.)

Tutkimusmenetelmässä on otettava huomioon, että lukutapa on vahvasti sidoksissa moneen sellaiseen tekijään, joiden kuvaamisen vastuu on tutkijalla. Kriittiseen diskurssianalyysiin on sisäänrakennettu, että diskurssi on sosiaalisesti rakenteellista, sekä sosiaalisesti ehdollista. Diskurssi on myös vallan väline, jonka merkitys on kasvava nyky-yhteiskunnassa. (Blommaert 2005, 5.) Tutkijan intressit, lukutaito ja -tapa, aineisto, konteksti, tutkimuskysymys ja esimerkiksi käytetyt lähteet suuntaavat kriittisen diskurssianalyysin tuloksia.

Kriittisen diskurssianalyysin merkitys näyttäytyy yhä tärkeämpänä nykyajan sosiaalisen todellisuuden ymmärtämisessä, diskursiivisen työn merkityksinä ja keskustelussa yhteiskunnallisesta järjestyksestä, sekä diskurssin suhteesta muihin tulokulmiinsa. (Blommaert 2005, 5). Kriittisen diskurssianalyysin luotettavuus kuvautuu tutkijan kykynä sanoittaa tutkimusvalinnat, olla samalla lähdekriittinen ja rohkea, sekä luottaa tämän teoreettisen menetelmän itseohjautuvaan luonteeseen aineiston ja sen kontekstin synteessissä.

Konstruktivistisen, kriittisen ja foucault'laisen tulkinnan ottaminen osaksi kriittistä tutkimusta katson tarkoittavan tutkimukseni analyysissa esimerkiksi kokemusten konstruoitumisena rakenteista, todellisuuden hallinta- ja valtasuhteiden tilojen havainnointia, sekä pysähtymistä oletuksien eteen, joka kuvautuu viimeistään analyysin ja tulosten kautta. Diskurssianalyysissa merkitysten ja merkityssystemien kirjoja jäljittäessään diskurssianalyysia tekevä tutkija

luottaa uskollisesti tutkimusaineiston yksityiskohtaiseen tarkasteluun. Aineiston status nähdään olevan tutkimuskohde, sosiaalinen todellisuus itse, ei siitä kertovaa kuvausta. (ks. Potter & Wetherell 1989, 173; Jokinen ym. 2016, 52.)

3.5 Ontologia ja epistemologia

Avaan tässä luvussa teoriavalintojeni suhdetta tietoon teorian ja menetelmän näkökulmasta tutkimuksessani. Tieteenfilosofisen ymmärryksen kehittyminen on näkynyt tutkimusta toteutettaessa prosessina. Aluksi tieteenfilosofian käsitteet tuntuivat pysyvän irrallisina ja jäsentymättöminä tutkimuselementteinä. Käsitteiden määrittelemisen, tutkimusvalintojen tekemisen ja analyysin myötä teorian side tutkimustehtävääni on alkanut näyttäytyä tutkimushorisontissa. Kokonaisuuden hahmottaminen yhteensopivana, kerroksellisena kokonaisuutena on vienyt aikaa. Tutkimusta aloittaessani en ole osannut hahmottaa kokonaisuuden rakentumista prosessina. Kokonaisuuden hahmottamisessa ei ollut pelkästään “mustia pisteitä”. Ne olivat ennemminkin mustia alueita ja luvut jäivät irrallisiksi.

Jokaisessa tutkimuksessa on oltava tutkimuskohdetta koskeva ontologinen ja epistemologinen tarkastelunsa. Niiden perusteella tehdään tutkimuksen metodologiset valinnat, eli aineiston rajausta, koontia ja analysointia koskevat ratkaisut. Metodologia rakentuu siis ontologian ja epistemologian varaan. (Ikonen 2021, 11:26.)

On selvää, että asetettaessa kokemuksia tieteellisen tutkimuksen kohteeksi, on tutkimusprosessi rakennettava niin, että niistä tuotettava tieto on tuotettava akateemisesti uskottavasti. Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen oikeutus yhteiskunnan rakentamisen välineenä ei ole aina itsestään selvää. Laadullisessa tutkimuksessa kokemuksen konstituoituminen analyysissa tulokseksi ja tutkimuksen relevanttius tietona rakentuvat eri tavoin kuin esimerkiksi analysoitaessa köyhyyttä määrällisinä ilmiöinä. Osoitan tutkimusasetelmällani akateemisen uskottavuuden, sekä tiedon relevantin konstituoitumisen. Tutkimusasetelmaa hioessani ja lähdekirjallisuutta kerratessani olen alkanut luottaa prosessiin, jolla keinoin nämä toteutuvat.

Ranskalaisen tradition ontologian mukaan ihminen on kulttuurien voimien alainen. Maailma luodaan kulttuurin heijastamana, joka on ominainen kulttuurin logiikalle. (Remes 2004.)

Tiedonkäsityksellä on merkitystä tutkimuksen kysymyksille siitä, millaisena tutkittava ilmiö

nähdään todellisuutena ja miten sen voi todistaa. Ontologia tarkoittaa oppia olevasta (Ikonen 2021, 3:54). Ikosen (Emt., 11:45) mukaan ontologia kertoo, miten kohde on olemassa.

Menetelmää valittaessa ei tule huomioida siihen liittyvän paradigman ontologiset ja epistemologiset lähtöoletukset. Sen sijaan menetelmää valittaessa tulee huomioida tutkimuskohde. (Ikonen 2021, 01:15). Perustuvatko köyhyyskokemukset työssäkäyvän köyhän uskomuksiin, omaan toimintaan tai johonkin muuhun, ne kuvastavat kirjoittajan suhdetta aikansa yhteiskuntaa, sen rakenteita ja järjestelmää kohtaan ollen siten hänelle konkreetti ja todellinen köyhyyskokemus. Ontologiset valintani kuvastavat, että rakenteellisia ilmiöitä tutkitaan kokemuksellisessa valossa, joka tekee niistä samanaikaisesti realistisia ja elämyksellisiä. Tähän perustuu tutkimukseni ontologinen tiedonkäsitys.

Tutkimustieto rakentuu myös siitä lähtökohdasta, miten kukin tutkija analyysinsä kirjoittaa, esittää ja perustelee. Tulos kertoo tutkijan tarkastelun linseistä, kuinka tarkat tai sumeat ne ovat lukemaan aineistoa. Diskurssitutkimuksen näkökulmasta tieto ei ole absoluuttista tai olemassa jossakin irrallaan. Sen ajatellaan rakentuvan juuri siinä, miten ja millä periaatteilla tutkija tutkimuksensa kokonaisuuden toteuttaa. Epistemologian näkökulmasta tieto on sisään rakentuneena yhteiskunnallisiin käytänteisiin (Remes 2004).

Remeksen (2004.) mukaan diskurssianalyysin epistemologia voi tehdä tunnetuksi kulttuurin toiminnallisen taipumuksen, joka organisoii inhimillisen toiminnan kulttuurille alistaiseksi. Ranskalainen diskurssianalyysin epistemologia sisällyttää itseensä tulevaisuusorientaation, jonka mukaan kulttuuri on tuottamassa diskurssia sekä siirtää ymmärrystä oikeasta tiedosta varmistaakseen inhimillisen selviämisen tulevaisuudessa. Ikosen (Emt., 10:55.) mukaan epistemologia kertoo, mitä voimme kohteesta tietää. Onko tutkimuskohde fyysisesti havaittavissa oleva vai kulttuurituote.

Tutkimuksen tarkoitus esitetään tiedonintressin käsitteen avulla, joka auttaa käsittämään, miksi tutkimus on oikeastaan tehty (Ikonen 2021, 24:01). Jürgen Habermasin (1929-) käsite tiedonintressi kuvaa motivaatiota, jolla tietoa hankitaan. Erilaisia tiedonintressejä ovat muun muassa käytännöllinen, tekninen, emansipatorinen ja esteettinen tiedonintressi. (ks. Keinänen ym. 2011; Tieteen termipankki 2016.) Tutkimukseni tiedonintressiä kuvaa parhaiten emansipatorinen, eli kriittinen näkökulma. Emansipatorinen tiedonintressi näyttäytyy

tutkimuksessani lähinnä metodisina valintoina, sekä esimerkiksi luokkayhteiskuntaa koskevan näkökulman esille nostamisena.

Emansipatorinen intressi viittaa kriittisiin yhteiskuntatieteisiin ja myös niiden haluun nostaa esiin aiemmin tiedostamattomia ja ihmisiä vaivaamia tai repressoivia rakenteita - eli puuttua vallan jakoon ja purkamiseen. (Paakkunainen, Helsingin avoin yliopisto, n.d.)

Emansipatorinen tiedonintressi etsii vaihtoehtoa oppia ajattelemaan ja toimimaan uudella tavalla, sekä kehittämään vanhoja tapoja korvaavia toimintamalleja (Ikonen 2021, 32:00).

Kriittisen ja olemassa olevia olosuhteita ja rakenteita arvostelevan tutkimusperinteen arkkityyppi ei osallistu tarkasteltavien yhteiskunnallisten toimijoiden ja käytäntöjen elämään pelkästään tutkijana, kuten osallistuvassa tutkimuksessa. Tutkija sekaantuu yhteiskunnalliseen kamppailuun ja keskusteluun laajemmin heittäen peliin tutkimustyönsä. (Paakkunainen, Helsingin avoin yliopisto.)

Hermeneutiikka on menetelmä, joka tavoittelee tekstin ymmärtämistä ja tulkintaa. Sen ajatellaan etenevän niin sanotussa hermeneuttisessa kehässä. (Tieteen termipankki, n.d.)

Ajattelen tämän kehän tutkimuksessani toteutuvan kaikkien tarkastelukulmien kerroksena lähestyessä aineistoa, sen analysoimista ja tuloksen ymmärrettäväksi tekemistä.

Hermeneutiikka tarkoittaa ihmisten elämismaailmojen poikkeavuutta toisistaan (Ikonen 2021, 34:25). Hermeneutiikan näkökulmasta karkeasti kuvattuna erilaiset tutkimussuuntaukset lukevat toisiaan eri silmin, toisesta horisontista käsin.

Metodologia on se, jolla saadaan relevanttia tietoa tutkimustehtävän kannalta kantaviin kysymyksiin ja kuinka sitä voidaan koota. Remeksen (2004) mukaan diskurssi kommunikoi kulttuurista. Analyysissä pyritään selvittämään se, mitä diskurssi kommunikoi ja miten tämä tapahtuu. Ikonen (2021, 22:08.) mukaan metodologiset valinnat määrittävät, miten tiedon koonti ja analyysi tutkimuksessa on toteutettava. Se määrittää myös lähestymistavan, joka tutkimuksessa on mahdollista toteuttaa ajankäytön, tiedon saavutettavuuden ja tutkimusekonomian kannalta.

Diskurssianalyysin etymologian näkökulmasta eri traditioilla on merkitystä menetelmän etymologiaan. Tärkeää vaikuttaa olevan, otetaanko eroavaisuudet huomioon suhteessa muihin tutkimuksen sitoumuksiin. Remeksen (2004.) mukaan etymologisesti erilaisuudesta viestivät

käsitteet kertovat diskurssin määrittelyn ja analyysitavan eroavuudesta eri traditioissa. Tämä tulisi ottaa huomioon, kun määritellään tutkimuksen metodologian luonnetta.

Ajattelen, että tutkimukseeni valikoituneet tieteellisen päättelyn elementit eivät ole mustavalkoisia, vaan asettuvat perustelemaan valitsemaani tutkimuksen ja analyysin tekemisen tapaa. Työssäkäyvien köyhyyttä koskeva aiempi tutkimus ja kriittinen analyysi toivat aineiston lukuun ja analyysiin välineitä, jotka houkuttivat luottamaan oletukseen, että prekariaatilla on rakenteellisia köyhyyskokemuksia ja osoittamaan sen. Rakenteellisen sosiaalityön kiinnostavuus houkutti valitsemaan sen sosiaalityön teoreettiseksi perustaksi. Koen hyötyneni tutkimukseni rakentumista luonnostellessani myös deduktiivisista lähtökohdista. Juhilan (2023) mukaan deduktiivinen tutkimus ottaa lähtökohdakseen jonkin teorian, jota lähtee empiirisesti testaamaan. Tieteellisen päättelyn osalta katson, että tutkimukseni eri vaiheet nostavat erilaisia päättelynäkökulmia tutkimukseen.

Tiivistäen voi siis sanoa, että tutkimusasetelmani koostuu valmiilla aineistolla aineistolähtöisesti analysoitavista kirjoitelmista. Tutkimustehtävää lähestyn aineiston tarkasteluun perustuvan rakenteellisen sosiaalityön jaottelulla. Jäsennän rakenteita tekstianalyysissa, joka jäsentää aineiston kokemuksia. Lopuksi muodostan niistä diskurssit. Tutkimustehtävä, tutkimuskysymykset ja teoria konstruoi analyysini tutkimukseksi. Diskurssianalyysia tekevä tutkija voi hakea tutkimuskohteen erilaisilta rakenteellisilta tai vähemmän rakenteellisilta areenoilta (Jokinen ym. 2016, 458).

Tiedostan tutkijan valintojen voivan rakentaa hyvin erilaisia tutkimusalustoja. Olen koonnut tutkimukseni teoreettisia elementtejä tavoitellen yhtenäistä kokonaisuutta. Aineisto mahdollistaa monta tulokulmaa ja tulosanalyysia. Olen sitoutunut oman tutkimukseni valintoihin. Tiivistän vielä ne ennen siirtymistä teoriavalinnoista aineiston ja menetelmän tarkempaan tarkasteluun.

Tieteenfilosofinen lähtökohta tutkimuksessani on sosiaalinen konstruktivismi, jonka teoreettisiin käsityksiin perustan suomalaisten köyhyyskokemusten (ontologinen lähtökohta) tarkastelun rakenteellisena ilmiönä (epistemologinen lähtökohta) diskursseina (metodologinen lähtökohta). Kriittinen linssi analyysiin tutkimuksessa säätää (emansipatorinen tiedonintressi) näkemään aineiston mahdollisuudet tiedon tuottajana ja avaamaan sen, miten haluan aineistoa tieteellisesti lukea. Tämä on oma tulkintani tutkimukseen rakentamastani teoriapohjasta.

4 Aineistot ja tutkimusetiikka

Kerron seuraavaksi tutkimuksessani käyttämästäni aineistosta ja siihen liittyvistä valinnoista, roolistani tutkijana, sekä tutkimusetiikasta. Valmiin aineiston käyttäminen vaatii aina tutkimusetiikan näkökulmasta sen hyväksymistä, että minun on tutkijana ymmärrettävä, millaiseen tutkimuksen tekoon aineistoa on sopivaa käyttää ilman että siitä aiheutuu tutkittaville vahinkoa. Vaikka käyttämäni valmiin aineiston alkuperäiset tutkimuskysymykset johdattivat keskittymään köyhyyskokemuksissa esimerkiksi kehollisuuteen, vastauksissa oli runsaasti omaan tutkimusasetelmaani soveltuvaa, ehkä jopa ohjaavaa sisältöä.

Aineisto on avannut minulle kontekstin, ajankuvan ja ikkunan kirjoitelmien suhteesta yhteiskuntaamme ja valitsemaani kehykseen lukea sitä tutkimuksessa valitsemallani tavalla. Historiallinen ymmärrys ei rajoita analyysiä, vaan elää tulkinnan hermeneuttisen kehän myötä. Hyvässä analyysissä kohde pakottaa tulkitsijan miettimään käsitteistöään ja lähtökohtiaan, joka puolestaan syventää tulkintaa. (Tieteen termipankki, n.d.) Kirjoitelmista konstruoimani diskurssit kiteyttävät rakenteellisena ilmiönä kirjoittajien köyhyyskokemukset aineiston prekaarista arjesta.

4.1 Aineiston kuvaus ja keruu

Aineiston valitseminen oli työlästä ja kesti useamman kuukauden. Tein sitä esimerkiksi hakemalla aineistoja Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston verkkosivuilla. Selasin myös Sosiaalialan ammattijärjestö Talentian verkkosivuilta aiheideoita. Aiheet eivät johtaneet luottamukseen, että löytäisin aiheesta sellaisen tutkimusidean, joka kantaa tutkimuksesta suoriutumiseksi. Tarvittava kiinnostus jäi puuttumaan valintojen tekemiseksi.

Käydessäni aineistoja läpi Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston verkkosivuilla tuli vastaan Mikko Jakosen Työssä ja köyhä -kirjoitusaineisto 2015, jota olin jo ammatillisissa tutkimusmenetelmien opinnoissa sivunnut menetelmiä harjoitellessamme. Pietikäisen ja Mäntysen (2019, 234) mukaan aineiston valintaa ohjaa se, millaista tietoa etsitään. Vasta aineiston löydyttyä minulle alkoi rakentua kuva, miten edetä tutkimuksen tekemisessä. Aineisto tuntui vastaavan orastaviin ajatuksiini siitä, millaisia menetelmällisiä elementtejä tutkimukseeni toivoin.

Kirjoitusaineistossa käsitellään köyhyyden kokemuksia työssäkäyvien keskuudessa. Kirjoittajina ovat henkilöt, joiden tulotaso on matala työssäkäynnistä huolimatta esimerkiksi epätyypillisten työsuhteiden tai pienen palkan vuoksi. Aineisto koottiin alun perin Jyväskylän yliopiston hankkeessa Köyhä, läski ja roska - Jakautuvan Suomen eriarvoistuvat ruumiit, johon rahoitus haettiin Koneen säätiön Jakautuuko Suomi? -rahoitushausta. (Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto 2021, 8.)

Aineiston avulla kartoitettiin köyhyyden kokemuksia työssäkäyvien suomalaisten keskuudessa. Koko aineisto sisältää 135 vapaamuotoista kirjoitusta, joiden pituus vaihtelee. Kirjoitukset ovat henkilökohtaisia kuvauksia pienituloisten suomalaisten arjesta. (Emt. 2021, 8.) Analyysin kattavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkija ei perusta tulkintojaan satunnaisiin poimintoihin (Mäkelä 1990, 53). Tarkennan tekstianalyysiluvussa aineiston käyttöäni tarkemmin. Kirjoitusaineisto innosti ja vahvisti nopeasti ajatusta koota sen avulla tutkimukseni teoreettinen ja menetelmällinen kombinaatio. Aihe on minulle mieleinen, sillä se muistuttaa sosiaaliturvan kuulumisesta meille kaikille.

Tallensin aineiston ainoastaan tutkimustani varten hankkimalleni muistitikulle ja säilytin pakatun zip-tiedoston myös henkilökohtaisella kannettavalla tietokoneellani, jonne vain minulla on pääsy. Metodisen analyysitavan lukemiseksi taulukoin analyysin rakentumista, jonka avulla jäsenisin primaareja ja sekundaareja ilmiöitä. Käsittelin aineistoa aina yksin. Tutkimuksen tehtyäni olen poistanut aineiston muistitikulta ja kannettavan tietokoneeni tiedostosta. Aineisto on löydettävissä Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta. Olen säilyttänyt työskentelyni aikana tallentamani vaiheittaisen analyysityöskentelyn eri dokumentteihin.

Töissä ja köyhä -kirjoitusaineiston olen esitellyt edellisessä alaluvussa tutkimuksen aineiston kuvausta ja keräystä käsittelevän otsikon alla. Aineiston meta-datan pidin itsenäisenä tiedostokansiona samalla nimellä, kuin se Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston sivulta ladattuna kannettavan tietokoneeni kiintolevyllä tallentui. Tiedoston ja sen kansion nimi on FSD3321. Toisen kansion perustin analyysiä varten. Kolmas kansio käsitti pro gradu -sisältöistä tutkielmaan liittyvää sisältöä, kuten teoriaa, tutkielmanteon ohjeita ja tutkielman pohjan, joka ennätti tutkimusta tehdessä vaihtua uuteen versioon. Lisäksi sähköpostissani oli ohjeita ja keskustelua yliopiston ohjaavalta professorilta ja tutkielmani ohjaajalta. Tutkimuksen kirjoitelmien tekstin sisällönanalysointi toteutuu seuraavassa alaluvussa. Opintopäiväkirjani oli Google-Drive -sovelluksessa.

4.2 Tutkimuksen toteutuksen kuvaus

Aineiston kirjoitelmien läpikäyminen vahvisti ajatusta, että työssäkävien köyhien kokemuksilla voisi olla jotain tekemistä sosiaaliturvan ja työmarkkinoiden väliin ja ulkopuolelle jäämisen kanssa. Rakenteellinen sosiaalityö mahdollisti kysyä aineistolta prekaareista haasteista. Aiempien teoriavalintojeni myötä myös sosiaalityön tulokulmani oli kriittinen ja uudistava.

Myös rakenteellisen sosiaalityön ilmiöiden osalta olisin voinut tehdä rajauksen yhden rakenteellisen elementin perusteella, mutta minulle oli alusta asti tärkeää nähdä, mistä työssäkävien rakenteellisissa köyhyysilmiöissä ylipäätään on kyse. Olisin voinut tutkia esimerkiksi pelkästään rakenteellisia byrokratiakokemuksia aineistossa. Halusin nähdä prekariaatin profiilin rakentuvan aineistosta voidakseni itse määritellä siitä valitut diskurssit. Valintojen tuli olla myös eettisiä.

Tekstianalyysina sisällön analysointi eteni siten, että aloitin aineistodatan kirjoitelmien läpikäymisestä lukemalla jokaisen aineisto-otteen. Olin tutkimuksen tähän vaiheeseen tultuani aiemmin käynyt aineistoa läpi useampaan kertaan tavoitellen suoraan diskurssianalyysia, mutta palasin nyt kirjoitelmiin eri tutkimusmenetelmällä. Tekstianalyysin tavoitteena oli tukea diskurssien tuottamista luotettavasti. Analyysin ensimmäisen vaiheen aloitin kirjoitelmatekstin lukemisella, numeroimisella word-asiakirjaan ja tiivistämällä kirjoitelman rakenteellisen ilmiön kokemuksen ydinsisällön sarakkeeseen. Tein tämän yhteensä 135 kirjoitelmasta.

Tässä vaiheessa aineistosta 12 aineisto-otetta jäi pois analyysista. Tutkimusasetelman vuoksi rajasin analyysista ne aineisto-otteet, jotka eivät kuuluneet tutkimukseni kohderyhmään pitkäaikaisen työttömyyden, sairastamisen, eläkeläisyyden tai päätoimisen opiskelun suhteen. Kaikkia poistettuja aineisto-otteita yhdisti se, ettei tutkimuskysymyksiä ollut mielekästä soveltaa heihin ensisijaisesti sen vuoksi, ettei heillä ollut prekaariatien statusta, eivätkä haasteet kuvautuneet työssäkävien köyhyydestä käsin. Poistetuista aineisto-otteista tyhjiä vastauksia on neljä. Lisäksi yksi aineisto-ote puuttui aineistosta. Analyysissa käsittelin 123 aineisto-otetta, joita tutkimuksessa kutsun kirjoitelmiksi. Aineiston analyysin esimerkkeinä käytin sellaisia aineisto-otteita, jotka päätyivät tutkimuksen päätuloksiin, sekä poikkeavaan tulokseen.

4.3 Tutkimuksen eettisyys

Jokainen tutkimus sisältää lukuisia eri päätöksiä. Siten tutkijan etiikka joutuu koetukselle lukemattomia kertoja tutkimusprosessin aikana. (Eskola & Suoranta 2008, 52.) Kvalitatiivista tutkimusta tehdessä tutkijana olen koko tutkimuksen ajan sidoksissa tutkimuksen eettisyyteen monella tavalla. Valmiilla aineistolla työskentelyssä osa eettisistä kysymyksistä on käsitelty jo, kun aineistoani koskeva alkuperäinen tutkimus on toteutettu. Omassa tutkimuksessani lähdän puhtaalta pöydältä tiedostaen etiikan testautuvan edelleen.

Kriittisesti orientoituneen menetelmän ja sosiaalityön tulokulman ulostuloon, sekä tulkinnan rohkeuteen auttoi ajatus siitä, että ne ovat myös osa sitä, mitä etiikaksi kutsutaan. Rohkeuden heruessa työskentelyyn myös aiemman tutkimuksen myötä, näkökulma etiikkaan on vaihtunut velvoittavuuteen tuoda esille järjestelmämme syrjäyttämää köyhyyttä. Se, mitä tutkimuksessa kutsutaan “tieteellisyydeksi”, on vain pieni osa kaikesta siitä, mitä siihen sisältyy. Tarkkaan ottaen suurin osa niin sanotusta tieteellisestä tutkimuksesta koostuu maalaisjärjestä ja aiemmista kokemuksista. (Eskola & Suoranta 2008, 21.)

Aineiston kirjoitelmissa esille tulevien tahojen osalta kunnioitan analyysiä tehdessäni ja diskursseja muodostaessani myös yhteiskuntamme palvelujärjestelmää tekemällä näkyväksi työssäkäyvien henkilöiden kirjoituksissa esille tulevia rakenteellisia, yhteiskuntajärjestelmään liittyviä köyhyyskokemuksia. En siis keskity palvelujärjestelmän haasteiden kuvaamiseen, vaan nostamaan esille työssäkäyvien köyhien kokemuksia näistä ilmiöistä. Tuon ne esille diskurssien kautta.

Eettiset ratkaisut tutkimuksessa eivät aina rajaudu yksittäisiin tutkittaviin, vaan ne voivat koskea kokonaisia ihmisryhmiä tai kulttuureita. Tutkija ei saa käyttää asemaansa tai tuloksiaan siten, että muiden ihmisten elämä hankaloituu. Vahingon ja haitan välttäminen tutkimuksessa korostuu esimerkiksi silloin, kun tutkija tutkii vähemmistöjä, alakulttuureja tai hankalassa asemassa olevia ryhmiä. (Vuori n.d.) Otan tutkimuksessa huomioon sen, että prekariaatin on vaikea tulla kuulluksi yhteiskunnassa ilman rakenteellisia toimia. Kohtaan heidät rakenteiden kautta. Toisaalta tiedostan, että tulojen uudelleen jaon toteuttamisen julkiset tehtävät eivät ole yksiselitteisiä.

Tiede ja politiikka tulee pitää erillään. Poliittisia näkemyksiä ei saisi naamioida tieteen tuloksiksi. (Raatikainen 2006, 94.) Poliittisesti virittyneessä sosiaalityön professionissa voi olla vaikea eriyttää tutkimuksessa vaadittu poliittisesta irtautuva sitoumus. Täsmennän näkemystäni, että sosiaalityön profession sidonnainen poliittisuus on luonteeltaan rakenteellista ja yhteiskuntamme lakeihin sidottua lojaaliutta arvosidonnaisille lupauksille, kuten osallisuus tai oikeus työhön, jotka kumpuavat perustuslaista (ks. Suomen perustuslaki 731/1999).

Sosiaalityö voidaan ymmärtää professiona, jonka tunnusmerkkejä ovat oma akateeminen tieteenala ja koulutus, tieteelliseen tietoon ja eettisiin periaatteisiin pohjautuva ammatillisuus sekä ammattihenkilöstölain määrittämä monopoliasema harjoittaa ammattia (Günther ym. 2021, 4). Sosiaalityön professionilla on oma lahjomaton roolinsa esimerkiksi rakenteellisen sosiaalityön esille nostoihin lakiemme lupauksia vasten. Se on osa professiotamme ja etiikkamme sitoumusta. Se siis sisältää poliittisia elementtejä, joita ei kannattele esimerkiksi hyväntekeväisyys tai hallituskaudet, vaan kestävä kehitys, sekä perus- ja ihmisoikeudet, jos niiden edistämistä poliittisena ajatteluna pidetään.

Toteutan hyvää eettistä käytäntöä ja lainsäädäntöä (ks. www.tenk.fi). Noudatan myös humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettisiä periaatteita. Tarkoitin tällä esimerkiksi sitä, että noudatan rehellisyyttä ja huolellisuutta aineiston käytössä ja tutkimuksessa. Kunnoitan toisten tutkijoiden työtä huolellisella viittaamiskäytännöllä. Otan huomioon Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston aineiston käyttöä koskevia ohjeita noudattamalla aineiston säilyttämiseen, käyttöön ja hävittämiseen liittyen. Olen ilmoittanut Tieteelliselle tietoarkistolle aineiston käyttämisestä.

Objektiivisuus on tavoiteltavana ihanteena mahdollista ja mielekästä myös ihmistieteissä (Raatikainen 2006, 105). On vaatinut kärsivällisyyttä ja toistoa tehdä tutkimusta siten, että objektiivisuuden kriteerit täyttyvät. En voi rajata objektiivisuutta toteutumaan ainoastaan tutkimuslupauksia tai -etiikkaa käsittelevässä luvussa. Toteutan sitä esimerkiksi teoriaosuuden valintoina, menetelmällisinä ratkaisuinä, analyysinä ja edellytyksinä perustella tutkimuksen tulokset. Minun on osattava laittaa tutkijana omat motiivit ja tunteet syrjään objektiivisuuden valintoja tehtäessä, vaikka sekään ei ole objektiivisesti ottaen mahdollista. Laadullisen tutkimuksen etiikassa on aina ihmistieteiden arvioinnille ominaista, inhimillistä "virhettä", jos tulokulmaa ja analyysin lukutapaa halutaan kritisoida.

Olen lähestynyt lähdekirjallisuutta esimerkiksi tieteenfilosofian, laadullisen tutkimuksen, tutkimusmenetelmien, rakenteellisen sosiaalityön teorian, prekariaatin kontekstia käsittävän tutkimuksen, lain ja tilastotiedon, sekä esimerkiksi poliittisen köyhyyttä koskevien diskurssien vastapuheen varassa. Katson etiikaksi senkin, että sidon niitä tutkimuksessani yhteen.

Osa lähdekirjoista on nimetty esimerkiksi pamflettina tai on tyypiltään opetusaineisto, laki, tilasto tai artikkeli. Joku käyttämäni lähde tutkimuksena herättää ajatuksiani siitä, täyttääkö käytetty kieli tai tutkimuksen kulku tieteellisen kirjoittamisen hyvien käytäntöjen mukaisia pelisääntöjä. Minulla on kuitenkin luottamus käyttämieni lähteiden sopivuuteen prekariaatin diskurssien tarkastelussa ja näille lähteille on paikka tutkimuksessani. Olen käyttänyt tutkimuksen teoriaosuudessa, esimerkiksi käsitteiden ja kontekstin hallinnassa, kuten koko tutkimuksen kulussa sellaisia lähteitä, joiden olen arvioinut sopivan tutkimusasetelmaan tai, joka lähde on tukenut työssäkäyvän köyhyysilmiöiden elämismaailman sanoittamista.

Olen kokenut varovaisuuden tutkimuksen mahdollisia eettisiä ja muita virheitä kohtaan myös haittaavan tutkimustyöskentelyäni. Olen rajannut lähteiden käyttöä niiltä osin, kuin olen katsonut sen kehittävän tarpeettoman paljon tilaa poliittiselle tai yhteiskuntatieteelliselle vastakkainasettelulle, vaikka yhteiskuntakriittinen lähestymistapa antaisi sille tilaa. Toisaalta en ole piilotellut lähteitä, joiden katson muodostavan suoran yhteyden väestönä tarkastellun prekariaatin köyhyysilmiöiden olemassaoloon, muodostumiseen ja myös yllä pysymiseen. Olen käyttänyt tutkimuksen kentällä myös korkeassa iässä olevaa tutkimustietoa, jos se on ollut ajatonta ja käyttökelpoista edelleen. Tutkitun tiedon totuuksien pitkäikäisyys lisää luotettavaksi koetun tiedon uskottavuutta.

Minulle on ollut joka tutkimuksen osiossa tärkeää toimia tutkijana tutkimusetiikkaa palvelleen. Katson lähteiden olevan kiinteässä yhteydessä tutkimusetiikkaan sen osioiden kautta. Esimerkiksi kontekstin avaaminen tutkimuksessa on tärkeää. Ikonen (2021, 17:29.) toteaa, että käsitteitä on avattava ja tutkimus rakennettava niin, että siitä löytyy asiatekstin keskeiset elementit, kuten teemaan johdattaminen, aiheen merkittävyyden osoittaminen, aiempi tutkimus, keskeiset käsitteet, sekä tutkimustehtävä ja sen toteutus. Lähteillä on keskeinen merkitys tässä kokonaisuudessa.

Tutkijalla on kolme keskeistä eettistä perusvelvollisuutta, joita ovat velvollisuus tuottaa luotettavaa tietoa maailmasta, ylläpitää tieteellistä julkisuutta ja kunnioittaa tutkittavien oikeuksia (Mäkelä ym. 2006, 360). Näistä teeseistä muodostuu tutkimukseni etiikkaa koskevat säännöt. Sosiaalitieteellisen tutkimuksen tekeminen ja tulosten osoittaminen ei ole yhdentekevää yhteiskunnassa. Tutkimuksen annin tarkoitus ei ole vain ylläpitää tieteellisiä traditioita, vaan juuri niiden avulla rakentaa tieteen ja sosiaalityön välistä yhteyttä palvelemaan yhteiskuntaa.

Rakenteellinen tulokulma sosiaalityöhön on lisännyt tuntuvasti analyysin mielekkyyttä näkyväksi tekemisen tavoitteiden osalta. Mielekkyystekijöillä on iso merkitys tutkijaksi ryhtymiselle ja kuukausien tieteelliseen projektiin sitoutumiseksi. Myös yliopiston ohjauksen, lähisuhteiden tuen ja esimiesten suhtautumisen merkitys on tutkimusprosessin onnistumisessa ja luotettavuudessa suuri. Eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaan luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto ovat hyvän tieteellisen käytännön (engl. research integrity) perusperiaatteita (TENK 2023, s.12). Toivon eettisyyden näyttäytyvän lukijalle tutkimuksen eri luvuissa monin tieteellisin ja inhimillisin tavoin näkökulmina etiikkaan. Etiikka, tutkijan asema, sekä jokapäiväinen arki eivät voi olla erossa toisistaan.

Valmiilla aineistolla työskennellessäni tunnistin velvoittaviksi tehtäviksi pitää huolta aineistosta Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston vaatimalla tavalla, sekä kunnioittaa tutkimuksellani aineistoa. Tutkimuksen tavoitteiden lupaukset on ensin lunastettava aineistoni kirjoittajilta. Vasta sen jälkeen tulee tieteellinen yleisö, media tai muut toimijat.

Tutkimuksen kontekstin osalta totean, että se näyttäytyy esimerkiksi lähdekritiikissäni. Olen valinnut tietoisesti lähteitä tutkijoilta, joiden katson vaikuttaneen näkökulmaani kriittisestä diskurssianalyysistä. Lähteissä näkyy myös prekariaatin julkisivun kääntöpuoli. Ne ovat erilaisia tilastoja, tulkintoja ja näkökulmia työssäkäyvän köyhyydestä, jotka ovat osa aineistonkin elämää kuvaten köyhyyttä tai työssäkäyvän köyhyyttä lukuina. Ne ovat myös esimerkiksi ammattiliiton tai köyhyydestä raportoivan verkoston näkökulmaa köyhyysilmiöstä. Lähteeni rakentavat tutkimuksessani tietoista vastapuhetta valtakursseja kohtaan.

4.4 Tutkijan rooli

Täydellinen objektiivisuus ei kuitenkaan ole mahdollista - eihän kenenkään ole mahdollista irrottautua itsestään ja sulkea pois täysin omaa ajatteluaan. Riittääkin, että tutkija pyrkii aktiivisesti tiedostamaan omat asenteensa ja uskomuksensa, ja koettaa parhaansa mukaan toimia siten, etteivät ne vaikuttaisi tutkimukseen liiaksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Analyysin luotettavuus ei rakennu itsestään, vaan oma rooli tutkijana tulisi rakentaa vuorovaikutteisesti aineiston ja teorian vuoropuhelussa sortumatta etäännyntymään tutkimusasetelmasta.

Objektiivisuus edellyttää sitä, että tutkija katsoo tutkimuskohdetta ja -ilmiötä ulkoapäin, puolueettoman sivustakatsojan näkökulmasta (ks. Eskola & Suoranta 1998; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tutkijana en pelkästään analysoi tutkimusaiheittani, vaan myös koen ymmärtäväni sen kontekstia paremmin tuntiessani ennestään ansioiden ja etuuksien merkityksistä ihmisen vaihtuvissa elämäntilanteissa ammatillisen historiani vuoksi. Siten ajatus tutkia jollain tavoin rakenteita työssäkäyvien köyhien kokemuksina vaikutti mielekkäältä ja tarpeelliselta tutkimuskohteelta. Aihe herätti heti epäilykseni siitä, olisinko puolueeton tutkija ja kykenisinkö rajaamaan työarjessa karttuneen tiedon vaikuttimet tutkimuksen rakentamisessa. Aineiston kirjoittajien graaveilta vaikuttavat köyhyyskokemukset ovat osoittaneet, että kirjoitelmat avaavat minulle tutkijan roolissa vielä uuden, tuntemattoman oven köyhyyskokemuksiin.

Tutkija ei ole aina samaa mieltä tutkittavien kanssa, mutta se ei saa vaikuttaa esimerkiksi tutkimuksen tulkintoihin vääristävästi. Kriittinenkin tutkija voi ymmärtää ja selittää tutkittavien elämää ja ajatuksia, vaikka ei itse hyväksyisi kaikkia tutkittavien esittämiä arvoja ja tulkintoja. (Vuori n.d.) Aineistoon tutustuminen ei ole herättänyt arvoriitiriitoja tai tulkinnallista hämmennystä. Pikemminkin rakenteellisena näyttäytyvien ilmiöiden vaikutukset ja seuraukset kirjoittajien arjessa herättävät kiinnostuksen tutkia kokemuksia.

Tutkimusetiikka on januksenkasvoista. Etiikka tulee valjastaa tietoisesti tutkimuksen laatua ja luotettavuutta palvelemaan, eikä upota esimerkiksi myötätunnon syvänteisiin tässä roolissani tai unohtaa analyysivetoisuus tutkimusta tehtäessä. Objektiivisuudella viitataan tieteessä vaatimukseen kyetä erottamaan tutkija tutkimuskohteesta siten, että tutkijan omat oletukset ja toimenpiteet tutkimuksen aikana eivät vaikuttaisi tutkimuskohteen ominaisuuksiin eivätkä

tutkimustuloksiin (Puusa & Julkunen 2020, 189). Tutkijan on löydettävä arjen ja työn etiikkaa säätelevistä sisäisistä laeista tutkijan etiikan hatun alle.

Tutkimuksessa on olemassa erilaisia ennako-oletuksia ja intuitiivisia käytäntöjä, joita ohjaavat arkijärjen mukaiset päättelyketjut. Joskus tämänkaltaiset päättelyt ovat pelkästään hyödyksi; ainakin, kun tutkija on uskaltanut ennestään tuntemattomalle alueelle ja pystyy kääntämään näkemyksensä tieteessä ymmärrettävälle kielelle. Joskus taas käy niin, että näkemys häviää perinteisen tieteenteon mekaniikkaan ja johtaa väljähtyneisiin tusinatutkimuksiin. (Eskola & Suoranta 2008, 20.)

Tutkimustehtäväni on ohjannut minut moniulotteiseen asetelmaan, jossa oma rooli on kyettävä paikantamaan. Yksinkertaisen rakenteen sijaan oma kokemukseni tutkijana on tutkimuselementtien monimutkaisuuden tunnusta analyysiä perustellessa ja rakentaessa. Kokonaisuuden kanssa on pidettävä huolta, että johdan tutkijana työskentelyä aineistoa kuullen.

Analyysi- ja teoriakirjallisuuden läpikäyminen vei pitkän aikaa tilaa aineistolähtöisyyteen luottamiselta ja toisaalta teorian paikan löytämiseltä tutkimuksessa. Pitkällisen tieteellisen kirjallisuuden lukemisen myötä asetuin roolini tutkijana tukeutuen lopulta aineistoon. En itse ole ainoa roolini määrittäjä tutkimuksessa. Positio ei ole vain tutkijan päätettävissä, vaan myös tutkittavat sijoittavat tutkijan johonkin asemaan (Ylöstalo, 2021).

5 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Menetelmiä ajatellaan olevan niin aineistonkeruu- kuin analyysimenetelmienkin.

Menetelmällisiä valintoja tulee tehdä tutkimusongelman pohjalta. Siten menetelmiä harkittaessa tulee pohtia, millaista tietoa tarvitaan ja millä keinoin sitä voi parhaiten tavoittaa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Valmiin aineiston kanssa työskentely vaatii minulta tutkijana keskittymistä omaan tutkimukseen samalla, kun kunnioitan aineistoa ja sitä koskevaa alkuperäistä tutkimusta. Tässä luvussa jäsenyy aineiston ja menetelmällisten valintojeni yhteys tutkimustehtävääni, joita jäsenän tutkimuskysymysten avulla.

5.1 Tutkimustehtävä

Orientaationi sosiaalityöhön kallistuu rakenteisiin ja sosiaalipolitiikkaan. Tähän vaikuttanee se, että alun perin sosiaalityön opintoni käynnistyivät professori Kari Salavuon sosiaalipolitiikan orientaatiolla sosiaalityöhön. Tällä prosessilla on minulle merkityksiä siihen, miten orientaationi sosiaalityöhön ja tulokulmani sosiaalityön opiskeluun rakentui. Siten aineistolla ja sosiaalityön tulokulmalla oli merkitystä metodin valintaan työssäkävien köyhyyskirjoitelmien analyysissa. Se näkyy konkreettisesti esimerkiksi tutkimuskysymyksissäni.

Tutkimuskysymysten asettaminen nostaa tutkijalle isoja ja pieniä kysymyksiä ratkaistavaksi. Tässä vaiheessa monet tutkimukset kohtaavat kahdentyyppisiä ongelmia: käytännöllisiä ja eettisiä ongelmia. (Potter & Wetherell 1989, 163.) Tutkimustehtävällä on aina yksi kattokysymys, meta-tasoinen tehtävä, jolla kuvataan, mitä ollaan tutkimassa. Tutkimuksessani se kuvautuu selvittämällä, millaiset diskurssit saavat keskeisen aseman suomalaisen työssäkävän köyhän rakenteellisissa köyhyyskokemuksissa?

Tutkielmassani konstruoin diskurssit rakenteellisten ilmiöiden pohjalta aineistonvaraisesti analysoidun tiedon varassa. Kiteytän työskentelytapani siten, että tekstianalyysin avulla jäsenän aineiston tutkimustehtävän kannalta keskeisen sisällön. Diskursseina tuota niistä prekariaatin kontekstiin asettuvan tulkinnan, aineiston analyysin tulokset. Tämän selvittämiseksi tarvitsen tutkimuskysymyksiä.

5.2 Tutkimuksen kysymykset

Päätyessäni tukemaan diskurssien konstruointia tekstianalyysin tuella, otan tutkimuskysymyksissäni huomioon molemmat käyttämäni menetelmät. Sen vuoksi kysyn ensiksi, millaisia rakenteellisia ilmiöitä työssäkäyvien köyhyyskokemuksissa esiintyy? Sama tekstianalyttinen kysymys tekee tutkimukseeni hypoteettisuutta asettamalla oletuksen rakenteille – rakenteet ovat siis joko primaareja tai sekundaareja. Kun kirjoitelmassa kirjoittajan primaaristi tai sekundaaristi näyttäytyvä keskeinen köyhyyskokemus rakenteellisena ilmiönä on analyysissa tuotettu, alan tutkia sitä diskurssianalyttisesti. Kokemukseni mukaan aineistolle tässä vaiheessa asetettu tutkimuskysymys tukee ja selkeyttää tutkimuksen konstruointia eteenpäin. Seuraavaksi esitän aineistolle kysymyksen, millaisia merkityksiä työssäkäyvien köyhyyskokemuksissa rakentuu? Näiden kahden kysymyksen alle rakennan analyysiä, joka jäsentyy primaari- ja sekundaaridiskursseiksi. Samalla alkaa konstruointia aineistossa etualaistuva tulos, onko kokemus primaari vai sekundaari.

Tarkastelemalla analysoimiani merkityksiä kirjoittajien etualaistamista rakenteellisista primaareista ja sekundaareista ilmiöistä saan pääteltyä, millaisia diskursseja aineistossa voi pitää päädiskursseina havainnoimalla esimerkiksi ilmiön ilmenemisen tiheyttä. Tämä työskentely selvittää kirjoitelmista köyhyyskokemusten merkityksellisyyttä diskursseissa. Tarkastelen samalla aineiston päätuloksesta poikkeavaa diskurssia, jota jäljitän symmetriassa päädiskursseihin.

Asemasta ja identiteetistä käsin kirjoitelmat nostavat rakenteellisista köyhyyskokemuksista esiin ne, jotka saavat diskursseissa keskeiset merkitykset. Asema paljastuu havainnoimalla, miten kirjoittaja asemoi itseään suhteessa rakenteellisiin ilmiöihin. Kirjoittajan identiteetin kuvaus, eli se, miten kirjoittaja puhuu itsestään, auttaa minua hahmottamaan hänen asemaansa työssäkäyvänä köyhänä. Tässä vaiheessa analyysia pidän työskentelyotetta induktiivisena luonteeltaan. Nähdäkseni olen siirtynyt siihen sen jälkeen, kun siirryin analysoimaan aineistoa selkeämmin diskursseina. En ole enää sidottu teoriaan, vaan etsin tutkimustehtävään aineistosta vastakaikua määriteltyjen kehysten sisällä.

6 Analyysi ja tulokset

Tässä luvussa aineiston kokemuksissa esiintyvät rakenteelliset ilmiöt jäsentyvät primaareiksi ja sekundaareiksi. Aineisto näyttäytyy vahvasti tekstianalyysissa, joka tuo työssäkäyvien köyhyyskokemukset tutkimuksessa aiempia lukuja lähemmäs. Aineiston analyysien läsnäolo vaikuttaa myös lähteisiin. Nekin kytkeytyvät tiiviisti työssäkäyvien köyhyyskokemuksiin, yhteiskuntaan ja menetelmiin. Myös diskurssianalyysi kehkeytyy.

Syvemmillä ovat usein ongelmien syyt, joista osa löytyy asiakkaan henkilöhistoriasta, mutta suuri osa myös asiakkaan ulkopuolella olevista tekijöistä. Asiakkaasta riippumattomia tekijöitä ovat esimerkiksi alueen väestö- ja elinkeinorakenne ja hyvinvointipalvelujen toimivuus. (Ks. myös Niemelä 2012; Kivipelto 2013, 25.) Analyysissa hahmottuu rakenteellisen sosiaalityön näkymä aineiston kontekstiin.

6.1 Tekstianalyysi

Tekstianalyysin sisällön analysoimisessa lähestyn aineistoa rakenteellisia ilmiöitä havainnoiden. Koska olen määritellyt tutkimusasetelmassani sosiaalityön rakenteelliset ilmiöt havainnointini kohteeksi, se on tuonut havainnoinnin linssiin teoriaohjaavan elementin. Pidän nyt myös mielessäni ensisijaisesti sen, miten aineistodata vastaa kokemuksina sosiaalityön primaareihin ja sekundaareihin rakenteellisiin ilmiöihin. Tämä edellyttää kaikkien analyysiin päätyneiden aineisto-otteiden lukemista, joita tutkimuksessa kutsun kirjoitelmiksi. Liitän tutkimukseen aineisto-otteita tukemaan tekstianalyysin konstruointia ja diskurssien analyysia. Rakenteellisen sosiaalityön teoriaa, sekä teoriasidonnaista menetelmää koskevaa yhteyttä lukuun ottamatta analysointi on vahvasti aineistolähtöistä.

Jos otoksellani toteuttaisin omia mielenkiinnon kohteita tai palvelisin pelkästään tieteen intressejä, en usko valintojen olevan aidosti aineistolähtöisiä. Aineisto-otokseni kuvaa erityisesti sitä, että saan tuloksen muodostettua aineistolle ominaisista rakenteellisista ilmiöistä, joiden keskeisestä sisällöstä diskursseina tutkijana analyysissa päätän. Jos aineisto-otokseni valinta olisi perustunut jollain muulla tavoin yksilöityyn analyysiin, se olisi toki näkynyt eri tavoin koko tutkimusasetelmassani.

Aloitin kriittisen, foucault´laisen diskurssianalyysini tueksi tehtävän tekstianalyysin konstruoinnin nyt koko tutkimusasetelmaani soveltuvalla ajatelmallalla. "Pitää ymmärtää, että se

mikä tässä nyt näkyy, ei ole vailla aiempaa” (Ikonen 2021, 39:05). Tekstianalyysin rakenteiden sisällön analysoimisen aloitan edelleen kirjoitelmista. Olen lukenut jokaisen kirjoitelman useasti, joka on analyysin rakentumisen edellytys. Tässä vaiheessa tutkimuksen analyysityöskentely on konkreettista, menetelmällistä ja tulostavoitteista.

Osa kirjoitelmista on pitkiä. Analyysimenetelmien avulla helpotan työskentelyäni, sillä esimerkiksi havainnointi, taulukointi ja tiivistäminen jouduttavat työskentelyä kokonaisten kirjoitelmien kanssa työskentelyn sijaan. Kun olen jäsentänyt kirjoitelmat tekstianalyysin mukaisesti, poimin yhden kirjoitelman esimerkkiotokseksi tutkielmaan. Se mallintaa tekstianalyysityöskentelyäni ja helpottaa analyysin tapahtumien ymmärtämistä.

Tämän jälkeen tyypittelen sisällön. Tyypittely on laadullisen analyysin perusmenetelmä, jossa kiteytetään tutkimusaineistosta toistuvia, sekä sille tyypillisiä ominaisuuksia, tapahtumakulkuja tai merkityksiä (Jyväskylän yliopisto 2016). Tästä näkökulmasta myös diskurssianalyttiset merkitykset rakentuvat alkuun, sillä jo rakenteellisten merkitysten havainnointi alkaa etualaistaa ilmiöitä. Tässä vaiheessa analyysia en kuitenkaan nosta diskurssien analyysia tutkielmassa työskentelyyn, koska keskityn tekstianalyysin tehtävään jäsentää rakenteita ja etsiä niiden merkityksiä tutkimusasetelmassa laadituin tavoittein.

Tyypittelyä seuraa niiden konstruointi teemoiksi, joka kiteyttää kokemusten rakenteelliset merkitykset analyysissa. Teemoittelu on laadullisen analyysin perusmenetelmä, jossa tutkimusaineistosta pyritään hahmottamaan keskeisiä aihepiirejä eli teemoja (Jyväskylän yliopisto 2016). Teemoittelussa aineistosta paikannetaan tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet eli teemat (ks. Eskola & Suoranta 2008, 174–180).

Taulukossa 1 esittelen seuraavaksi analyysityöskentelyäni. Se auttaa näkemään tavan, jolla rakenteita olen havainnoinut kirjoitelmista. Lainauksista voi hypätä myös suoraan teemoitteluun, joka nopeuttaa lukutapaa. Esimerkkianalyysin jälkeen avaan sisällönanalyysin prosessia tarkemmin.

Taulukko 1.

Tekstianalyysi esimerkki

Lainaus	Tiivistäminen	Tyypittely	Teemoittelu
“Pätevöidyin tuona aikana lisää opiskelemalla mm. avoimen korkeakoulun tutkintoja. Vaikka olin vakituksessa työssä, olin jo tuolloin taloudellisesti tiukoilla, koska maksettavana oli asunto- opinto- ja autolainaa.”	Työssäkäyvä, pätevyyttä hankkiva aikuisopiskelija voi olla taloudellisesti tiukoilla lainoitettujen asuin- ja elinkustannusten, sekä tulonhankkimisen kustannusten vuoksi. (sekundaari)	Asuin- ja elinkustannukset, sekä tulonhankkimiskulut tulisi huomioida paremmin.	Asuin- ja elinkustannukset, sekä tulonhankkimiskulut.
“... työssäkäynti edellytti autonpitoa, missä huono onni kertaantui aika ajoin kohtuuttoman suurilla korjauskuluilla. Olin optimistinen ja koin tuolloin, että yhteiskunnassa ollakseen kelpokansalainen tuli tehdä työtä ja hoitaa yhteiskuntavastuut, kuten veronmaksu.”	Autonpitoa edellyttävä työssäkäynti koituu aika ajoin kohtuuttoman kalliiksi mutta yhteiskunnan vastuullinen jäsenyys edellyttää työntekoa ja verojen maksamista. (sekundaari)	Tulonhankkimisen menot ja verotus tekee työnteosta kallista.	Työn kustannukset.
“Taloudellista turvaa toi saada päivitettyä ansiosidonnainen, minkä turvin asettauduin nykyiseen pienomakotitalooni, jota kunnostin n. 10 v pätkätöillä sekä ansiosidonnaisella.”	Ansiosidonnaisen päivärahan päivittäminen tuo taloudellista turvaa pätkätöiden rinnalla kodin perustamiseen. (sekundaari)	Taloudellinen turva mahdollistaa pysyvän kodin.	Pysyvä asuminen.

Lainaus	Tiivistäminen	Tyypittely	Teemoittelu
<p>“... niin verojen, 2-asunnon ja asumisyms. elantokulujen jälkeen, ei oikeasti aina säästynyt kovinkaan paljon. Elin monotonista elämää omistuen näille pätkätoille, kuntoliikunnalle ja kotini saamiseksi velattomaksi. Se kulutti henkisiä voimavarojani salakavalasti, mitä en tunnistanut varoitusmerkeistä huolimatta ajoissa. Muutuin kyyniseksi ...”.</p>	<p>Taloudellisten ja henkilökohtaisten syiden vuoksi pätkätoille omistautuminen voi kuluttaa työntekijän henkisiä voimavaroja huomaamatta, jolloin työnteko kyynistyy ja ansiosidonnaista päivärahaa tarvitaan lepäämiseen. (sekundaari)</p>	<p>Pätkätyöt altistavat uupumiselle.</p>	<p>Uuvuttavat pätkätyöt.</p>
<p>“Olen aina pitänyt autolla ajosta ja liikkuva työ omalla vastuulla on ollut ideaali. Tähtäimeni hoitotyössä oli kotihoidon asiakkaat. Koettuani työvoimaviranomaisen kritiikin olen sulkenut pois aiemman aikeeni vapaaehtoistyöstä yksinäisten vanhusten apuana. Koen, ettei kaltaisellani ole oikeutta siihen.”</p>	<p>Syrjinnän kokemus voi viedä pohjan sekä ammatillisilta että vapaaehtoistyön suunnitelmilta, koska se on vienyt oikeutuksen niiltä. (primaari)</p>	<p>Byrokratian valta voi olla alistavaa.</p>	<p>Asema.</p>

Tehtyäni tekstianalyysin siihen vaiheeseen, että primaarit ja sekundaarit ilmiöt on ensin tyypistetty tekstistä lauseiksi, jotka analysoin kertovan kirjoittajan kokemuksista oleellisen, tiivistetty merkitystensä perusteella, tyypiteltä ja teemoiteltu, siirryn diskurssianalyysiin. Tekstianalyysin luokittelua tehdessäni olin merkinnyt analyysin teemoitellun sisällön sinisellä tai punaisella värillä päättäen, että punaiset sisällöt ovat primaareja merkityksiä ja sekundaarit sinisiä. Jo tässä vaiheessa oli todettavissa, että tekstianalyysin perusteella tuotettujen ilmiöiden tulos tulisi vaikuttamaan diskurssien päätulosten, sekä poikkeavan tuloksen valintoihin, rakentuuhan koko aineiston identiteetti tutkimustehtävään nähden kirjoitelma kerrallaan. Rakenteellisten ilmiöiden päätulokset on muodostettava ensin, ennen kuin voin löytää symmetriaa niiden suhteesta poikkeavaan tulokseen.

Tunnistin eron lukutavassa aiempaan aikeeseeni analysoida pelkästään kriittisesti diskursseja siitä, että taulukossa näkyi merkittävästi enemmän sinistä kuin punaista. Siten myös kuva poikkeavan tuloksen näkymästä näytti tulevan muuttumaan aiemmasta diskurssianalyysin harjoittelemisesta. Vaikka tilanne herätti ajatuksia, analyysissa tuntui nyt luontevalta edetä, joka tuki ajatustani siitä, että koen tutkimuksen menetelmävalintoihin luottamusta. Tulkinnan muutos liittyi nähdäkseni siihen, että keskityin mahdollisesti aiemmin liikaa kokemukseen, enkä sen merkityksiin. Tekstianalyysin keskeinen rooli tutkimuksessani on pyrkiä ymmärtämään, missä rakenteiden kokemuksessa kitetytyy kirjoittajan oman kokemuksen keskeisin merkitys. Tutkimuksen tulos rakentuu esimerkiksi kokemusten keskeisen merkityksen ja niiden ilmenemistiheyden kautta. Niiden välillä on yhteys tuloksiin, mutta rakentumisessa analyysissa niillä on oma paikkansa.

Tekstianalyysin vaihe vaikutti jäsentävän aineistoa sellaiseen järjestykseen, että myös diskurssien luku helpottui. Tässä vaiheessa olisin vielä voinut palata kirjoitelmissa puhtaasti kriittiseen tarkasteluun, mutta halusin jatkaa yhdistämällä analyyseja. Seuraavaksi kuvaan, miten aineiston rakenteellisia kokemuksia kuvaavat teemat rakentuvat. Tekstianalyysi pysyttelee tutkimuksessani analyysin rakentumisen välineenä, eikä sinänsä tuota valmista tulosta, vaan palvelee sen tuottamista.

6.2 Aineiston primaarit teemat rakentuvat

Jatkoin analyysityöskentelyä jaottelemalla punaiset ja siniset teemat word-asiakirjasta excel-
taulukon, eli kopioimalla 123 kappaletta värikoodattuja teemoja yksitellen omiin sarakkeisiin excel-
taulukon. Aloin keskittämään teemoja yhteen niiden sisällöllisten

merkitysten perusteella. Teemoitelluista ryhmistä analysoin lopuksi tutkimuksen keskeiset primaarit ja sekundaarit teemat.

Analyysin teemoittelua koskevassa ryhmittelyssä on nähtävissä, että olen tehnyt rakenteellisten ilmiöiden teemojen otsikoinnin aineistolähtöisesti. Analyysi johti minut sijoittamaan ensiksi primaareja kokemuksia yksilöllisen ilmiön merkitysten perusteella teemoina esimerkiksi rasismien tai toimintakyvyn teemaan. Työskentelyn edetessä havaitsin kuitenkin, että koin mielekkäämpänä työskentelytapana edetä teemojen ryhmittelyssä luottamalla teemojen keskeisiin merkityksiin edelleen, eli kertomalla niiden avulla, mistä kirjoitelmissa on kyse. Tämä työskentelytapa johti tekstianalyysin teemojen nimeämiseen niiden yhteisistä, keskeisistä merkityksistä kumpuavan ilmiön mukaisesti ja kokoamaan yksilöllisiä teemoja suurempien sidosten alle.

Korostan analyysin tätä vaihetta, että yhteen liittämäni teemat ovat analyysini tulosta. Niitä voisi esittää myös suoraan rakenteellisten merkitystensä perusteella, joita primaareihin ja sekundaareihin ilmiöihin liitetään. Olen konstruoinut analyysissä teemat aineistoa havainnoiden, joka on vaikuttanut eniten teemoitteluvaiheen työskentelyyn ja teemojen nimeämiseen. Merkitysten kanssa työskentely viittaa siihen, että alamme lähestyä diskurssianalyysia.

Rakenteellisten ilmiöiden ryhmittely nosti siis alaryhmiä yhteen merkityksistä, jotka sopivat sijoittumaan antamani otsikon alle. Olen analysoinut aineistosta ilmiöitä rakentaen ne yhteensä neljäksi teemaksi. Esittelen ensiksi primaarit pää- ja poikkeavat teemat ja sen jälkeen sekundaarit. Käyttämäni rakenteellisten ilmiöiden jaottelu on nostanut aineistosta esille primaarin pääteeman, jonka nimesin syrjäytyväksi prekariaatiksi ja poikkeavan teeman, jonka nimesin rakenteellisesti oikeutetuksi eriarvoisuudeksi.

Syrjäytyvä prekariaatti

Syrjäytyvän prekariaatin teema rakentuu kokemuksista, joilla erityisesti maaseudun työssäkäyvät köyhät kuvaavat asemaansa. Primaarina teemana ilmiöt kuvastavat vahvasti maaseutuköyhyyttä rakenteellisena syrjäytymisen ilmiönä. Esimerkiksi maatalousyrittäjien syrjinnän kokemus koostui tulotasosta, tulojen muodostumisen monimutkaisuudesta ja julkisesta sumeudesta, sekä kokemuksesta jäädä sosiaaliturvan ulkopuolelle. Kokemusta kuvaa vahvasti puutteen läsnäolo ja pitkittyneesti heikko ostovoima. Samalla työvälineet tai

tuotannon tukijärjestelmä näyttäytyy julkisessa ja poliittisessa keskustelussa muulle väestölle elintason kuvaajana, jopa viljelijöiden asemaa vääristävänä kateutena.

“...merkillistä, että yksi kansan osa, nimittäin viljelijät on alistettu maaorjien asemaan, vailla ihmisarvoa, joka näkyy tiedotusvälineissä jatkuvana syyllistämisenä ja haukkumisena tukipummeiksi ym. keskustelupalstat ovat täynnä (mm. suomi24-palstalla) viljelijöiden haukkumista, vaikka tuotamme ruokaa köyhyysrajan alapuolella, että toiset saavat syödäkseen halpaa ruokaa. Jos ruileivän hinnasta on viljelijän osuus 0,06€, on silloin jotain pahasti pielessä.”

Lainaus

Jatkoin teeman jäsenystä liittämällä syrjäytymisen ilmiöön näkymättömyyden ja väheksynnän. Se nostaa esiin maaseudun työssäkäyvien köyhien rinnalle ison väestönosan, jonka kokemukset levittyvät laajalle maaseudun työmarkkinoiden lisäksi. Kyse ei ole yhdestä toimialasta, vaan yhteiskuntasopimuksesta, joka näyttää hyväksyvän sen, että toisten työ on arvokkaampaa kuin toisten. Teemaan nostin kokemuksia, jotka kuvastavat harhaanjohtavasti nimenomaan järjestelmän (työmarkkina-, työttömyysturva- ja sosiaaliturvajärjestelmä) syrjäyttämää väestönosaa. Harhaanjohtavuuden katson liittyvän siihen, että järjestelmät ovat sopimuksenvaraisia. Ne toimivat hyvin niissä tilanteissa, joita varten ne on yhteensovitettu. Prekariaatin kokemuksissa toistui eri tavoin näkymättömyys ja eriarvoisuus näitä järjestelmiä kohtaan. Sopiminen ei koske heitä väestönosana.

Teeman pienituloisten kokemuksissa näyttäytyy, että köyhyyttä ei tunnisteta, jolloin asema työmarkkinoilla ei voi parantua. Järjestelmä ei tunnista primaaristi syrjiviä rakenteita, joka uusintaa yhteiskunnallista epätasa-arvoisuutta ja oikeuttaa sen. Toisaalta sekundaarit rakenteet eivät useinkaan korjaa tai tasapainota taloudellista selviytymistä byrokraatiaan liittyvistä syistä. Sekundaari järjestelmä tunnistaa liian tuen, mutta ei primaaria kokemusta liiallisesta puutteesta.

“Olen painanut töitä kuin hullu (15-vuotiaasta asti ja oikeasti sitä ennenkin, vaikkei laillista olekaan), opiskellut hullun nopeasti, vanhempani ovat painaneet töitä kuin hullut, kaikki olemme perse auki ja velkaisia.”

Lainaus

Aineistossa kuvautuu, että työttömyysturvan velvoittamissa töissä olevien asema ja edut ovat systemaattisesti muuta henkilöstöä heikompia. Velvoitetoimia pitkitetään töiden tarjoamisen sijaan, joka saa työllisyyden hoidon näyttämään eriarvoistavalta erityisesti silloin, kun

velvoitetoimet ovat pakollisia mutta työmarkkinoita ei ole. Velvoitteet eivät silloin koske työllistymistä, joka tulisi olla velvoitetoimien tavoitteena, vaan sillä hoidetaan työttömyysetuuteen liittyviä korvauksia ja tilastoja, sekä pidetään yllä yhteyttä työelämään. Työssäkäyvä köyhä jää velvoitesysteemin taakse palaten työttömyyteen tai työmarkkinoille, joilla ei elä. Prekariaatti syrjäytyy, koska sen asema ei tule näkyväksi.

Rakenteellisesti oikeutettu eriarvoisuus

Tämän teeman kokemukset rakentuvat yhdenvertaisuuden puutteesta työmarkkinoilla. Aineiston kokemusten mukaan Suomessa voi edelleen päätyä prekariaattiin työmarkkinoilla esimerkiksi nepotismin tai seksuaalivähemmistöön kuulumisen vuoksi. Eriarvoisuutta kokeneiden työssäkävien köyhien kokemuksissa esiintyi ulkopuolisuuden tunnetta, oikeuksien ja aseman polkemista, sekä jopa sadistiseksi koettua puhetta valtapoliitikoilta työttömiä kohtaan. Näitä kokemuksia esiintyi erilaisilla toimialoilla.

Palveluissa julkisen toiminnan henkilökohtaistuminen ja alistamisen naamiointi byrokratiaksi näytti aineistossa erityisen vahingoittavalta, jopa loppuelämän identiteettiä leimaavana kokemuksena. Aineiston kokemuksissa esiintyi räikeitä tilanteita, joilla on vaikutusta myös tutkijaan. Vaikka kirjoitelmat menisivät tunteisiin, on ollut syytä pitää tutkijan hattu syvällä päässä erityisesti koko analyysivaiheen ajan. Tutkija voi olla kokematon tai radikaali samanaikaisesti pyrkiessään tutkimuksen luotettavuuteen. Vaikka byrokratian valta näyttäytyy sekundaarina teemana, analyysissa se kuitenkin näytti kiinnittävän kokemukseen eriarvoisuudesta ja siitä, että viranomaisella on oikeus jättää valtaistamatta tai tukematta työnhakijaa valvomisen ja alistamisen sijaan.

“Ehkä työttömyyteen liittyvä osattomuus, näkymättömyys, kuulumattomuus vaikuttaa juuri siten. Fyysiset rajat hämärtyvät, liudentuvat. Koko yksityiselämä on koko ajan suurennuslasin alla. Se on väkivaltaista tunkeutumista ihmisen yksityisalueelle.”

Lainaus

“Tämä on esimerkki byrokratian vallasta, missä työtön kurssilainen alistetaan, eikä asioita voida tarkistella ilman että ne muuttuisivat henkilökohtaiseksi. En usko, että taustani ajatellen lähestyvää 57-vuoden ikää olen enää edes kunnolla pätkätöihin työllistettävissä.”

Lainaus

Eriarvoisuuden kokemus nousi myös tasa-arvoa koskevien tekstien myötä. Esimerkiksi pienyrittäjien arjessa se esiintyi pakkoyrittäjyytenä (vasten tahtoaan yrittäjä) silloinkin, kun tulot jäivät köyhyysrajan pintaan työntekijöitä pidemmistä työpäivistä tai sairaana työskentelystä huolimatta. Tasa-arvon puolesta kirjoitettiin myös toiveissa nöyryyttävän ja epäoikeudenmukaisen kohtelun poistamiseksi matalapalkka-aloilla. Köyhyyttä ei koettu ainoaksi matalapalkka-alan vitsaukseksi, vaan esimiehen valehtelu ja lupaukset kokoaikatyöstä nöyryyttävien työmääräysten ja -aikojen sijaan. Aineistossa esiintyvistä kokemuksista jäi vaikutelma, että heikko asema työmarkkinoilla altistaa alisteiseen asemaan työmarkkinoilla. Eriarvoisuus ei väisty, koska se on rakenteellisesti oikeutettua.

6.3 Aineiston sekundaarit teemat rakentuvat

Ottaessa huomioon ansiotyön yleisyys ja se, että työ- ja sosiaaliturvajärjestelmät, koulutusjärjestelmät ja hyvinvointipalvelut ovat laajasti sidoksissa palkkatyöhön, voidaan väittää, että ansiotyö on yhteiskunnallisen järjestyksen ja sosiaalisten oikeuksien perusta (Koistinen 2014, 248). Työn, työmarkkinoiden, työmarkkinajärjestelmän ja sosiaaliturvan suhde prekariaattiin on näyttäytynyt haastavana analyysia tehtäessä. Uusliberalistisen valtion suhde työmarkkinoihin on pulmallinen kysymys. Joustavuudesta tulee työmarkkinoiden taikasana. (Harvey & Koskinen 2008, 94.)

Jotkut yksittäiset työntekijät epäilemättä hyötyvät joustavuuden lisääntymisestä. Kuitenkin sen tuottama informaation ja vallan epäsymmetrisyys yhdistettynä työvoiman helpon ja vapaan liikkumisen jarruihin (etenkin yli valtioiden rajojen) asettaa työntekijät altavastajan asemaan. Pääoma voi tarttua joustavaan erikoistumiseen ja käyttää sitä kätevästi yhä joustavampien kasautumiskeinojen kehittämiseen. Joustavan erikoistumisen ja joustavan kasautumisen käsitteet tuottavat täysin erilaisia miellelyhtymiä. Lopputuloksena on palkkojen aleneminen, usein etujen ja työsuhdeturvan menettäminen ja työsuhteiden muuttuminen epävarmemmiksi. Suuntaus on havaittavissa selvästi niissä maissa, jotka ovat lähteneet uusliberalismin tielle. (Harvey & Koskinen 2008, 94-95.)

Jatkoin työskentelyä sekundaarin teemoittelun parissa samoin kuin edellä. Käyttämässäni ryhmittelyssä sekundaarien rakenteellisten ilmiöiden jaottelussa teemoja on kaksi. Olen nimennyt teemat kuvaten niiden keskeisiä merkityksiä.

Kestävä rakenteellinen köyhyysriski

Teema rakentui työn kannattavuuden, matalan palkan, ostovoiman, sekä asuin- ja elinkustannusten yhteyteen. Näiden erilaisten teemojen yhdistämistä perustelen aineiston osoittaen niiden muodostaneen jonkinasteista kuviota ja yhteyttä toisiinsa nimenomaan pitkäkestoista köyhyysriskiä tuottavaa työssäkäyvän köyhyyttä tarkastellessani. Liitän teemaan myös byrokratian ja hallintavallan, sillä laki ei aineiston kokemuksissa vaikuta antavan suojaa työssäkäyvälle köyhälle työsuhteen, sosiaaliturvan tai oikeuksien näkökulmasta. Yksilöllisillä tekijöillä on iso merkitys kestävään rakenteelliseen köyhyysriskiin ja köyhyyteen, sillä pitkälti normitettu sosiaaliturva joustaa heikosti niiden edessä. Myös koulutus ja kouluttautumisen suhde työmarkkinoihin näyttäytyy ongelmallisena prekariaatin toimeentulossa.

Asuin- ja elinkustannusten kalleutta ilmenee myös maaseudulla, mutta se osoittautuu pääkaupunkiseudulla asuvien kirjoittajien sekundaarien köyhyyskokemusten parissa tiheästi esiintyvänä pitkittyvän köyhyyden ylläpitäjänä. Aineisto osoittaa, että moni pääkaupunkiseudulla asuva kirjoittaja, joka tuo esille asuin- ja elinkustannusten kalleuden, on samanaikaisesti pienituloisen, matalapalkkaista tai silppu- tai pätkätyötä tekevä jääden myös vaille sosiaaliturvaa. Pääkaupunkiseudun työssäkäyvän köyhän profiili on myös moni-ilmeinen työsuhteiden muodon vuoksi. Työsuhteiden muoto vaihtelee freelancer- ja pakkoyrittäjästä pätkätyösuhteisiin tai päätoimisiin tai osa-aikaisiin töihin. Asuin- ja elinkustannukset köyhdyttävät myös hyvätuloista, eronnutta pääkaupunkiseudun kirjoittajaa, jonka asuminen ja suurperheen elinkustannukset ovat korkeita, mutta joka jää bruttoansioidensa vuoksi ulos kaikista vähennyksistä tai etuuksista ja työssäkäynti näyttäytyy kannattamattomana nimenomaan pääkaupunkiseudulla esiintyvänä ilmiönä.

“Pääkaupunkiseudulla niin asuminen kuin kaikki muukin maksaa valtavasti. Yhden ihmisen hyvilläkään tuloilla pärjää, aina ei tahdo pärjätä kahdenkaan.”

Lainaus

“Bruttopalkka ja myös varallisuus määrittävät ihmisen taloudellisen aseman yhteiskunnassa. Korkea brutto ei takaa korkeaa nettoa ja varallisuus on useimmiten sidottuna omaan asuntoon. Korkea brutto puolestaan määrittää lukuisten maksujen ja etuisuuksien suuruuksia.”

Lainaus

Aineistosta kuvautuu kokemus, että pienituloisten silpputöiden ja asumis- ja elinkustannusten välillä pysyy yllä epätasapaino ja köyhyys, koska palkka on pieni, moni saa sen epäsäännöllisesti ja sosiaaliturva ei joustaa. Tulojen maksupäivät vaihtelevat mutta kustannusten eräpäivä on aina säännöllinen. Maaseudun asuin- ja elinkustannukset nousevat aineistossa myös esille vähäisinä ja pienipalkkaisina töinä, sekä esimerkiksi samanaikaisesti työssä käymisestä aiheutuvina kustannuksina. Esimerkiksi maaseudulla työskentelevällä yksityisyrittäjällä voi olla paljon ja monenlaisia töitä, joihin tarvitaan monenlaisia kunnossa olevia työvälineitä, mutta heikko kilpailukyky ja pienet tulot. Asumisessa on kuluja mutta asunnossa on heikko myyntiarvo.

Kirjoittajien kokemuksissa matalapalkka-alan osa-aikatyö vaikuttaa olevan ristiriitainen sekundaarien rakenteiden työssäkäynnin mielekkyyttä kyseenalaistava työ. Moni tuo esille, että työnteon tulee olla kannattavaa. On ristiriitaista käydä työssä, jos sillä ei elä, eikä sosiaaliturva ennätä päivittäisen arjen turvaksi. Ostovoiman pysyvä heikkous aineistossa osoittaa, että työssäkäyvän köyhyyttä näiden kirjoittajien parissa ei ehkäise mikään. Matalapalkkaisuuden ehkäisemisen toive ei näyttäyty kirjoittajille millään tavalla tuloerojen tasaamisen tai kilpailukykyyn liittyvänä tarpeena, vaan kyse kirjoitelmissa on puhtaasti tulla jotenkin toimeen jokapäiväisessä elämässä.

Aineisto osoitti, että byrokratialla ja hallintavallalla on merkityksiä työssäkävien köyhyyskokemuksissa. Kirjoituksissa näyttäytyi, että tarvittaisiin rakenteellisia toimia niiden purkamiseksi. Byrokratian roolia työttömän yksityiselämässä tulisi ohentaa yksityiselämän rauhoittamiseksi. Byrokratian ja vallankäytön osalta aineistossa näyttäytyi, että hallintavaltaa omaavat poliitikot lisäävät julkisella, jopa sadistisella puheella työssäkävien katkeruutta työttömiä kohtaan. Tämä nostaa julkisten toimijoiden vallankäytön ja aseman merkitykset valokeilaan. Myös byrokratian toteuttavan portaan toiminnassa nousi teemaan näkökulma, että työnhakijan työnhaun onnistumisen kokemusta tulisi vahvistaa ja tukea työhönsijoittumista ilman, että epäonnistuneet valinnat sinetöivät henkilön tulevia työmahdollisuuksia.

Aineisto osoitti myös, että byrokratialla ei ole edelleenkaan läpinäkyvää ja hyvien käytäntöjen mukaista julkisivua. Lainsäädäntö nähtiin esteenä työssäkävän köyhyyden kitkemiselle, joka näkyi lain muuttamisen tarpeina. Sosiaaliturvan ei nähdä joustavan kaikilla prekaareilla toimialoilla. Erityisesti kulttuurialan työmarkkinoiden toimeentulo-ongelmat ja sosiaaliturvan

joustamattomuus kaipaisi rakenteellista tulokulmaa yhteensovittamiseksi. Luovien alojen pätkäytyöntekijöillä näyttäytyi haasteita elannon järjestämisessä epäsäännöllisten ja pienten palkkojen ja sosiaaliturvan väliin jäädessään. Vaihtoehtoisena näkökulmana tutkimuksessa näyttäytyy prekariaatin kokemus rakenteellisesta institutionaalisesta vallasta ja asemasta. Valta on avainkysymyksiä (Ikonen 2021, 51:06).

Työttömyysturvakäsittelyssä näyttäytyy, että hyvin erilaisesti toimivien toimialojen töiden kesken ei ole minkäänlaista toimialakohtaista yksilöllistämistä. Aineiston kokemukset saavat ajattelemaan, että on toimialoja, joilla työskentely ei yksinkertaisesti kannata tai toimeen tuleminen on aivan liian vaikeaa ja tulot ennakoimattomissa. Tarvittaisiin jonkinlaista puskuria ajalle, jolloin odotetaan palkkakuuttia, palkkapäivää tai etuutta.

Pätkätöiden ja byrokratian yhdistäminen näkyi aineistossa kauttaaltaan pätkätöitä tekevien työssäkävien köyhien kokemuksissa. Sosiaaliturvan joustamattomuus tuli esille erityisenä pääkaupunkiseudulla, mutta koskee toki kaikkia pätkätöitä tekeviä. Pääkaupunkiseudun pätkätyöt ovat monenlaisia silpputöitä, joka tekee kalliiden asuin- ja elinkustannusten seudulla prekaarin arjen hyvin vaikeaksi tulla toimeen.

Viranomaiskokemusten parantaminen on byrokratiaa ja hallintavaltaa koskeva ilmiö, jota aineistossa ei voi ohittaa. Järjestelmän tulisi osata tukea vaikeassakin työllisyystilanteessa olevia työnhakijoita, eikä hylätä samalla kun tehdään kielteinen etuuspäätös. Aineistossa kuvautui yksin jääminen koulutuksen, työn ja ammatin haastavissa valintatilanteissa tai kun työelämään kiinni pääseminen vie aikaa. Ylipäätään näissä ilmiöissä korostui tarve siihen, että yksilöllinen tilanne huomioidaan toimeentulossa.

Kokemuksissa rakentui työttömien opiskelijoiden tuloloukku, pienyrityksen työntekijän asema ja oikeudet suhteessa sosiaaliturvaan, terveydenhuoltoon ja työttömyysturvaan. epätyypillisten työsuhteiden turvan puute, tulojaon yksilöllisen tarkastelun puuttuminen maksuissa ja samanaikaisesti etuuksissa luokiteltavien palkollisten, esimerkiksi yksinhuoltajien osalta, jolloin hyväkin palkka hupenee nopeasti normaalin lapsiperhearjen erilaisten asuin- ja elinkustannusten, asiakasmaksu-, koulukirja- ym. kuluihin köyhdyttäen vanhemman työntekijänä sinnittelemään muiden työssäkävien köyhien rinnalle.

Kokemukset rakentavat todellisuutta, että myös hyvä palkka voi köyhdyttää perheellistä yksinhuoltajaa. Tulot ovat liian suuret tulla huomioon otetuksi alennuksina samanaikaisesti, kun verot ja kustannukset saartavat vanhemman. Se näyttäytyy eräänlaisena yksinhuoltajuuteen kytkeytyvänä köyhyys- ja kannustinloukkuna erityisesti, jos jälkikasvu jää kotiin täysi-ikäistyttyään.

Aineistossa kuvautui, että rakenteelliset muutokset, joita yhteiskunnassa on tehty vuosikymmeniä, eivät ota huomioon, että kaikki eivät voi asua samassa paikassa maata. Yhteiskunnan rakenteellisessa muutostyössä vallan ja byrokratian teema näkyy erityisesti siinä, että aineiston kokemusten valossa se ei ota rakenteiden vaikutusta millään tavalla huomioon työssä käyvän köyhän elämässä. Hyvinvointitalouden mallit eivät koske kaikkia, eikä sosiaali- ja työttömyysturva ota huomioon sitä, että töitä ei yksinkertaisesti ole. Työssäkäyvälle köyhälle rakenteissa huomioon otetuksi tuleminen tarkoittaa ehdollista ja pakottavaa byrokratiaa.

“Huomautan, että se, mitä kerron tuista ja niillä pärjäämisestä, poikkeaa Kelan, työvoimatoimiston ja sosiaalitoimiston virallisista kannoista, lupauksista ja pykälistä. Kokemukseni ovat esimerkkinä siitä, mitä seuraa kun sosiaalitoimiston leipääntynyt virkailija yksinkertaisesti kieltäytyy ottamasta työtöntä ja rahatonta nuorta asiakkaaksi tai kukaan ei muista kertoa nuorelle, ettei asumistukea tarvitse katkaista pienipalkkaisen pätikäytön ajaksi. Tämä on kertomus siitä, kun ketään ei kiinnosta, pysyykö ihminen edes hengissä.”

Lainaus

Jäin pohtimaan analyysissa, voiko rakenteellista työttömyyttä tai joidenkin toimialojen työsopimusehtoja pitää byrokratian tai hallintavallan teemoina sosiaalityön rakenteita koskevissa työssäkäyvien köyhien kokemuksissa. Päädyin siihen, että voi, koska ne ovat keskeinen osa työssäkäyvien köyhyyskokemusta.

Yksilölliset tekijät muodostivat kokemuksiin monimuotoisuutta. Aineisto osoittaa työssäkäyvien köyhien kirjoitelmissa, että yksilöllisille tekijöille annetaan sekundaareina rakenteellisina köyhyyskokemuksina merkityksiä. Yksilöllisten kokemusten joukossa analyysissa oli vaihtelua asumisen ja työn yhdistämisen haasteiden, omien yksilöllisten valintojen vaikutuksen, opiskelijoiden työssä käymisen, kotitalouden puskurien (ylisukupolvinen) puutteen, yksilöllisten tarpeiden, työssäkäynnin ja läheisen sairauden hoivatyön yhteensovittamisen, oman henkilöhistorian vaikutusten, terveydentilan, sekä

virallisen ja lähiverkoston puuttumisen merkityksistä työssäkäyvän köyhyteen. Yhteistä näille ilmiöille on se, että ne ovat usein pitkäaikaisia asetelmia ja heikentävät liittymistä työmarkkinoille pysyvästi.

Kirjoitelmissa kuvastuu, että prekaari asema voi rakentua tekijöistä, jotka ovat itsestä riippumattomia tai yksilön on niihin vaikeaa vaikuttaa. Työssäkäyvälle köyhälle esimerkiksi tärkeä lähi- ja viranomaisverkosto voi puuttua, jolloin puskurien puute ulottuu omiin sosiaaliin ja talouden rakenteisiin. Tämä tarkoittaa sitä, että kirjoittajalta puuttuu taloudellinen ja köyhyden muiden erilaisten haittavaikutusten suojakilpi, jota nämä verkostot voivat tarjota. Kirjoitelmissa kuvastui myös, että työssäkäyvä köyhä on myös pitkälti työnantajansa johdon armoilla.

“Lapsettomana ja velattomana sain hyvin säästettyä siivoojantyöstä, mutta kohtelu työnantajan puolelta oli todella nöyryyttävää. Sitten taas naiivina autonostoloukkuun astuttuani olisin joutunut melkoiseen velkakierteeseen, jos ei olisi ollut tukiverkkoja. Alle tonnia on melkein aina kuukausipalkka ollut, eikä se rahan puute oikeastaan mitään, pienelläkin elelee ihan mukavasti, mutta se nöyryytys ja kyykytys työnantajien puolelta on raskasta. Tietenkin sitä nuorempana ja tyhmempänä luottikin sokeasti kun toinen valehtelee päin naamaa, nykyään osaa jo ottaa varauksella lupaukset kokopäivätyöstä, iltalisistä ja siitä, ettei duuni mene yhdessä yössä alta.”

Lainaus:

Nostan tämän esiin sen vuoksi, että aineistossa näyttäytyvät vallan ja aseman kokemukset liittyvät myös työntekijän asemaan prekaareilla aloilla. Aineisto osoittaa, että kaikilla työssäkäyvillä köyhillä ei ole tukiverkostoja, vaan työssä jaksaminen ja olemassaolo ylipäättään kuvautuu esimerkiksi laskelmoivan työnjohdon vuoksi aineistossa uhattuna. Yksittäisenä tekijänä työpaikan henkilöstöjohtamisella on iso merkitys yksilöllisissä kokemuksissa. Eristin työpaikan henkilöstöjohtamisen suhteiden kokemukset ilmiöinä kestävän rakenteellisen köyhyysriskin teemaan. Arvioin sen kuvaavan yksilöllisiä kokemuksia lähtökohtaisesti rakenteellisesti alistetun aseman sijaan, vaikka se kuvasi kokemusta työnjohdosta rakenteellisena vaikuttimena.

Tiheyden merkitysten rinnalla annan yksilöllisten tekijöiden viiteryhmälle sekundaarina päätteemana ison merkityksen analyysissa. Sosiaalihoito ei voi olla ainoa oljenkorsi työssäkäyvälle köyhälle. Tarve terveydenhuoltopalveluihin voi prekaarien ammattien

työntekijöillä olla suuri. Voi olla vaikea tunnistaa prekaarien haasteiden asiakas palveluissa, kun työssäkävyn köyhän koko olemassaolo aineistossa paikoin ohenee, liudentuu.

Vaikka työtä olisi tarjolla, oma työkyky ei aina mahdollista tarjolla olevan työn tekemistä. Kirjoitelmissa tuli esille, että työtä voi joutua ottamaan vastaan myös tehtäviin, jotka eivät vastaa omaa suuntautuneisuutta, osaamista ja työkykyä. Asetelma altistaa työmarkkinoiden ulkopuolelle joutumiseen kokonaan erityisesti silloin, kun työkyky mahdollistaa vain osa-aikaisen työskentelyn. Opintojen ja työn yhdistäminen näyttäytyy aineistossa ilmiönä, joka kuvastaa rakenteiden jäykkyyttä työelämän, opiskelun ja sosiaaliturvan välillä ylläpitäen köyhyyttä. Yksilölliset syyt kestäväan rakenteelliseen köyhyysriskiin rakentuvat aineistossa varsin monimuotoisten tekijöiden varaan kaiken kaikkiaan, jotka eivät suoraan asettuneet muihin teemoihin.

Myös koulutuksella on runsaasti merkityksiä työssäkävien köyhien työelämässä. Aineisto osoittaa aikuiskoulutuksen kannattavuuden olevan heikkoa, vaikka se on ollut keino päästä prekaarista asemasta pois. Koulutustaso ei näyttäytynyt työllistymisessä merkittävänä vetovoimatekijänä, sillä esimerkiksi korkeakoulutus ei taannut ammattia vastaavaa työtä, työllistymistä tai koulutukseen suhteessa olevaa palkkaa. Esimerkiksi nuorilla aikuisilla vanhempien matala tulotaso ja koulutus, sekä oma vähäinen kouluttautuminen ovat yhteydessä korkeampaan työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen riskiin. Suurin riski on kuitenkin matalasti koulutetuilla nuorilla aikuisilla, joiden vanhemmilla on korkea koulutus. (Salonen 2020,51.) Koulutuksen suhde työssäkäyntiin näyttäytyi ristiriitaiselta kirjoitelmissa.

“... nykysuomessa joilla on maailman paras koulutus maassa jossa on maailman paskimmat työmarkkinat.”

Lainaus

Aineistossa kuvautuu esimerkiksi tohtorinkoulutuksella tuntiopettajan töiden tarjonnan varassa työskentelemistä tai kotiäitiä, joka jäi sekä kotiäitinä että korkeakoulutettuna vähäisen työeläkkeen varaan, joka kuvastaa kouluttautumisen ja sukupuolen suhdetta rakenteisiin. Aineistosta nousee erityisesti esille korkeakoulutettujen tulokehitys, sekä ristiriitaiset työmarkkinat. Aineisto osoittaa selvästi, että koulutus ei takaa poispääsyä palkkatyököyhyydestä. Ilmiö herättää kysymyksiä työssäkävien köyhien rakenteellisista asemista.

Työelämään voi olla kova halu samalla, kun omalla seutukunnalla kokoaikatyötä ei riitä koko työuran ajalle, sopivia töitä ei ole ja samanaikaisesti koti ja perhe on valinta halua asua kotiseudulla. Ne ovat tekijöitä, jotka sitovat kirjoittajaa vaikeaan työllisyystilanteeseen. Paikkakunnalla voi olla tarjolla monenlaista koulutusta, mutta ristiriita nousee siitä, ettei vastaavia työmarkkinoita ole paikkakunnalla riittävästi tai käytännössä ollenkaan. Siten koulutus- ja työmarkkinat eivät ole tueksi rakenteina. Prekariaatin asemassa esiintyi ristiriitaisuutta, joka nousi yhtenä analyysin sidosteisena ilmiönä esille. Tuon sitä esille johtopäätöksiä koskevassa luvussa.

Oikeudettomat työssäkäyvät köyhät

Prekariaatin oikeudellinen asema osoittautui analyysissä monisyiseksi kotitalouksien näkökulmasta. Moninaiset perhesuhteet tai niiden puute työssäkäyvän köyhän kannalta osoitti, että aineiston perusteella voi sanoa prekaarien ammattien ja töiden aiheuttaman tuloköyhyyden sopivan heikosti yhteen erilaisten perheasetelmien kanssa. Esimerkiksi aineisto osoitti, että lapsiperheen vanhempien erolla on yhteys prekaariin köyhyyteen. Työssäkäyvät köyhät kirjoittajat toivat esille perheen, etävanhemmuuden, uusiovanhemmuuden ja yksinhuoltajuudesta aiheutuvan köyhyiden merkityksiä paljon laajemmin, kuin tutkimukseni tutkimusasetelmassa huomioin. Pahimmillaan prekaari köyhyys aineiston mukaan näytti siltä, että työssäkäyvä pienituloisen vanhempi jättää aterioita väliin, jotta muille perheenjäsenille riittää ruoka. Alla olevat aineiston lainaukset kuvaavat työssäkäyvän köyhän työntekijän tai läheisen asemaa ja suhdetta perheellisyteen.

“Haastattelussa minulle on myös sanottu suoraan, että pienet lapset ovat vähän ongelma.”

Lainaus

“Haaveilen lapsista ja perheestä, mutta näillä varoilla en pärjäisi äitinä enkä elättäjänä taloudellisesti enkä ajallisesti. Olen perheeni ainoa elättäjä ja mieheni on edelleen työtön ja työttömyystuella.”

Lainaus

“Palkka,asumistuki,lapsilisä ja elatustuki)Siitä vuokra vie jo yhden kolmanneksen, lopuilla maksetaan laskut ja ruoka ym.Lapseni on 3-vuotias,ei onneksi vielä vaadi paljoa mutta myöhemmin olen pulassa.”

Lainaus

“Olen auttanut kahden lapseni perheitä maksamalla omien laskujeni lisäksi heidän laskujaan ja antamalla rahaa ruokaan. En voi katsella vierestä kun lapsenlapset syövät

puuroa ja kananmunia ja omat lapseni jättävät rahanpuutteessa aterioita väliin. En ole ostanut tänä aikana itselleni vaatteita ja syön yksinkertaisesti. En tiedä miten selviämme, kun jään eläkkeelle.”

Lainaus:

“On sydäntä särkevää, kun oma lapsi itkee, ettei tahtoisi olla köyhä. Kun hän kertoo, paljonko kaverit ovat saaneet rahaa kesävaatteisiin, ja itsellä ei olisi oikein varaa antaa yhtään. Kun lapsi on viikonloppuna kotona, en halua näyttää miten vähän rahaa on, siksi syön eri tavoin silloin kun hän ei ole paikalla. “

Lainaus:

Vaikka puolison tulot pääosin kannattelivat myös pienituloista kirjoittajaa, tuli esille oman pienituloisuuden tai köyhyyden köyhdyttävän myös puolisoa ja lapsia. Matalapalkka-aloilla työskentelevien osalta nousi esille tarve saada olla puolison tuloista riippumaton. Kyse perheen ja prekaareiden töiden yhdistämisessä koski myös töitä, joita tehdään esimerkiksi useissa etäällä olevissa työpisteissä tunti-tunti. Kymmenen tunnin työpäivän palkka jää pieneksi työmatkoineen, jos kolmesta tunnista maksetaan suoriteperustaisessa tuntityössä. Samalla perheellisellä työntekijällä lasten kanssa vietetty perheaika jää lyhyeksi.

Perheen puuttuminen prekaarissa köyhyydessä näyttäytyi myös aineistossa. Kun yhteiskunnan rakenteet mahdollistavat perhevapaat, perheellisten työajoissa ja vastuissa joustetaan työpaikoilla ja työnantaja mahdollistaa perheellisille tarvittaessa osa-aikaistettua työtä, perheetön työntekijä jää tämä ulkopuolelle. Perheettömällä ei ole oikeutta perhevapaisiin tai lyhennettyyn työaikaan. Lainsäädäntö kohtelee perheellistä eri tavoin kuin perheetöntä. Se on sinänsä ymmärrettävää. Kokemus oli myös, että perheettömälle työntekijälle voi kasautua töitä perheellisten työntekijöiden osa-aikaistamisen vuoksi. Se ei näy palkassa, eikä vapaaajassa mutta voi ajan mittaan kuormittaa perheetöntä työntekijää. Kasautuva kuormitus ja jatkuva joustaminen voi olla yhteydessä muihin uratuloksiin, kuin eteneminen tai työssäjaksaminen.

Yrittäjän puoliso maaseudulla kirjoitti olevansa maaseudun elämäntapatyötön. Hän ei saanut työttömyysturvaa, koska hänellä nähtiin olevan mahdollisuus osallistua puolison yrityksen töihin. Siellä hän työskenteli vapaaehtoistyöntekijänä hoitaen samalla vanhusta.

Työmarkkinat, taloudellisen tuen puute ja esimerkiksi läheisten tilanne voivat johtaa ihmisen tilanteeseen, jossa hän on näennäisesti tuloton siivellä eläjä, vaikka palvelee ja tekee kokopäiväistä työtä palkatta.

Erilaisilla kotitalouksilla on siis vahva yhteys oikeudettomuuteen yhteiskunnassa. Siirryn seuraavaksi analysoimaan diskursseja. Palaan diskurssianalyysina aineiston lukuun tutkimuskysymysten kautta keskittymällä aineiston teemoissa etualaistuneisiin merkityksiin, valta-aseman kuvauksiin, sekä diskurssi-identiteettiin. Myös poikkeava tulos tulee diskurssina hahmottaa ja analysoida.

6.4 Diskurssianalyysi

Kriittinen diskurssianalyysi on pyrkinyt laajentamaan yhteiskuntatieteiden kriittistä perinnettä kattamaan diskurssin. Diskurssi on sosiaalista kielen käyttöä, kieltä sosiaalisissa yhteyksissä, vaikka termin käyttäjillä on taipumus sitoutua tiettyihin tarkempiin väitteisiin kielen yhteiskunnallisesta käytöstä. Esimerkkinä voi pitää väitettä, että diskurssi myötävaikuttaa sosiaalisen todellisuuden rakentamiseen. (Fairclough & Fairclough, 2012, 78.) Kriittisen diskurssianalyysin orientaation voi nähdä käynnistyneen jo ennen tutkielman kirjoittamista ja viimeistään päivänä, jolloin aineistoon perehdyttyäni sen valitsin. Sen jälkeen on tapahtunut runsaasti aineiston havainnointia, jonka myötä tutkimuskysymykset, sekä aineiston kanssa käymäni keskustelun kysymykset ovat ensin alkaneet rakentua rakenteellisena jäsennyksenä diskurssien aihioiksi, sitten muodostuneet. Prosessi on ollut koko tutkielman teon mittainen. Kuitenkin koen, että vasta tässä vaiheessa tutkimusta pääsen tarkemmin avaamaan työskentelyä kriittisen diskurssianalyysin tutkimusotteella.

Analyysiprosessi on monitasoinen siten, että se tarkentuu koko ajan. Pelkkä aineiston kuvailu ei riitä. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 288.) Lausumaa ei riivaa sanomattoman, piilomerkitysten tai torjunnan läsnäolo, vaan lausumistavasta itsestään riippuu, miten nämä piilotetut elementit toimivat tai rekonstruoidaan. (Foucault 2005, 146). Tutkimusasetelmani mukaisesti etenen jatkamalla aineistolähtöistä tarkastelua kirjoitelmissa etualaistuvien rakenteellisia ilmiöitä koskevien kokemusten kautta. Etualaistuvista ilmiöistä nousevat tarkasteluun valta-asemaa (subjekti-positio) ja (diskurssi-) identiteettiä koskeva analysointi. Teen sen aineistodatasta tekstianalyysissa teemoittuneiden rakenteellisten ilmiöiden kokemusten tukemana. Subjekti-positio kuvautuu tekstissä Diskurssi-identiteetti kuvautuu kirjoitelmissa siten, millaisia subjektiviteetteja tai subjektipositioita on luettavissa esimerkiksi tietyn ihmisen tiettyä asiaa koskevasta kuvauksesta, ja miten erilaiset kielenkäytön keinot tukevat tulkintoja tietynlaisesta positiosta. Subjektipositio näyttäytyy itseä ja muita ihmisiä koskevana kuvauksina sekä, miten tämä vaikuttaa osallistumisen tapaan tai mahdollisuuksiin esimerkiksi tilanteisessa vuorovaikutuksessa. Se kuvautuu myös, esimerkiksi tiettyinä

säännönmukaisuuksina tietyn ammattiryhmän edustajien puheessa itsestään tai säännönmukaisuuksina puhetaivoissa, jotka koskevat esimerkiksi jotain yhteiskunnallista ryhmää. (Pälli & Lillqvist 2020, 21.)

Diskurssianalyysissä kielenkäyttö ymmärretään toiminnaksi. Sanat, lauseet ja keskustelut ovat tekoja. Kielenkäytön ja muun tekemisen välille ei ajatella jyrkkää dikotomista jakoa. (Jokinen ym. 2016, 450.) Siten kirjoitelmat käyvät hyvin vuorovaikutuksellisen toiminnan tutkimuskohteeksi, jota tutkimusasetelmassa määritellyin kysymyksin analysoidaan. Kirjoittajien kokemukset kudostuvat toiminnaksi kirjoitelmissa, joista saa lauseissa ja kappaleissa kiinni analyysin avulla. Yhteiskuntatieteilijälle keskustelun mielenkiintoinen puoli ei kuitenkaan pelkästään siinä, mitä sanotaan tai mitä sanoja käytetään, vaan myös tämän keskustelun kautta näin luotujen merkityksien yhteiskunnallisessa rakentamisessa ja ymmärtämisessä (Berg & Lune 2012, 364).

Diskurssianalyyttinen työskentely on käynnistynyt tekstianalyysin alkupuolella ottamalla tuntumaa tutkimusasetelman diskurssianalyysia koskeviin tutkimuskysymyksiin. Värikoodaus tekstianalyysivaiheessa konstruoi rakenteita omille paikoilleen taulukossa. Myös diskurssianalyysin etualaistumista palveleva tekstianalyysin tekeminen auttoi minua huomaamaan, että konstruoidessani sitä ennen diskursseja aineistosta ilman muuta menetelmää, se ohjasi analyysia toisenlaisiin tulkintoihin, kuin mihin päädyn tekstianalyysin tuella.

Analyysissa etualaistuminen ei ole itsestäänselvyys, vaan puntaroinnin paikka. Tekstissä voi olla paljon primaarin rakenteen merkityksiä, mutta jos kirjoittaja on antanut keskeisiä merkityksiä sekundaarille tapahtumalle, se on etualaistunut. Etualaistumisen olen kuvannut tekstianalyysin rinnalla tiivistämisen yhteydessä kirjoittamalla tiivistetyn tekstin jälkeen sulkujen sisään primaari tai sekundaari riippuen siitä, kumpana se minulle näyttäytyy. Kirjoitelmien koko tekstien käyttäminen havainnoinnissa on auttanut minua hahmottamaan niitä merkityksiä, joita kirjoittajat rakenteellisille ilmiöille antavat, mutta myös muita tulkintani rakentumiseen vaikuttavia tekijöitä. Tämä työskentelytapa on auttanut analyysissa hahmottamaan erityisesti ilmiön etualaistumista.

Yhden kirjoitelman kokemuksissa voi vaihdella moni primaari ja sekundaari rakenteellinen ilmiö. Kirjoitelman havainnointi itsessään auttaa valitsemaan tarjolla olevista merkityksistä

keskeisen. Jos näin ei ole käynyt, on helpottanut esimerkkianalyysini kaltaisen tarkemman jäsennyksen tekeminen molempia menetelmiä ajatellen. Osa ilmiöistä viittaa ihan muuhun kuin suoranaisesti sosiaalityön rakenteellisina ilmiöinä näyttäytyviin tekijöihin, kuten työmarkkinoiden tai työelämän kokemukset. Kaikki kirjoitelmien rakenteelliset ilmiöt ovat kuitenkin pitkälti köyhyyteen liittyviä vaikeita ja pitkittyneitä kokemuksia, joka palauttaa ne sosiaalityön ilmiöiksi.

Olen valinnut diskursseiksi ne, jotka kuvaavat aineistolle merkityksellisiä rakenteellisia köyhyyskokemuksia. Tekstianalyysissa teemoiteltu sisältö on toiminut tukena arvioidessani pää- ja poikkeavien diskurssien rakentumista. Niiden analysointiin on valikoitu kirjoitelmat, joiden avulla saan nostettua aineiston ydinmerkityksiä, sekä molempien analyysien autenttista tulosta. Laadullisen tutkimuksen ja diskurssintutkimuksen tulokset ovat tiheää kuvausta tutkittavan ilmiön laadusta. Tuloksia ei raportoida numeraalisesti. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 211.)

Kokoan aluksi kokemuksia yhteen konstruoimalla teksteistä analysoimiani merkitysten yhteyksiä omiksi diskursseikseen. Siinä missä teemoiteltu sisältö ohjautui yhteen rakenteellisten ominaisuuksien myötä, diskurssien ohjautuminen yhteen rakentuu merkityksistä, jotka kirjoitelmien kokemuksissa ovat yhteisiä. Siten teksteistä pääsee esille diskurssi-identiteetti ja subjekti-positio, jotka paljastavat kokemusten suhdetta kirjoittajien identiteettiin ja asemaan suhteessa rakenteisiin. Diskurssien konstruointi vahvistaa vielä kokemusten kirjosta keskeiset merkitykset, eli tiheyden aineistossa. Samalla avautuu poikkeavan tuloksen diskurssit.

Diskursseiksi konstruoituvien ilmiöiden ryhmittely alkoi systemaattisena jäsentelynä rakentua teemoitteluvaiheessa tekstianalyysia. Merkitykset ovat ymmärrettävissä vain suhteessa kontekstiin. Siksi laadullisessa tutkimusprosessissa ja sen raportoinnissa pyritään säilyttämään tutkimuksen merkitysympäristö, jossa aineisto on kerätty ja tutkijan oma konteksti, jossa tulkinnat on tehty. Kontekstin merkitys korostuu erityisesti, koska se on keskeinen osa teoreettisia lähtökohtia. (Emt., 212-213.) Kontekstina tutkimuksessa toimii työssäkäyvän köyhyys, jonka yhteyttä sosiaalityön rakenteellisiin ilmiöihin tutkijana selvitän ja, joka operationalisoituu analyysissa. Tämä on diskurssianalyysini keskeinen tehtävä.

Koska olen halunnut selvittää kirjoittajien kokemuksista etualaistamia rakenteellisia ilmiöitä, käytän niistä konstruoituneita merkityksiä diskurssien muodostamisessa. Päätuloksia tuottaessa hahmottuu myös poikkeava tulos. Tutkimusasetelmani tavoitteena olevaa työssäkäyvän köyhän kokemuksen merkityksiä asemastaan selvitän diskurssissa myös. Diskursseja koskevat tutkimuskysymykset tulevat käyttöön tässä luvussa ja erityisesti tässä analyysivaiheessa. Analyyttisten tulkintojen vakuuttavuuden osoittamiseen käytetään usein sellaisia erityisiä keinoja kuin tukeutuminen toimijoiden tilanteisesti ilmaisemaan ymmärrykseen, tutkimuksen lukijoiden tilanteisesti ilmaisemaan ymmärrykseen, tutkimuksen lukijoiden tekemään arviointiin, poikkeustapausten analysointiin ja tulkintojen suhteuttamiseen aikaisempaan tutkimukseen (ks. Potter 1996a; Jokinen ym. 2016, 446).

6.5 Aineiston primaarit diskurssit rakentuvat

Syrjäytymisdiskurssi

Yksi vahvoista primaareista diskursseista aineistossa nousee maaseudun ja haja-asutusalueen syrjinnän kokemuksista etualaistaen keskeisesti rakenteellista eriarvoisuutta. Maaseudun köyhyys nostaa esille rakenteellisesti heikot työmarkkinat, kuten tahattomat pätkätyöt, kun töitä ei riitä kokopäiväisesti, matalapalkkaisuuden, sekä pitkät, pienituloiselle kalliit ajomatkat töihin. Rakenteellisesti alisteista valta-asemaa kuvaavana diskurssi rakentuu lähtökohtaisesti maaseudun rakennemuutoksen vuoksi, mutta yksittäiset kokemukset rakentavat identiteettiä primaarista eriarvoisuudesta suhteessa muihin väestöryhmiin. Se koskettaa tietenkin muitakin työssäkäyviä köyhiä, mutta tutkimuksessa korostan diskurssissa maaseudun työssäkäyviä köyhiä niiden aineistossa esiintyvän tiheyden, sekä nimenomaan maaseutuköyhyyttä koskevien vaikeiden elannon haasteiden vuoksi. Asetelma on myös usein pitkäaikainen ja syrjäyttävä.

Nostan diskurssissa merkittävänä ilmiönä näkymättömyyden ja väheksynnän kokemuksen rakenteita vasten. Väheksymisen kokemus kumpuaa työntekijän asemasta työmarkkinoilla, siitä kokemuksesta, että on osa-aikakansalainen. Pitkäaikainen pienituloisuus eristää kirjoittajia elämästä elämää, johon toisilla tuntuu olevan oikeus. Yhteiskunnan tuki ei tarpeeksi jousta osa-aikaisuudelle, uusille ammatillisille mahdollisuuksille tai opiskelemiselle töiden rinnalla. Pitkäaikaisesti työskennelleen kokemus on, että työtarjonta ja urakehitys ei tue työelämässä pysymistä, eli pysyvyyttä tai vahvaa työkokemusta ei arvosteta.

Työehtosopimukset eivät ole samat kaikkialla. Matalapalkkaisuuden rakenteellinen

ehkäiseminen näkyy tämän diskurssin keskeisenä toiveena. Työelämässä ponnistelu ei tuota tulosta, jolla voi tavoitella yhteiskunnalle tyypillistä asemaa, mahdollisuuksia ja toimintaa.

Näkymättömyyden ja väheksynnän kokemusta rakentavan diskurssin vahvaksi viestiksi kirjoituksista välittyy tarve tilanteen näkyväksi tekemiseen, sekä samaan taloudelliseen yhteiskuntaluokkaan pääseminen toisten työllisten kanssa. Prekaareihin pätkä-, silppu- ja matalapalkkatöihin, sekä velvoitetoimiin tulisi saada kokoaikatyön oikeudet, etuudet ja asema. Töitä tulisi ylipäättään saada riittävästi tai, että kokoaikatyön palkallakin voisi elää. Pienituloisen tie nousee pystyyn yhtä lailla työnhaussa kuin perheen perustamisessa. Diskurssi-identiteetin olemusta aineistossa kuvaa, miten luonnollinen osallisuus ja oikeus yhteiskuntaan liudentuu kokemuksissa. Aineisto kertoo, että heidän köyhyytensä on näkymätöntä. Asemaa tässä diskurssissa ilmentää, ettei työssäkäyvien köyhien köyhyys poistu myöskään työtä tekemällä. Tiheydensä perusteella diskurssi nousee primaariksi päätulokseksi analyysissa. Kuvaan seuraavaksi yhden kirjoitelman kautta primaarin päädiskurssin merkityksellistä sisältöä, joka rakentaa identiteettiä tälle diskurssille.

Kirjottaja kertoo kielivalinnoillaan olleensa pienituloinen lähes koko aikuiselämänsä, sekä vailla tietoa tulevasta. Hän on tehnyt töitä omalla alallaan usein ilman palkkaa, ollut työssä kahviossa tai hoitanut toisten lapsia. Yliopistotutkinnon suorittaneena hän saa joitain työkeikkoja, joista saaduilla palkkioilla ei elä. Ammatinvaihtoyritys päättyi kokemukseen, ettei hän kelpaa mihinkään. Sadoista työhakemuksista huolimatta hän on virallisesti työtön työnhakija elantonaan työmarkkinatuki. Hän kirjoittaa olevansa onnekas, koska puoliso elättää häntä, joka yksityiskohta kertoo hänen asemastaan parisuhteessa, sekä työmarkkinatuesta elannon perustana. Työssäkäyvän köyhyudessa kirjoittaja rakentaa identiteettiään kokemuksesta, äidiksi kyvyttömänä, mihinkään yhteiskunnan väestöryhmään kuulumattomana kansalaisena. Kirjoittajan kokemuksessa keskeisenä asemana kuvautuu ulkopuolisuuden tunne työelämästä ja yhteiskunnasta, ulottuen yksityiselämän mahdollisuuksiin.

Monet tutkijat luonnehtivat varhaisaikuisuuteen siirtymistä itsenäistymisenä ja aikuisten maailmaan astumisena (ks. Niemelä ym. 1997; Niemelä 2003, 89). Lapsuuteen ja nuoruuteen nähdään liittyvän ennen muuta erilaisten kykyjen hankkiminen. Nuoreen aikuisuuteen liittyy keskeisesti saavuttaminen, kuten oman uran aikaansaaminen, seksuaalisuhteen muodostaminen, puolison valinta, sekä lasten hankkiminen. (ks. Erikson 1980; Niemelä 2003,

90.) Aineisto on luonut rakenteellista yhteyttä sekundaarina ilmiönä esimerkiksi perheellisyyteen myös siitä näkökulmasta, että työssäkävällä köyhällä ei ole siihen varaa.

” ... Olen toistaiseksi seurannut yhteiskunnallisia asioita tiiviisti ja kiinnostuneena, mutta olen tuntenut, että minuun on hiipinyt sellainen "koska mikään ei näytä koskettavan ja käsittelevän minun kaltaisiani ihmisiä, niin kuinkahan kauan jaksan seurata yhteiskunnan menoa". En ole hankkinut lapsia, onnekseni en edes halua. En tosin voi olla varma, johtuuko haluttomuus siitä että tiedän, etten koskaan voi elättää heitä itsenäisesti vai vain siitä, etten oikeasti halua. Ihminenhän sopeutuu.”

Lainaus

Oikeudettomuusdiskurssi

Poikkeavan primaarin diskurssin rakennan prekariaatin oikeudettomuudesta. Merkityksellisin kokemus kirjoitelmissa liittyi yhdenvertaisuuden puutteeseen, joka etualaistuu diskurssissa. Valta-asemaa kuvaa, että esimerkiksi viranomaispalveluissa voi edelleen tulla kohdelluksi epäasiallisesti, jopa niin, ettei se pelkästään leimaa kirjoittajan koko loppuelämää työn ja ammatin mahdollisuuksien suhteen, vaan siitä on myös autenttisia seurauksia. Työelämä ei vielääkään ole yhdenvertainen kaikille, joka tuli esille vähemmistöjen oikeuksia koskevana syrjäytetyksi tulemisen kokemuksina.

Aineisto nosti esille valta-asemaa siitä, että työmarkkinoilla toisia koskeva tasa-arvo voi johtaa myös toisen työssäkävän köyhtymiseen. Tämä tuli esille esimerkiksi perheettömiä työntekijöitä koskevien oikeuksien puutteen kokemuksen näkökulmasta. Työnantajan on velvollisuus eri tavoin mahdollistaa perheelliselle työn ja perheen yhteensovittamisen keinoja esimerkiksi lakiin perustuen. Sama ei koske perheetöntä, joka nousi eräässä kirjoituksessa esille aika isosta ja haastavasta tasa-arvokysymyksestä ainakin työpaikkojen arkea koskien. Asetelma vastaa jossain määrin yhteiskunnassa käytävään keskusteluun yhden hengen talouden kalleudesta. Aineisto laajentaa keskustelun työelämään. Lakisidoksistaan huolimatta kokemus päättyi analyysissa primaarien kokemusten poikkeavaksi tulokseksi. Diskurssi-identiteettiä rakentavan eriarvoisuuden kokemuksen lisäksi kirjoitelma nosti esille myös sekundaarin poikkeavan diskurssin piirteitä, kuin käänttöpuolena yhdenvertaisuuden puutteelle työelämässä, jolta edes lainsäädäntö ei suojaa.

Primaarissa päädiskursissa merkityksellistyy identiteetti näkymättömänä ja väheksyttynä työmarkkinoilla suhteessa yhteiskuntaan. Tässä diskurssissa työssäkävän köyhän identiteettiä leimaa kokemus on siitä, että hän jää tunnistamatta kokonaan työmarkkinoilla,

sekä työttömyysturva- ja sosiaaliturvajärjestelmässä. Identiteetissä näkyy piirteitä siitä, ettei häntä oikeudellisissa merkityksissä ole olemassa. Erityistä huomiota kiinnitin valta-asemaa koskevaan kokemukseen työllistämisestä työnhakuvalmiuksien ylläpidon vuoksi ja ansiopäivärahaikauden uusimiseksi työelämässä eriarvoisin ehdoin kuin muut työntekijät silloinkin, kun realistisia työllistymisen edellytyksiä ei ole työntekijästä riippumattomasta syystä. Työllistymisen esteenä voi olla, ettei työtä ole tarjolla seutukunnalla.

Poikkeavan diskurssin esille tulo kirjoitelmista rakentui sen ajatuksen varaan, että vaikka aineisto sisältää kiinnostavia diskursseja loputtomasti, on poikkeava diskurssi rakennuttava vastakkaisesta ominaisuudesta, kuin joka leimaa päädiskurssia. Päädiskurssihan nousi esiin kirjoitelmia yhdistävien rakenteellisten merkitysten kautta, tiheydeltään suurimpana primaarina diskurssina. Oikeudettomuutta aineistossa esiintyi, mutta tähän diskurssiin kiinnittyneenä se etualaistui erityisesti ympäröiden kirjoittajia. Poikkeavan primaarin diskurssin konstruoin kirjoitelmasta, joka kuvautuu harvana tai yksittäisenä kokemuksena työssäkäyvien köyhyyskokemuksissa. Molempia poikkeavia diskursseja konstruoin tällä periaatteella. Poikkeavaa diskurssia voi leimata myös, että se kuvautuu kirjoitelmissa tapahtumana, jota voi olla vaikea tunnistaa riippumatta siitä, miten merkityksellinen se yhteiskunnassa on.

Sosiaaliset käytännöt ovat sellaisia, että jotkut sosiaalisen todellisuuden tulkinnat saavat niissä herkästi muita vahvemman jalansijan. Useimmiten se liittyy toimijoiden positiioihin, jotka ovat erilaisia. Tällainen eri tilanteissa ja eri tavoin aktualisoituva epäsymmetrisyyden tutkiminen on tärkeä diskurssianalyysin aihe. (Jokinen ym. 2016, 458.) Toimijoiden positioiden analysointi toteutuu tutkimuksessani aineiston etualaistamiin kokemuksiin rakenteellisista ilmiöistä, eli siitä, positioituuko kirjoitelmissa primaari vai sekundaari rakenteellinen kokemus ensisijaisesti. Tutkimuksessani poikkeavan diskurssin eri puolet tulevat esiin primaarina ja sekundaarina. Niin erityisenä ja ainutlaatuisena kirjoitelman kokemus aineistossa näyttäytyy, että se rakentuu molempien rakenteiden kautta diskurssiksi.

Erlaisista institutionaalisista asemista tuotetun kielenkäytön seurauksellisuuden erittelemineen on toinen valtaan liittyvä tärkeä aihepiiri. Vallan rakenteiden suhde kirjoittajien identiteettiin näyttäytyy kirjoitelmissa kokemuksina, jonka avulla analysoin kirjoittajien identiteettiä diskurssina. Olemassa olevia, kulttuurisesti vahvoja identiteettejä on mahdollista ottaa haltuun

ja neuvotella niille uusia merkityksiä. Neuvoteltavuus mahdollistaa sen toiminnan, jota kutsutaan leimattuihin identiteetteihin kohdistuvaksi vastapuheeksi. (Kulmala 2004, 29.)

Diskurssiin valittu kirjoitelma edustaa symmetrialtaan aineiston poikkeavaa tulosta. Vaikka kokemus kuvaa rakenteita merkittävän asetelman avulla, sellaisena se jäi yksittäiseksi tässä aineistossa edustaen hyvin isoa aihetta tiheydeltään vähäisesti. Poikkeavaan diskurssiin rakentui kirjoitelmia ylipäätään vähäisesti. Rakenteellisten ilmiöiden näkökulmasta diskurssia edustavan kirjoitelman aihe on aineiston ydinsisältöä ja siinä tulee esille laajemminkin työssäkäyvän köyhyyskokemusten valta-asemaa ja identiteettiä koskevia merkityksiä. Molempien rakenteiden poikkeavaksi diskurssiksi päätyminen perustuu kuitenkin siihen, että keskustelua, jota kirjoittaja tuottaa, ei erityisen vahvasti näytetä edes käyvän työssäkäyviä köyhiä koskevassa tutkimuksessa. Se on poikkeuksellista, sillä kyse on pohjimmiltaan lakiin perustuvista oikeuksista työelämässä, joka näyttäytyy tarkemmin sekundaarina poikkeavana tuloksena. Esitän primaaristi poikkeavan diskurssin kirjoitelman analyysin seuraavaksi.

Kirjoittajan kielivalinnat rakentavat identiteettiä syrjitystä ja eriarvoisesta työntekijästä. Kokemus rakentuu pienipalkkaisesta työstä ylikoulutettuna, johon hän ei saa etenemismahdollisuutta tai mahdollisuutta tehdä koulutustaan vastaavaa työtä. Kirjoittajan osaamista ei huomioida työssä, sen sijaan hänen työmääränsä kasvaa perheellisten erilaisten työn- ja työajan kevennysten, sekä lakisääteisten perhevapaiden myötä. Tasa-arvo näyttäytyy kirjoittajan asemasta työhön erilaiselta kuin perheellisillä työtovereilla. Kirjoittaja kertoo asemastaan suhteessa toisiin seksuaalivähemmistön näkökulmasta. Hän kuvaa sekä tätä positiota että sukupuolista asemaansa alistetuksi. Sukupuoleen liittyvissä tasa-arvokysymyksissä hän on itse työpaikalla joutunut pitämään puoliaan. Kirjoittajan identiteetti rakentuu suhteessa toisiin alisteisena seksuaalivähemmistöön kuulumisena, sukupuolisena tasa-arvokysymyksenä, sekä perheettömänä työntekijänä, jolla ei ole mahdollisuutta työn keventämiseen perheellisten työntekijöiden lakisääteisten perhevapaiden ja lyhennettyjen työviikkojen tavoin. Kokemukset ja niiden seuraukset kehittävät luisun pois työmarkkinoilta tuettuihin töihin.

Kirjoittaja ei tunnu tulleen kuulluksi millään kirjoitelmassaan esille tulevalla, rakenteellisesti oikeutetulla tavalla työssään, joka johtaa työstä syrjäytymiseen. Tasa-arvo näyttäytyy kirjoittajan kokemuksissa hänen asemastaan työssä henkilöstön kesken harvoin näin suoraviivaisesti työssäkäyvän köyhyyttä rakenteellisesti edistävänä tekijänä. Myös hänen

identiteettinsä työntekijänä sirpaloituu työntekijästä työttömäksi työllistetyksi. Kirjoittajan kokemuksia ei paranna uusliberalistinen henki julkisissa diskursseissa. Ainoana tämänkaltaisina merkityksinä sanoitettuna aineistona kirjoitelma päätyy poikkeavaksi diskurssiksi. Näyttyy, että lakisääteiset oikeudet koskevat perheellisiä. Sen sijaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tai oikeudenmukainen työnjako ei koske häntä. Rakenteet kääntyvät kirjoittajaa vastaan, niin kuin tasa-arvo toimisi hänen lopulta köyhdyttäjänään.

” Yleinen kulttuurinen asenne työssäkäyvään-työttömään-työhön pitäisi saada muuttumaan. Sitä ei ratkaista rahalla. Valtapoliitikot ruokkivat tällä hetkellä työssäkäyvien katkeruutta työttömiä kohtaan, se näkyy ja tuntuu julkipuheissa liki sadistisina asenteina.”

Lainaus

6.6 Aineiston sekundaarit diskurssit rakentuvat

Kestävän köyhyyden diskurssi

Tässä kohden tutkimusta tuon esille, että aineistossa sekundaari päädiskurssi rakentuu kirjoittajien kokemuksista rakenteellisina ilmiöinä syrjinnän merkityksiltään tiheimpänä diskurssina tehden siitä analyysini vahvimman diskurssin tuloksena. Olen jäsentänyt diskursseja niiden yhteensopivien merkitysten perusteella. Analyysini mukaan aineisto etualaistaa alisteista valta-asemasuhdetta työhön ja sosiaaliturvaan, jonka sopimukset edellyttävät aktiivisuutta taloudellisesti tappiollistenkin tavoitteiden edessä. Diskurssissa aineiston identiteettiä pitkittyneen köyhyyden hyväksyneestä sinnittelijästä, jonka elämä on loputonta ponnistelua. Tässä diskurssissa työssäkäyvä köyhä toimii hyväosaisten työllisten kontekstissa vähäosaisten resurssein. Töitä on, mutta työsopimusehdot, -olosuhteet, palkkaus, sekä sosiaali- ja työttömyysturvan ehdot heikentävät työssäkäyvän köyhän toimeentuloa päivittäisessä arjessa ja pitkäaikaisesti. Köyhyydessä etualaistuu nimenomaan se, että työssäkäymisen ehdot ylipäättään tuottavat köyhyyttä pysyvästi. Pääoma seuraa liberalistisen ideologian ohjeita reagoiden kollektiivisen tiedon pakonomaisella yksityistämällä ja kokeilemisen alistamisella taloudelliselle kilpailulle (Berardi 2006, 99). Kun sama virtaus ideologiassa toteutuu usealla rintamalla yhteiskunnassa, sillä on käänteinen kerrannaisvaikutus työssäkäyvän köyhän elämään.

Matalapalkka-alalla kirjoitelmissa esiintyy ilmiötä, jossa aineistossa kuvautuu pitkäaikainen työssä tarvittavien resurssien vähyys. Esimerkiksi työssä käymiseen, tulojen hankkimiseen,

työssä kehittymiseen tai työnhakuun tarvittavien resurssien puute heikentää oleellisesti työssäkäynnin mahdollisuuksia ravinnosta ja työmatkakustannuksista lähtien. Työttömän työllistyminen vaikuttaa suoraan kotitalouden kulutukseen ja elinolosuhteisiin. Kyse on esimerkiksi lastenhoitojärjestelyistä, työvaatteiden hankinnasta tai asuinpaikan vaihdoksesta. (Hiilamo 2010, 282.)

Kestävästi köyhiä työssäkäyviä aineisto osoittaa olevan yhtä lailla yrittäjissä, freelancereissa kuin palkkatyössä käyvissä työntekijöissä. Jokaisessa työntekijäryhmässä on eri tavoin sidosteisia köyhyysasteita, jotka liimaavat niitä yhteen tavalla, että niiden yksilötasoinen päihittäminen ei näytä realistiselta. Niin sanotusta normaalista tai keskiverrosta poikkeavat työnhakijat ovat työmarkkinoille pyrkiessään vaikeuksissa (Pohjola 1999, 59). Tulkitseen seuraavaksi sekundaarin päädiskurssin valta-asemaa ja diskurssi-identiteettiä edustavan kirjoitelman avulla.

Kirjoittaja rakentaa kielivalinnoillaan identiteettiä pahoinvoivana puolisona ja poissaolevana, syyllistyneenä ja masentuneena äitinä pienipalkkaisen työnsä vuoksi. Työssäkäyvän köyhyys merkityksellistyy jatkuvana ostovoiman puutteena ja köyhyysrajalla sinnittelynä epätyytyvästä osa-aikatyötilanteesta huolimatta, jotta voisi tavoitella parempaa asemaa työmarkkinoilla esimerkiksi kokopäiväisen työn muodossa.

Kirjoittajan asemaa alistetuksi rakentaa kokemus työsopimuksesta, joka mahdollistaa tuntiolettajuuden vakinaistamatta. Se aiheuttaa hänelle kesäajaksi tulottoman kauden, koska byrokratia vastaa viiveellä loma-aikoina hakemuksiin. Asema työssä tekee vanhemmuudesta vaikeaa, kun työnantajia on useita ja työpisteitä viidestä kymmeneen, joista osa on maakunnissa. Tilanne on pitkäaikainen lapsiperheelliselle kirjoittajalle. Diskursseina kirjoitelmassa rakentuu pysyvä asema samanaikaisesti matalapalkkaisuuden kannattamattomuuden, työsopimusjärjestelmän taloudellisesti kestävämmien seurauksien, sekä työttömyysturvan heikon kannattelevuuden vuoksi. Kirjoittajan pitkäaikainen elämäntilanne ja asema työssäkäyvänä on taloudellisesti kestämaton.

“Se, että olen kohtalaisen aktiivinen ja omatoiminen ja kyennyt kehittämään mielekästä elämänsisältöä elämäni, ei tarkoita sitä ettenkö olisi kokenut myös niitä hetkiä jolloin olen vaarassa luisua itsetuhoisuuteen. Kykenen hallitsemaan niitä, mutta kaikilla ei ole voimia vaan he luovuttavat. En ihmettele sitä lainkaan. Työttömät kun

ovat jopa poliitikkojen puheissa pelkkiä loisia ja meitä saa kohdella todella epäinhimillisesti ja julmasti.”

Lainaus

Työssä punnitaan prekariaatin oikeudet

Poikkeavana sekundaarina diskurssina aineistossa voi pitää sellaista kirjoitelmaa, joka etualaistaa normaalista tai tavanomaisesta poikkeavan rakenteellisen ilmiön, joka ei näyntyä aineistossa hegemoniaa saavana keskusteluna. Sekundaari poikkeava diskurssi kirjoitelmassa osuu tärkeään tasa-arvon kysymykseen, jota puoltavalla vastapuheella on hyvin vähän tilaa hegemoniaa saavuttaneen keskustelun rinnalla. Lakisääteisesti saavutettu asema toimii usein hegemonisten diskurssien sellaisina perusteina, jotka yksinkertaisesti eivät reagoi vastapuheelle rakenteisina instituutioina ja itsestäänselvyyksinä. Poikkeavan diskurssin identiteetissä hämmästyttää se, että kirjoittaja ei tule kuulluksi vastapuheella, mutta yhtä vähän hän on tullut kuulluksi itseään koskevan hegemonisen diskurssin aseman perusteella. Kumpikin asema on syrjäyttänyt hänet työelämästä, jonne on erityisen vaikeaa syrjäytettynä takaisin päästä. Tutkimuksen molemmat poikkeavat diskurssit ovat konstruoitu samasta kirjoitelmasta, joka kuvastaa diskurssien valta-aseman kriittisesti vaikeaa positiota.

Kertomukset rakentavat ja välittävät todellisuutta liittyen diskurssintutkimuksen peruskysymykseen, miten sosiaalinen todellisuus ja merkitykset rakentuvat (Pietiläinen & Mäntynen 2019, 145). Kokemukset paljastavat työelämän todellisia arvoja rakenteellisina ilmiöinä. Osallistun tutkimuksellani työssäkäyvien köyhien asemaa tunnistavaan vastavoimaiseen valtasuhteeseen. Tutkijan kamppailuun analyysin tulkinnasta on tartuttava läpinäkyvin keinoin kokemusten luonteesta riippumatta. Tässä yhteydessä merkityskimput, jotka nimeän diskursseina, nousevat tutkijan havainnointikyvyn, tutkimusasetelman, kokemuksena kirjoitetun ja aiemmin tutkitun tiedon yhteisvaikutuksesta. En astu tutkimuksen reunaviivojen yli, vaan asemoidun vastapuheeseen niiden sisäpuolella.

”Ylikoulutus (olen tehnyt työtehtäviä jotka ovat alle koulutustasoni). Olen kouluttanut itseäni työn ohessa koko ajan (ammattikorkea, yliopisto), mutta työelämässä olen kokenut syrjintää yrittäessäni saada koulutustani vastaavia tehtäviä. Osittain syrjintä on ollut seurausta seksuaalivähemmistöön kuulumisesta, mutta myös sukupuolen tasa-arvokysymys on ilmeinen.”

“Näiden lisäksi olen saanut tehdä enemmän töitä kuin perheelliset työkaverini, joilla on ollut mahdollisuus pitää perhevapaita, mutta myös mahdollisuus tehdä lyhennettyä työviikkoa lastensa vuoksi. Olen työskennellyt pääasiassa kunta-alalla.”

” Miltä pieni palkka on tuntunut? Viikkoa ennen tilipäivää ei ollut yleensä lainkaan rahaa. Tili oli tyhjä.”

” Olen varautunut siihen etten enää saa normaalia työpaikkaa. Nyt olen palkkatukityössä, joka päättyy vuoden lopussa. Se nostaa minut hitusen paremmalle sosiaaliturvatasolle ansiosidonnaisen ansiosta.”

Lainaus

Sekundaarin rakenteellisen ilmiön näkökulmasta kirjoittaja rakentaa identiteettiä ylityöllistetyistä, alipalkatusta, ylikoulutetusta vähemmistöihin kuuluvasta työntekijästä. Kirjoittajan köyhyyskokemukset merkityksellistyvät diskursseina tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja palkansaajan heikkona asemana työssä, jonka palkka ei riitä seuraavaa tilipäivään. Kokemustensa perusteella hän kuvastuu yhtä hyvin matalapalkkaisena, valkokaulusköyhälistönä, diskriminoituna, kuin eriarvoisenakin. Häntä ei ole hyväksytty työelämässä sellaisena kuin hän on koko aikuisikäisensä.

Merkityksellistyneiden rakenteellisten kokemusten seurauksena kirjoittajan terveydentilanne on heikentynyt. Se on johdattanut hänet työstä pois toisaalle palkkatukityöhön, joka on nostanut tuloja ansiosidonnaisen työttömyysturvan ja asumistuen vuoksi tilapäisesti. Kokemuksissa kuvastuu työssäkäyvän köyhyiden merkityksellistymisen erityisyys siinä, että vaikka hänen taloudellinen tilanteensa kehittyy paremmaksi palkkatukityön päättyessä, kuin palkkatyössä saavutettu, hän ei ole löytänyt paikkaansa työnantajalta tasa-arvoisen työsuhteen, yhdenvertaisen aseman työyhteisössä, kohtuullisen työmäärän ja palkan, sekä koulutusta vastaavaan työn diskursseilla.

On selvää, että moni hegemoninen (valta-) diskurssi, joka perustuu lakiin tai on muuten oikeutettu, normin mukainen työmarkkinoilla, ei työyhteisössä kuitenkaan tuota hegemoniaa. Äärimmäiseen kriittisyyteen pyrkiessä voi hegemonisista diskursseista löytää paljonkin poikkeavuutta. Kirjoittajan kohdalla hän on rakentanut itselleen identiteettiä, joka asettuu alisteiseen asemaan siitä huolimatta, ettei lähtökohtaisesti työsopimukseen, henkilöstöratkaisuihin tai lakisääteisiin ihmisoikeuksiin perustuvat diskurssit ole hänen kohdallaan toimineet kestävinä arvoina ja perusteluina työelämässä. Hegemoniset diskurssit eivät riitä yhteisön alistettujen jäsenten kannatteluun työssä. Jos hegemoniset diskurssit eivät sitä tee, mikä sitten.

Jäsenen analysoimani pää- ja poikkeavat teemat ja vastaavasti konstruoimani diskurssit vielä kokoon alla olevaan taulukkoon 2. ennen johtopäätösten esittämistä ja pohdintaa.

Taulukko 2.

TEEMAT		DISKURSSIT	
Primaarit	Sekundaarit	Primaarit	Sekundaarit
<i>Päättulos</i> Syrjäytyvä prekariaatti	<i>Päättulos</i> Kestävä rakenteellinen köyhyysriski	<i>Päättulos</i> Syrjäytymisdiskurssi	<i>Päättulos</i> Kestävän köyhyyden diskurssi (tihein)
<i>Poikkeava tulos</i> Rakenteellisesti oikeutettu eriarvoisuus	<i>Poikkeava tulos</i> Oikeudettomat työssäkäyvät köyhät	<i>Poikkeava tulos</i> Oikeudettomuusdiskurssi	<i>Poikkeava tulos</i> Työssä alistetun diskurssi

7 Johtopäätökset ja pohdinta

Tuloksen rakentumisen prosessi ei ole ollut ongelmaton. On vienyt aikaa hahmottaa, mikä työskentelyssä kallistaa prosessia tavoitteista pois ja löytää tilanteeseen vihjeitä ohjauksesta, teoriasta, menetelmästä tai aineistosta. Tutkimustyön eettisessä ohjeistuksessa ei huomioida kootun aineiston hyödyntämiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä (Ikonen 2021, 25:00). Se juuri on ollut itselleni tutkimuksen mahdollisesti vaativin tehtävä. Kaiken kaikkiaan luotettavuus rakentuu enemmän siitä, miten olen tulokset rakentanut kuin siitä, mitä ne ovat. Olen välttänyt räikeiden kuvausten ruotimista, vaikka ne avaavat prekariaatin asemaa yhteiskunnassa. Oleellista on ollut keskittyä kuvaamaan kokemusten keskeisiä merkityksiä.

Tulevaisuuden sosiaalityö näyttäytyy tutkimusperustaisena. Siten sen omat työprosessit ovat aikaisempaa enemmän tietoon ja tutkimusnäyttöön pohjautuvia. Tietotyö on keskeinen vaikuttamisen väline palvelujärjestelmän kehittämisessä ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttamisessa. (Pohjola 2019, 336.) Sosiaaliturvan hyväksyttävyyttä vahvistuu, kun jokainen henkilö kuuluu sosiaaliturvan piiriin. Yksi sosiaaliturvan tärkeä elementti on tuloerojen tasaaminen ihmisten välillä ja toisaalta yksittäisen ihmisen elämänsä sisällä. (Hiilamo ym. 2012, 82.)

Teksianalyysin tulokset olivat minulle tutkijana selkeät. Analyysin tehtyäni näyttää siltä, että rakenteelliset ilmiöt ovat näyttäytyneet niiden jäsenystä tehtäessä. Voin tämän luokittelun perusteella luottaa aineiston omaan ääneen siitä, mistä työssäkäyvien köyhyydessä heidän näkökulmastaan on konkreettisesti kyse. Tämä analyysivaihe auttoi minua muodostamaan diskurssit. Tekstianalyysin mahdollistama tuki havainnointiin tiivistä sisällöt näkyviin. Sain siirryttyä diskurssien muodostamiseen jäljelle jääneen materiaalin, eli aineistolle merkitsevän sisällön kanssa, josta muodostaa diskurssit.

Tekstianalyysi pohjusti aineiston rakenteellisten kokemusten saattamista aineistolähtöisen diskurssien analyysin tutkimustehtävään, jonne saapuessaan kokemukset olivat tiivistetty merkitysyksiköiltään hyvin pitkälti kirjoitetun kaltaisina. Sisällönanalyttinen tekstianalyysi lähinnä tiivistä, tyyppitteli ja teemoitteli rakenteet, jota työstämistä olen pitänyt diskurssianalyysin pohjatyönä. Ilman sisällöllistä jäsenystä koen tällä tutkimusasetelmalla rakenteiden teoreettisen jäsenyyksen ja kokemusten aineistolähtöisen analysoinnin yhteyden jäävän irralliseksi.

Aineistosta tehdyn rakenteellisia kokemuksia jäsentävän, kriittisen diskurssianalyysini tulosten perusteella päädyn etualaistamaan rakenteet työssäkäyvän köyhyyttä ylläpitävänä ja uusintavana tekijänä. Se kuvastaa parhaiten koko tutkimuksen aineiston kokemuksia riippumatta yksityiskohtaisista kokemuksista. Toisin sanoen, tulokset itsessään vahvistavat sen.

Tutkimukseni tavoitteena on ollut selvittää suomalaisen työssäkäyvän köyhän diskurssit sosiaalityön rakenteellisina ilmiöinä. Työssäkäyvien köyhyyskokemuksissa näyttäytyy, että työssäkäyvät köyhät syrjäytyvät. Prekariaattiin johtava marginaali syrjäyttää työssäkäyvän köyhän useista toisille mahdollisesta, normaalina pidettävän arjen mahdollisuudesta. Kahden analyysin varaisesti rakensin kuvaa työssäkäyvien köyhien köyhyyskokemuksista keskittymällä ensin sosiaalityön rakenteellisten ilmiöiden paikantamiseen aineistosta ja seuraavaksi konstruoimaan niistä diskurssit primaareina ja sekundareina. Poikkeavina rakenteellisina kokemuksina näyttäytyi, että prekariaatin kokemuksissa työmarkkinat eivät anna heille samaa turvaa esimerkiksi lainsäädännön ja perusoikeuksien osalta, kuin muille työntekijöille.

Tulosten osalta merkityksiltään tiheimmän primaarin päädiskurssin nimesin syrjäytymisdiskurssiksi. Se toi keskeisesti esille ilmiön, jossa muita turvaava sosiaaliturvajärjestelmä sivuuttaa prekariaatin. Jos ei tule nähdä yhteiskunnassa, köyhyyttä on myöskin ongelmallista purkaa. Poikkeavana diskurssina päädyin oikeudettomuusdiskurssiin. Poikkeavan diskurssin pääviesti osoittaa tasa-arvon näyttäytyvän aineistossa köyhdyttävänä tekijänä. Kyse on rakenteiden sivuun jäämisestä; siitä, että tasa-arvo ei koske työssäkäyvää köyhää. Sekundaarina päädiskurssina kestävän köyhyyden diskurssi osoitti, että aineiston työssäkäyville köyhille köyhyysrajalla sinnittely on pitkäaikaista ja tilanteesta pois pääseminen voi olla sidottu moneen samanaikaiseen asiaan. Kestävän köyhyyden ilmiöt edustavat aineiston tiheintä tulosta kehittämällä prekariaatin kokemuksiin toisiin diskurssihin nähden vahvaa asemaa. Sitä voi pitää diskurssien ensisijaisena tuloksena siitä huolimatta, että työssäkäyvien köyhien toimeentulon haasteissa on runsasta sidoksellisuutta. Työssäkäyvän köyhän asema näyttäytyi haastavalta myös sekundaarin poikkeavan diskurssin näkökulmasta.

Aineistolle esittämiäni tutkimuskysymysten avulla sain vastaukset, että työssäkäyvien köyhyyskokemuksissa esiintyy rakenteellisia ilmiöitä, jotka syrjivät useina primaareina ja sekundaarina rakenteellisina ilmiöinä. Kokemukset avasivat aineistossa näkymän työssäkäyvien rakenteellisten ilmiöiden merkityksistä työmarkkinoista, sosiaaliturvasta ja töistä, jotka luovat ja ylläpitävät köyhyyttä. Kokemuksissa näyttäytyi useasti ilmiön lailla se, että prekariaatti on yhteiskunnassa rakenteellisena ilmiönä kehittynyt marginaali työssäkäyvistä köyhistä. He eivät ole itse sitä asemaa valinneet. Tämän marginaalin asemaa työssäkäyvän köyhyudessa pidän keskeisenä johtopäätöksenä kestävän köyhyuden rinnalla tutkittuani työssäkäyvän köyhyyttä aineistosta sosiaalityön rakenteellisena ilmiönä. Kyse ei ole pelkästään köyhyysriskistä, vaan pitkittyvästä heikosta asemasta köyhyysrajan tuntumassa.

Jakosen (2017, 14.) mukaan esimerkiksi perherakenteiden muutos, eli yksinhuoltajaperheiden määrän kasvu, yhden aikuisen kotitaloudet, asumis- ja elinkustannusten nousu, lisääntyvät epäsäännölliset ja epävarmat eli prekaarit työt, erityisesti osa-aikatyö, on selvä köyhyysriski. Epätuottava työ, sekä työn ja työttömyyden vuorottelu yhdistettynä perherakenteen murrokseen lisää työssäkäyvien köyhyyttä. Tutkimukseni tulos tukee aiempaa tutkimusta, vaikka onkin eri tutkimusasetelmalla rakennettu.

Intersektionaalisuus on hyödyllinen käsite sosiaalityön näkökulmasta. Tutkimustulokset osoittavat, että sen avulla on mahdollista tuoda esiin sosiaalisten kategorioiden konstruktionistinen ja historiallinen luonne, tarkastella eriarvoisuutta ja etuoikeuksia useamman sosiaalisen kategorian ja niiden yhteisvaikutusten kautta. Lisäksi yksilölliset kokemukset voidaan liittää yhteiskunnan rakenteisiin, sekä tarkastella palveluiden käyttäjien ja sosiaalityöntekijöiden asemoitumista. (Heino 2023, 60.) Tutkimusasetelmani nostaa työssäkäyvän köyhyuden rakenteellisten ilmiöiden intersektionaalisena, monimuotoisena sidoksena esille kiteytyen köyhyysperusteisessa syrjäytymisen kokemuksessa työperäisesti.

Prekariaatin diskurssien välillä vallitsee yhteinen kokemus syrjinnän ilmiöön liittyen. Sitä voi rinnastaa interdiskurssin käsitteeseen. Alkuperäinen aineiston tutkimusasetelma ei ole kohdistunut sosiaalityön rakenteellisten ilmiöiden raportointiin. Olen kuitenkin nähnyt siihen liittyvän rihmaston pilkottavan tekstistä valitessani oman tulokulman ja suunnitellessani tutkimusasetelmaa. Interdiskursiivisuus viittaa tekstien heterogeenisyyteen, eli siihen miten ne laskostuvat niissä toisiin teksteihin, muihin lausumiin ja miten ne hyödyntävät useita

diskurssikonteksteja (Bartesaghi & Noy 2015, 1). Prekariaatin diskurssit rakenteellisista syrjinnän kokemuksista kerrostuvat analyysissa.

Prekariaattia yhdistää poikkeuksellisen hankalat toimeentulon ongelmat. Polkuja yhtä hyvin valkokaulusköyhälistöksi tai byrokration hylkäämäksi on useita, eivätkä ne yhdistä ainoastaan tiettyjä ammatteja. Työssäkäyvän köyhän elintaso ja elämänlaatu, sekä köyhyyden monimuotoisuus asettaa prekariaatin päivittäiseen haasteeseen omasta ja perheen selviytymisestä. Prekariaatin köyhin pääty voi ajautua tilanteeseen, jossa on helpompaa olla pysyvästi köyhä sosiaaliturvan piirissä, jolloin pysyy vähässä mutta säännöllisessä leivässä. Tutkijana ajattelen, että on välttämätöntä ottaa huomioon prekariaatti väestönosana rakenteellisen sosiaalityön köyhyydenvastaisessa työskentelyssä.

Prekariaatin köyhyys tuo perinteisten köyhyyden määritelmien rinnalle uutta näkökulmaa. Palkkatyöhön liitettävä köyhyyden käsite nostaa ansioiden rinnalle sosiaaliturvan tarpeen. Suomessa on totuttu ajattelemaan, että kokopäivätyössä olevan tulot riittävät vähintään minimoitoimeentuloon. Palkkatyököyhyydellä tarkoitetaan tässä yhteydessä tilannetta, jossa palkansaajan ansiotulot ovat siinä määrin riittämättömät, että niitä täytyy kompensoida sosiaaliturvalla (Tanner 2019, 18). Prekariaatin osalta sosiaaliturvan kompensatio näyttäytyy ongelmalliselta tutkimuksessa ylipäätään, mutta erityisesti sekundaarissa päädiskurssissa.

Henkilö on palkkatyököyhä, mikäli hänen palkkatulonsa eivät edes yhdistettyinä muiden perheenjäsenten tuloihin riitä nostamaan hänen kotitalouttaan köyhyydestä (ks. Tanner 2017; Tanner 2019, 18). Työssäkäyviä köyhiä koskevan keskustelun kannalta mietin, millaisen signaalin yhteiskunta ja sen erilaiset toimijat antavat tilanteessa, jossa edes työ ei välttämättä riitä nostamaan ihmisiä pois köyhyydestä. Palkkatyön kannustavuus ja myönteisyys ilmiönä jättää toivomisen varaa yhteiskunnassamme.

Palaan vielä pohtimaan aineiston nostamia kokemuksia yhteiskunnan rakenteista elämää ja toimeentuloa ylläpitävinä voimina pohjoismaisessa hyvinvointivaltio-Suomessa. Hipaisen samalla tutkimuksen teoriaohjaavaa sidosta functionalismista, jota kuvasin tutkimuksen teoriaosuudessa. Haluan tuoda esille, miten lannistava kuva prekariaatin köyhyyskokemukset ovat erityisesti sidoksellisina ilmiönä. Monet sosiaaliturvan ja työssäkäynnin toimivat systeemit muuttuvat tässä väestöryhmässä ristiriitaisiksi ja hylkiviksi.

Prekariaattia koskien toimeentulossa ja asemassa suhteessa yhteiskunnan perusfunktioihin ja sitä toteuttaviin instituutioihin on aineistoa tulkiten vahvasti haastava asetelma. Instituutioissa toteutettava poliittinen ja rakenteellinen perusfunktioita koskeva kokemus, kuten toimeentuloturva, työllisyys, koulutus, tasa-arvoisuus tai jatkuvuus ei koskekaan heitä. Työssäkävissä köyhissä on ihmisiä, jotka kokevat olevansa liian köyhiä vanhemmiksi, työhön, opiskelemaan ja olemaan yhdenvertaisia toisten ihmisten kanssa. Yhteiskunnan rakenteiksi kansalaisille tarkoitetut toimet eivät koskekaan prekariaattia tai niiden toiminta on vähintään häiriintynyt prekariaatin osalta. Prekariaatin kokemus sosiaalityön rakenteista kuvastaa vakavaa rakenteellista syrjäyttämistä, jolla on paikoin elämää uhkaavia vaikutuksia.

Tutkiessani aineiston köyhyyttä olen tullut siihen johtopäätökseen, että työssäkävien köyhyyden (rakenteellisiin) ilmiöihin voi vaikuttaa. Se on samanlaista päätöksentekoa kuin muukin hallinto yhteiskunnassa. Tiedon riittämättömyydestä ei myöskään ole kyse. Kysymys on ennemminkin konkreettisista toimista, kuten tahdosta ehkäistä prekaaria köyhyyttä ja purkaa marginaali, joka ylläpitää sitä. Köyhyysilmiöiden ehkäiseminen on meidän kaikkien tehtävä, mutta se edellyttää hyvää rakenteiden, ilmiöiden ja vaikuttavuuden tuntemusta, sekä tieteeltä monialaisuutta.

Sosiaalisten ongelmien takana on ilmiöitä, joita johtavat rakenteelliset ongelmat. Mihinkään niistä ilmiöistä sosiaalityö ei voi jättää puuttumatta. Nähdäkseni yksilön ongelmien ehkäisyyn yksi vahva työväline on rakenteellinen sosiaalityö. Sen tarkoituksena on diskurssien tuottaminen ilmiöistä keskustelemiseksi, sekä nostamiseksi esille näkökulmia, mikä yhteiskunnan rakenteissa näitä ongelmia tuottaa ja ylläpitää. Vaikka lähtisi liikkeelle heikoista signaaleista, keskustelulla voidaan saavuttaa päätöksentekoon ja yhteiskuntaan vaikuttamiseen konkreettisesti vaikuttavia elementtejä.

Esimerkiksi matalapalkka-aloilla tai työmarkkinoiden takia osa-aikatyössä työskentelevien köyhyyden kitkeminen voi edellyttää muita toimia, kuin joidenkin toimialojen sisäinen sopimuspolitiikka. Perheellisten työssäkävien köyhien ja yksinasuvien tai yksinhuoltajien talousongelmia yhdistää lähinnä köyhyys, mutta tulonjako ei riitä pelastamaan köyhyydeltä. Jos työssäkävien köyhyyden kitkeminen on liian monimutkaista järjestelmälle, eikä järjestelmää voi kehittää puskuroimaan tuloperusteisesti sen sijaan, että tehdään vielä yksityiskohtaisempia normeja erilaisia tilanteita varten. Tuen rinnalle voi aivan hyvin rakentaa kunnallista tai alueellista, rakenteellista hyvinvointitalouden suunnitelmaa, joka

kaiketi pitäisi olla mahdollista nykyisinkin. Kun köyhyysilmiöt ovat rakenteellisia, niihin tarvitaan myös rakenteellisia lähestymistapoja.

Ihmisten välisissä suhteissa on valtasuhteita, jotka voivat vallita yksilöiden välillä, perheen sisällä, pedagogisessa suhteessa tai valtiossa. Valtasuhteiden analyysi muodostaa hyvin kompleksisen kentän. Toisinaan analyysissä tulee esiin jotakin, jota voisi kutsua vaikkapa hallintatiloiksi. Niissä valtasuhteet eivät olekaan liikkuvia, eivätkä suo eri osapuolille strategiaa niiden muuntamiseksi, vaan ovat lukkiutuneita ja jähmettyneitä. (Foucault ym. 2014, 271.)

Oletetaan, että yleinen käsitys on, että toimeentulotuki, harkinnanvarainen toimeentulotuki, työttömyysetuus, sekä asumistuki turvaavat yksilön ja perheiden toimeentulon ja, että se on normi yhteiskunnassa. On siis poikkeuksellista ajatella, että se ei ole näin. Tutkimukseni tarkastelutapa osoittaa, ettei se ole lainkaan poikkeuksellista, vaan nimenomaan yleistä kokemuksille aineistossa. Voisi jopa sanoa, että rakenteet ovat vahvasti yhteydessä kokemusten kanssa. Asetelman voi nähdä muodostavan tällaisen hallintatilan. Aineiston kokemus koko uudelleenjaon kattauksesta näyttää puoltavan tulosta, että prekariaatille etujen ja elannon väliinpuotoaminen on arkipäivää ja se on normi tai hallintatila. Yleistettävissä oleva käsitys tai normi on siis tarkastelukulmasta riippuvainen. Tämä tulisi myös prekariaattia viranomaisessa tai julkisissa tehtävissä palvelevien ymmärtää.

Historiallisesti vakiintuneiksi oletettujen diskurssien sijasta saatetaan aineistosta jäljittää esimerkiksi sellaisten joustavasti rakentuvien puhetapojen kirjoja, joka täsmentyy paikallisesti argumentoiden. Tällöin eri ihmisryhmiä edustavien toimijoiden asemoituminen eli positioituminen tunnistettavien puhetapojen kautta on usein kriittisen diskurssianalyysin keskeinen kiinnostuksen kohde. (Suoninen 2021) Aineiston kirjoitelmiin perehtyminen ja tutkimus on osoittanut minulle, että kriittisen diskurssianalyysin jonkinasteinen meta-tason tai interdiskursiivinen tulos on, että työssäkäyvän köyhydessä rakenteita voi pitää prekariaatin syrjäyttäjänä, tulosten valossa erityisesti sekundaarien rakenteiden myötä.

Ikosen (2021, 21:45) mukaan tutkimusetiikkaan pääpiirteissään sisältyy tutkimushenkilöiden ja informanttien eettinen kohtelu ja tutkimustyön etiikka. Siihen olen pyrkinyt vaiherikkaassa tutkimuksessa. Diskurssianalyysiin pyrkiessäni menetelmänä olen kokenut tutkimusprosessin ohjautuvan melko omaehtoisesti. Tarkoitan tällä sitä, että sen rakentuminen on perustunut

kronologisen etenemisjärjestyksen sijaan varsin epätahtiseen etenemiseen. Tutkimuksen kulun juoni on pitänyt minua jossain määrin koko prosessin ajan varuillani siitä, mitä seuraavaksi tapahtuu. Moni pitkään työstämäni vaihe on tullut yhtä äkkiä päätökseen. Olen joutunut tekemisen rinnalla seuraamaan, eteneekö tutkimus loogisesti tutkimusasetelmaan nähden. Se onkin tuntunut koko tutkimuksessa kaikkein loogisimmalta yhteydeltä, niin monisyinen kokemus diskurssianalyysi on minulle tutkijana ollut. Koen tehneeni tutkimuksen siten, että se on nyt niin lähellä alkuperäistä tutkimussuunnitelmaa kuin mahdollista.

Prekariaatin työssäkäynnin köyhyys on vahvasti sidoksissa arkeen, perheeseen, työnhakuun ja työelämään. Harvoin tarjoutuu näin tarkkaan nähtyä, miten yhteiskunta sivuuttaa prekariaatin monin rakenteellisin tavoin. Tutkimuksen tehtyäni kyseenalaistan radikaalisti käsityksiä, että köyhyys johtuisi yksilöstä itsestään tai että pohjoismaisen hyvinvointivaltion sosiaaliturvan kattavuus koskisi kaikkia väestöryhmiä. Se ei pidä paikkaansa. Prekariaatin kohdalla tutkimukseni osoittaa aukon sosiaaliturvaa kattavammin. Prekariaatti jää väliinpuotoajaksi myös työmarkkinajärjestelmän ja työelämää koskevien pelisääntöjen osalta.

Sorron käsitteen käyttö Suomessa voi olla vierasta ymmärtää, koska olemme ehkä tottuneet ajattelemaan, ettei hyvinvointivaltiossa ole sellaista. Loogisesti ajateltuna, jos löydämme joukostamme sorretun, on oltava joku, joka sortaa. Sorron käsitteiden sijaan voi olla tutumpaa käyttää käsitettä syrjäytetty ja syrjäyttävä ainakin, kun puhumme rakenteellisesta sosiaalityöstä. Työssäkäyvän köyhän arjessa näyttäytyy sortajan paikalla syrjäyttävä.

Pohdin vielä tutkimukseni tuloksia tulosten merkitysten kannalta. Tutkimuksen tuloksissa näyttäytyy, että hyvinvointivaltion rakenteelliset ilmiöt ovat viime kädessä niitä prosesseja, jotka syrjäyttävät työssäkäyvän köyhän sivuuttamalla prekariaatin väestönsosan. Se tekee syrjäyttämistä hallinnollista ja poliittista asettaen työssäkäyvän köyhän alisteiseen positioon asemansa osalta. Katson esimerkiksi yksilön vastuuta korostavia yhteiskuntapoliittisia näkökulmia ohuina tulkintoiltaan tässä yhteydessä. En hyväksy niiden käyttöä tulosteni kritiikkinä. Sosiaalityön mahdollisuudet ovat solidaarisuudessa. Se ulottuu myös ihmisiin, jotka ovat erilaisia kuin me. Sikäli, kun solidaarisuutta yhteiskunnassa syntyy ja sitä voidaan ylläpitää, on sosiaalityö mahdollista. (ks. Sennett 2004; Mäntysaari 2006, 127.)

Prekariaatin diskurssien myötä minun on tutkijana vaikea löytää työssäkäyvän köyhyydelle hyväksyttävissä olevaa selitystä hyvinvointiyhteiskunnassa. Jos jokaisen työllisen toiminta on

osa kansantaloutta, työssäkäyvä köyhä osallistuu sen ylläpitoon, mutta voi jäädä osattomaksi sen tuloksesta. Pahimmillaan työssäkäyvä köyhä jää ulos myös tulojen uusjaosta. Sosiaalityön voi olla vaikea tunnistaa rakenteellisia tai edes yksilöllisiä haasteita, erityisesti jos ratkaisut eivät ole yksiselitteisesti sosiaaliturvasta riippuvaisia, vaan edellyttävät yhteiskuntapoliittisesti laajempia ja konkreetteja toimia, kuten verotus tai työmarkkinasopimus.

Uuden sosiaaliturvan tulisi työhön sitomisen sijasta edistää työstä pääsyä, työpaikan vaihtoja, ihmisen persoonallisen ja kulttuurisen autonomian kasvattamista, koska vain siten voidaan vastata työmarkkinoiden muuttuviin vaatimuksiin ja synnyttää uusia rikkauten luomisen muotoja. Sen vuoksi on voimistettava yksittäisen ihmisen päätöksentekokykyä luomalla riskien ja hyötyjen jaon järjestelmä. Tarvitaan työsuorituksesta ehdoitta irrotetun jatkuvan suoran tulon malli tietoihin, koulutukseen, asumiseen, sekä liikkumiseen kohdistuva epäsuoran tulon malli. (Holvas ym. 2005, 169.)

Mielestäni Suomessa on hyviä esimerkkejä rakenteellisesti segmentoiduista toimista, joissa paneudutaan yksilöiden elämänhallinnan, työelämän ja työllistymisen haasteisiin niiden ratkaisemiseksi käytännössä. Työllisyyden kuntakokeilu keskittyy esimerkiksi alle 30-vuotiaiden työllistymisen edistämiseen (Te-palvelut 2024, Työllisyyden kuntakokeilu). Seuraava askel voisi olla rakenteellisesti segmentoida prekariaatin köyhyyttä ylläpitäviä tekijöitä rakenteista itsestään; kaikesta siitä, missä prekariaatin kanssa on epäonnistuttu.

Pääviestini sosiaalityölle tutkimukseni johtopäätöksinä on: Työssäkäyvän köyhän asema Suomessa on tehtävä näkyväksi. Rakenteellinen sosiaalityö mahdollistaa ikkunan köyhän tai pienituloisen väestönosan sidoksisiin haasteisiin, jotka jäävät tunnistamatta ja puuttumatta yhteiskuntajärjestelmässämme. Analyysi tuo esille köyhyyttä, joka osoittaa vakiintuneiden köyhyyskäsitteiden tarvitsevan rinnalleen niiden uudistamista ja esille tuomista. Sosiaalityön tulee edistää prekaaristi köyhien väestönosan asemaa auttamalla yhteiskuntaa näkemään prekariaatin köyhyys sellaisena kuin se on, eikä suhteellisen köyhyiden tai palkansaajakysymysten verhojen takaa.

Työssäkäyvän köyhälistön luokan purkamiseen tarvitaan työelämän pelisääntöjä. Ilman työmarkkinajärjestelmän väliintuloa prekariaatti köyhyys on hyvinvointiyhteiskunnalle hyväksyttävää. Sosiaalityöllä on vastuu köyhien puolustajana ja puheeksiottajana.

Työssäkäyvä köyhä tarvitsee joustavaa ja vastavaikutuksellista sosiaaliturvaa. Aineiston kirjoittajien kokemukset köyhyydestä osoittavat heidän jäävän vakaviin taloudellisiin asemiin pyrkiessään pysymään työelämässä.

” Ihmiset eivät kuitenkaan omassa elämässään näe sitä, että talouskasvun pohjimmainen polttoaine on yksilön elämä. Rikkaat ovat voittajien puolella, eikä köyhillä ole energiaa nähdä elämässä seuraavan päivän ateriaa pidemmälle. Miten välittää politiikasta jos elää elämää, jossa välttelee ajattelemasta tulevaisuutta?”

Lainaus

Lähteet

- Alasuutari, Pertti (2001) Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus.
- Alasuutari, Pertti (2011) Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uud. p. Tampere: Vastapaino.
- Allardt, Erik (1976) Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY.
- Bartesaghi, Mariaelena & Noy, Chaim (2015) Interdiscursivity. University of South Florida, USA. <http://www.chaimnoy.com/Articles/ArticleInterdiscursivity2015EncLASI.pdf> Luettu 28.9.2023.
- Berardi, Franco ”Bifo” (2006) Tietotyö ja prekaari mielentila. Suom. Mikko Jakonen, Inkeri Koskinen, Jukka Peltokoski, Miika Saukkonen, Markus Termonen, Eetu Viren, Akseli Virtanen & Jussi Vähämäki. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Berg, Bruce L. & Lune, Howard (2012) Qualitative Research Methods for the Social Sciences. 8th ed. Upper Saddle River, N.J: Pearson Education, 370-371.
- Blommaert, Jan (2005) Critical discourse analysis. Teoksessa Discourse: A Critical Introduction. 1st edition. [Online]. Cambridge: Cambridge University Press, 21-38. Pdf-dokumentti, 4/18. https://www-cambridge-org.ezproxy.utu.fi/core/services/aop-cambridge-core/content/view/9AE342BF288EB23A710D044522F37EDF/9780511610295c2_p21-38_CBO.pdf/critical_discourse_analysis.pdf Luettu 9.2.2024.
- Criado-Perez, Caroline & Schroderus, Arto (2020) Näkymättömät naiset: näin tilastot paljastavat miten maailma on suunniteltu miehille. Helsinki: WSOY.
- Durkheim, Émile & Randell, Seppo (1982) Sosiologian metodisäännöt. Helsinki: Tammi.
- Eskola, Antti (1967) Sosiologian tutkimusmenetelmät: 2. Porvoo; Hki: WS.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino, 1998. 8. painos Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Fairclough, Isabela & Fairclough, Norman (2012) Political discourse analysis: A method for advanced students. [Online]. London: Routledge. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.4000/aad.1373> Luettu 13.10.2022.
- Foucault, Michel & Kilpeläinen, Tapani (2005) Tiedon arkeologia. Tampere: Vastapaino.
- Foucault, Michel & Kilpeläinen, Tapani & Määttä, Simo & Pii Johan L. (2014) Parhaat. Tampere: Niin & näin: Eurooppalaisen filosofian seura.
- Foucault, Michel & Sivenius, Kaisa (2010). Seksuaalisuuden historia. 2. uud. laitos. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Grönlund, Henrietta & Hiilamo, Heikki (2006). Diakonian resurssit ja alueellinen tarve. Panostetaanko diakoniaan kunnan huono-osaisuuden mukaan? Teoksessa Viimeisellä

luukulla: Tutkimus viimesijaisen sosiaaliturvan aukoista ja diakoniatyön kohdentumisesta. Helsinki: Kirkkohallitus.

Günther Kirsi & Kallio Johanna (toim.) (2021) Lukijalle. Sosiaalityö professiona. Tutkiva sosiaalityö. Talentia-lehti. Sosiaalityön tutkimuksen seura 2021, 4-9.
<https://thl.fi/documents/155392151/190159879/Hietam%C3%A4ki+ym+2021+L%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivallan+kohteina+olleiden+avun+hakemisen+ja+saamisen+haasteet+korona-aikana+TALENTIA.pdf/82212e51-452a-f81c-a9c5-92178011180a/Hietam%C3%A4ki+ym+2021+L%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivallan+kohteina+olleiden+avun+hakemisen+ja+saamisen+haasteet+korona-aikana+TALENTIA.pdf?t=1630320406102> Luettu 2.1.2024.

Harvey, David & Koskinen, Kaisa (2008) Uusliberalismin lyhyt historia. Tampere: Vastapaino.

Heikkilä, Tiina (2019) Työelämän trendi on polarisaatio, ei yleinen prekarisaatio. Alusta! Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan verkkojulkaisu 16.1.2019.
<https://www.tuni.fi/alustalehti/2019/01/16/tyoelaman-trendi-on-polarisaatio-ei-yleinen-prekarisaatio/> Luettu 2.7.2023.

Heikkinen, Vesa (2020) Tekstianalyysi: miksi kielellisillä valinnoilla on merkitystä? Helsinki: Gaudeamus.

Heino, Eveliina (2023) Intersektionaalisuus sosiaalityössä – Systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 31(1), 60–79. <https://doi.org/10.30668/janus.115587> Luettu 1.2.2024.

Hiilamo, Heikki (2010) Pitkäaikaistyöttömän sosiaaliset mahdollisuudet. Teoksessa Heikki Hiilamo & Juho Saari. Hyvinvoinnin uusi politiikka: Johdatus sosiaaliin mahdollisuuksiin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Hiilamo, Heikki (2011) Uusi hyvinvointivaltio. Helsinki. Like.

Hiilamo, Heikki & Niemelä, Heikki & Pykälä, Pertti & Riihelä, Marja & Vanne, Reijo (2012) Sosiaaliturva ja elämänvaiheet: Suomen sosiaaliturvan kehitys esimerkkien ja tilastojen valossa. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Hoikkala, Tommi. (1990). Teun A. van Dijkin diskurssianalyysi. Teoksessa Klaus Mäkelä & Satu Apo Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

Holvas, Jakke, & Vähämäki, Jussi (2005) Odotustila: pamfletti uudesta työstä. Helsinki: Teos.

Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko & Lähteelä, Kirsi-Marja & Silvasti, Tiina (2008) Johdanto: Leipäjonoista ruokapankkeihin. Teoksessa Sakari Hänninen & Jouko Karjalainen & Kirsi-Marja Lähteelä & Tiina Silvasti (toim.) Toisten Pankki, Ruoka-apu hyvinvointivaltiossa. Gummerus Kirjapaino Oy Jyväskylä, 5-20.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/76966/M268-Toisten%20pankki.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 3.8.2023.

Ikonen, Risto (2021) Fenomenologia, tiede ja tutkimus, osa 2. TF osa 3 - Fenomenologia, tiede ja kvalitutkimus, osa 2. <https://www.youtube.com/watch?v=0fi4-awh5Fw> Katsottu 23.5.2024.

Ikonen, Risto (2021) Kvalitutkimuksen neljä keskeistä tutkimussuuntaa. TF osa 3 - Fenomenologia, tiede ja kvalitutkimus, osa 2. <https://www.youtube.com/watch?v=0fi4-awh5Fw&t=133s> Katsottu 20.7.2023.

Ikonen, Risto. (5.2.2021) TF osa 5 - Ontologia, epistemologia, metodologia ja kolme tiedonintressiä. <https://www.youtube.com/watch?v=ek71BuX6eoE> Katsottu 26.4.2023.

Ikonen, Risto (11.2.2021) TF osa 7 - Tutkimuksen luotettavuus ja katsaus tutkimusetiikkaan. <https://www.youtube.com/watch?v=AKC4wGJQfYs> Katsottu 21.3.2024.

Isola, Anna-Maria & Suominen, Esa (2016) Suomalainen köyhyys. Helsinki: Into

Jakonen, Mikko (Jyväskylän yliopisto) Töissä ja köyhä -kirjoitusaineisto 2015 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2019-06-24). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3321>

Jakonen, Mikko (2020) Konflikti: talous ja politiikka. Helsinki: Into.

Jakonen, Mikko (2017) Työssäkäyvän köyhyys: Mitä ansiotyölle on tapahtumassa kun sillä ei pärjää? <http://www.eapn.fi/wp-content/uploads/2017/10/Jakonen-Ty%C3%B6ss%C3%A4k%C3%A4yv%C3%A4n-k%C3%B6yhyys.pdf> Luettu 7.12.2022.

Jakonen, Mikko (2019) Työssäkäyvän köyhän elämä vaatii jokapäiväistä rohkeutta. Teoksessa Ilari Hetemäki & Hannu Koskinen & Tuija Pulkkinen & Esa Väliaverronen (toim.) Kaikenlaista rohkeutta. Helsinki: Gaudeamus, 97-112.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) Diskurssianalyysi: teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Eeva & Venäläinen, Juhana & Vähämäki, Jussi (2015). Johdatus prekaarien affektien tutkimukseen. Teoksessa Annukka Aho & Eeva Jokinen (toim.) & Sanna Kovanen & Iris Lehto & Heidi Meriläinen & Antti Paakkari & Pontus Purokuru & Pirjo Pöllänen & Lilli Aini Rokkonen & Tuomas Savolainen & Sini Silveri & Juhana Venäläinen (toim.) & Jussi Vähämäki (toim.) Prekarisaatio ja affekti. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 7-30.

Juhila, Kirsi (n.d.) Laadullinen tutkimus ja teoria. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. [verkköjulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>> Luettu 14.9.2023.

Juhila, Kirsi (2004) Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Anna Kulmala & Laura Huttunen & Arja Jokinen & Heli Valokivi & Anni Vanhala & Suvi Raitakari & Anna Rastas & Kirsi Juhila. Puhua vastaan ja vaieta: neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus. 20-32.

Juhila, Kirsi (2021) Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/> Luettu 26.3.2024.

Jyväskylän yliopisto (2016) Tyypittely. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/tyypittely> Luettu 22.3.2024.

Jyväskylän yliopisto (2016) Teemoittelu. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/tyypittely> Luettu 22.3.2024.

Kananoja, Aulikki & Karjalainen, Pekka (2017) Hyvinvoinnin edistäminen ja yhteisötyö sosiaalipolitiikan uusissa rakenteissa. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähtinen & Pirjo Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4., uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma, 156-169.

Kangas, Olli & Ritakallio, Veli-Matti (2008) Köyhyyden mittaustavat, sosiaaliturvan riittävyys ja köyhyyden yleisyys Suomessa. Helsinki: Kela, Kelan tutkimusosasto. <https://core.ac.uk/download/pdf/14903201.pdf> Luettu 29.1.2023.

Kauhanen, Arttu & Riihelä, Marja & Tuomala, Matti (2020) Köyhyys ja köyhyyden pitkittyminen Suomessa. Kansantaloudellinen aikakauskirja – 116. vsk. – (1), 6-29.

Kivipelto Minna, Blomberg Sanna, Karjalainen Pekka & Saikkonen Paula (2013) Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointimittareiden kehittämisen lähtökohtia. Teoksessa Minna Kivipelto, Sanna Blomberg, Pekka Karjalainen & Paula Saikkonen (toim.) Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä - arviointimalleista mittareihin: Tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.

Kivipelto, Minna (2022) Rakenteellisen sosiaalityön ulottuvuudet. Teoksessa Eeva Liukko, Heidi Muurinen, Tuomo Kokkonen & Ville Santalahti (toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. THL – RAPORTTI 1/2022. Helsinki: PunaMusta Oy. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143940/RAP2022_001_WEB_final.pdf?sequence=7&isAllowed=y Luettu 28.4.2024.

Koistinen, Pertti (2014) Työ, työvoima ja politiikka. Tampere: Vastapaino.

Kokkonen Tuomo (2019) Poliittinen sosiaalityön yhteiskunnallisen paikan määrittäjänä. Teoksessa Anneli Pohjola & Tarja Kemppainen & Asta Niskala & Nina Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 72-73.

Kokkonen Tuomo (2021) Osallisuuspolitiikka aikuissosiaalityön asiakkuuden ja työtapojen määrittäjänä. Teoksessa Aila-Leena Matthies & Anu-Riina Svenlin & Kati Turtiainen (toim.) Aikuissosiaalityö. Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Helsinki: Gaudeamus, 42-54.

- Koskiahho, Briitta (2021) Uusliberalismi kuin yhdeksänhenkinen kissa ja sosiaalisen kysymyksen ratkaiseminen. *Janus* 29 (4), 386.
<https://journal.fi/janus/article/view/102716/66258?acceptCookies=1> Luettu 5.4.2023
- Koskinen, Simo (2003) Suomalaisen yhteisösosiaalityön kehitys ja nykysuuntaukset. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola. *Sosiaalisen vaihtuvat vastuut*. Jyväskylä: PS-kustannus. 206-236.
- Kotimaisten kielten keskus. Kielitoimiston ohjepankki. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. https://www.kotus.fi/nyt/kysymyksia_ja_vastauksia/sanojen_alkuperasta/sanojen_alkuperasta_u-o/utopia_ja_dystopia Luettu 6.7.2023
- Laitinen-Kuikka, Sini (2005) Euroopan sosiaalinen malli – Gøsta Esping-Andersen ja tulevaisuuden hyvinvointivaltio. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Hyvinvointivaltio: Suomen mallia analysoimassa*. 2. korj. p. Helsinki: Yliopistopaino, 302-331.
- Leino, Anna-Liisa ja Leino, Jarkko (1997). *Opettaminen ammattina*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Martela, Frank (2022). Hyvinvoinnin mittaus edellyttää hyvinvoinnin teoriaa: Erik Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuudet päivitettyinä nykyaikaan. *Yhteiskuntapolitiikka*: 5-6. Pdf-tiedosto. <https://www.julkari.fi/handle/10024/145551> Luettu 3.6.2024.
- Martelin Tuija & Murto Jukka & Penttala Oona & Linnanmäki Eila (2014) *Terveys, terveyserot ja niiden kehitys*. Teoksessa *Suomalaisten hyvinvointi*. (Toim.) Marja, Vaarama & Sakari Karvonen & Laura, Kestilä & Pasi, Moisio & Anu Muuri. ISBN 978-952-302-015-3, 62-79. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125340/THL_TEE022_2014verkko.pdf Luettu 23.2.2023.
- Meriläinen, Heidi (2011) Palkkatyöyhteiskunnan vaihtoehdot. Teoksessa Eeva Jokinen & Jukka Könönen & Juhana Venäläinen & Jussi Vähämäki (toim.) “Yrittäkää edes!”: Prekarisaatio Pohjois-Karjalassa. Helsinki: Tutkijaliitto, 143-162.
- Moisio, Pasi. Suhteellinen köyhyys Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 71 (2006):6. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101045/066moisio.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 28.9.2022.
- Mullaly, Bob & Dupré, Marilyn (2019) *The New Structural Social Work: Ideology, Theory, and Practice*. Neljäs painos. Oxford: Oxford University Press.
- Mullaly, Bob & Mullaly, Robert. P. (2007) *The new structural social work*. Third edition. Don Mills, Ontario: Oxford: Oxford University Press.
- Mäkelä, Klaus (1990) Kvalitatiivisen aineiston arviointiperusteet. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) & Satu Apo. *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Mäkelä, Klaus (2006). *Sosiaalitutkimuksen eettinen säätely*. Teoksessa Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen ja Irma Sorvali (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

- Mäntysaari, Mikko (2016). Onko uusliberalismi haaste sosiaalityölle? Vastavuoroinen sosiaalityö. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=H5GtTosqJ6A&t=186s> Luettu 5.4.2023.
- Mäntysaari, Mikko (2006) Syrjiikö sosiaalityö? Teoksessa Tuula Helne & Markku Laatu (toim.) Vääryyskirja. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 115-132.
- Nummi, Heidi (2021) Köyhyys Suomessa on syventynyt – silti moni pitää sitä ihmisen omana vikana. Maailmankuvalehti 13.10.2021. <https://maailmankuvalehti.fi/2021/5/pitkat/koyhyys-suomessa-on-syventynyt-%E2%88%92-silti-moni-pitaa-sita-ihmisen-omana-vikana/> Luettu 24.7.2023.
- Näre, Sari & Lena Näre (2022) Työttömyys sattuu: arjen kamppailuja työllistämistoimien rattaissa. Helsinki: Gaudeamus. Niemelä, Pauli (2003) Elämänvaiheisiin liittyvä turvattomuus. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola. Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Jyväskylä: PS-kustannus. 86-102.
- Närhi Kati, Kannasoja Sirpa, Kokkonen Tuomo, Rantamäki Niina & Ruonakangas Santra (2022). Monitoimijainen rakenteellinen sosiaalityö tulevaisuuden sosiaali- ja terveystalouksissa – MoRa-hankkeen keskeisiä tutkimustuloksia ja johtopäätöksiä. MoRa-hankkeen loppuseminaari 23.11.2022. <http://r.jyu.fi/morahanke/uutiset> Luettu 7.12.2022.
- Närhi, Kati & Kokkonen, Tuomo & Rantamäki Niina & Kannasoja Sirpa & Ruonakangas Santra. (2022) Monitoimijainen rakenteellinen sosiaalityö. Teoksessa Eva Liukko & Heidi Muurinen & Tuomo Kokkonen & Ville Santalahti & Marika Ahola (toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-790-6> Luettu 16.1.2024.
- Oinas, Tomi (2020) Yhteiskuntaluokat ja sosiaalinen stratifikaatio. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. Opetusmateriaali. <https://koppa.jyu.fi/kurssit/131543/luento/luento-suomalainen-yhteiskunta/Yhteiskuntaluokat%20ja%20stratifikaatio%20-Oinas.pptx> Luettu 20.2.2023.
- Paakkunainen, Kari (n.d.) Kolme valtio-opillista lähestymistapaa ja tiedonintressiä. Valtio-opin johdantokurssin verkkomateriaali. Helsingin avoin yliopisto. https://www.avoin.helsinki.fi/Kurssit/valJohd/osa5_3.html Luettu 17.8.2023.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2019) Uusi kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.
- Pelkonen, Linda 2022. Millaista köyhyys on Suomessa? Globalisaatio ei hyödyttänyt kaikkia. Podcast-tallenne. Yle Arena. Julkaistu 26.10.2022. <https://arena.yle.fi/podcastit/1-63355701> Luettu 10.7.2023.
- Pohjola, Anneli & Laitinen Merja (2010) Pohdintaa asiakkuuden punoksista. Teoksessa Synnöve Karvinen-Niinikoski & Tarja Kemppainen & Merja Laitinen (toim.) & Asta Niskala

& Pekka Ojaniemi & Anneli Pohjola (toim.) & Kaisa-Maria Rantajärvi & Ahti Saarenpää & Mirja Satka. Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 309-320.

Pohjola, Anneli (2011) Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa Anneli Pohjola ja Riitta Särkelä (toim.) Sosiaalisesti kestävä kehitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 207-223.

Pohjola, Anneli (2015) Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen ja Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalisen tutkimuksen vuosikirja 2014. Kuopio: UNIpress. 16-36.

Pohjola, Anneli (2019) Sosiaalityö yhteiskunnassa ja yhteiskunta sosiaalityössä. Teoksessa Anneli Pohjola & Tarja Kempainen & Asta Niskala & Nina Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 323-341.

Pohjola, Anneli (2003) Sosiaalityön koulutuksen tila ja paikka. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola. Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Jyväskylä: PS-kustannus. 145-165.

Pohjola, Anneli 2012. Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kempainen & Sanna Väyrynen. Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Pohjola, Anneli (1999) Työmarkkinavalmiuksien reunaehdot. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Potter, Jonathan ja Wetherell, Margaret (1989) Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behaviour. Repr. London: SAGE.

Puusa, Anu & Julkunen, Saara (2020) Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa Saara Julkunen (toim.) & Anu Puusa (toim.). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 189-201.

Pyöriä, Pasi & Ojala, Satu (2017) Työn prekarisaatio. Teoksessa Pasi Pyöriä (toim.) Timo Anttila, Tapio Bergholm, Hanna-Mari Ikonen, Katri-Maria Järvinen, Tuija Koivunen, Armi Mustosmäki, Jouko Nätti, Tomi Oinas, Tiina Saari, Antti Saloniemi, Mia Tammelin, Niina Viitasalo & Pekka Virtanen. Työelämän myytit ja todellisuus. Helsinki: Gaudeamus, 42-62.

Pälli, Pekka & Lillqvist, Ella (2020) Diskurssianalyysi. Julkaisussa Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), Kielentutkimuksen menetelmiä II. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 374-411. Pdf-dokumentti. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/71587f77-66dc-45a7-a98d-1f30a1e6989e/content> Luettu 1.2.2024.

Raatikainen, Panu (2006) Voiko ihmistiede olla arvovapaata? Teoksessa Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen ja Irma Sorvali (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

- Remes, Liisa (2004) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kolme eri syntykotia. Diskurssianalyysin kolme traditiota. www.metodix.com. Menetelmäartikkelit. <https://metodix.fi/2014/05/19/remes-diskurssianalyysin-kolme-traditiota/> Luettu 23.10.2022.
- Riihelä, Marja (2020) Köyhyys pitkittyy Suomessa. Pitkittyneesti köyhyysrajan alapuolella olevien osuus väestöstä on ajanjaksojen 1995–2004 ja 2005–2014 välissä kaksinkertaistunut, selviää Marja Riihelän, Matti Tuomalan ja Arttu Kauhasen tutkimusartikkelista. Tiedote 9.3.2020. <https://vatt.fi/-/koyhyys-pitkittyy-suomessa> Luettu 13.7.2023.
- Riihelä, Marja & Tuomaala, Matti (2022) Köyhyys vauraassa maassa. toim. Anna Rajavuori. Eriarvoisuuden tila Suomessa 2022. Tekijät ja Kalevi Sorsa -säätio. Into Kustannus Oy. <https://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/eriarvoisuuden-tila-suomessa-2022-web.pdf> Luettu 3.7.2023
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) Aineisto- ja teorialähtöisyys. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 5.6.2024.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) Diskurssianalyysi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/teoreettis-metodologiset-viitekehukset/diskurssianalyysi/>.> Luettu 4.10.2022.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) Menetelmät ja aineisto. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Luettu 26.5.2023. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>
- Saari, Juhon (2005) Hyvinvointivaltio ja sosiaalipolitiikka. Teoksessa Juhon Saari (toim.) Hyvinvointivaltio: Suomen mallia analysoimassa. 2. korj. p. Helsinki: Yliopistopaino, 13-64.
- Saari, Juhon (2005) Köyhyyden teoria ja käytäntö. Teoksessa Juhon Saari (toim.) Köyhyyspolitiikka: johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 63-120.
- Saari, Juhon (2005) Köyhyyspolitiikka. Teoksessa Juhon Saari (toim.) Köyhyyspolitiikka: johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 7-27.
- Saarinen, Erja (2021) Köyhyyden määrittelemisestä ja mittaamisesta. Ajankohtaista. EAPN-FIN – Suomen köyhyyden vastainen verkosto. Luettu 17.7.2023. <https://www.eapn.fi/873%E2%80%AF000-henkiloa-koyhyys-tai-syrjaytymisriskissa-2019-maara-kasvoi-edellisvuodesta/>
- Salonen, Laura (2020) Processes of long-term work disability and socioeconomic disparities: Unwinding the roles of family background, sickness absence, and psychosocial work

environment. Turku: University of Turku, 51.

<https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/150450/AnnalesB521Salonen.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 8.1.2023.

Siikki, Anna-Mari (2008) Myllypuron ruokajono - Esimerkki hyvinvointiköyhyydestä. Teoksessa Sakari Hänninen & Jouko Karjalainen & Kirsi-Marja Lähtelä & Tiina Silvasti (toim.) Toisten Pankki, Ruoka-apu hyvinvointivaltiossa. Gummerus Kirjapaino Oy Jyväskylä, 123-202. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/76966/M268-Toisten%20pankki.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 3.8.2023.

Sipilä, Jorma (1989) Sosiaalityön jäljillä. Helsinki: Tammi.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301> Luettu 7.12.2022.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2023) Hyvinvointitalous. <https://stm.fi/hyvinvointitalous> Luettu 10.12.2023.

Suikkanen, Asko (2003) Sosiaalipolitiikan yksilölähtöinen toimintatapa? Teoksessa Anneli Pohjola ja Merja Laitinen (toim.) Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Jyväskylä: PS-kustannus, 55.

Suomen köyhyydenvastainen verkosto EAPN-FIN (n.d.) Köyhyyden määrittelystä ja mittaamisesta. <https://www.eapn.fi/koyhyys/koyhyden-mittaamisesta/> Luettu 3.7.2023.

Suoninen, Eero (2021) Diskurssianalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>> Luettu 8.01.2023.

Standing, Guy (2011) The precariat: the new dangerous class. Place of publication not identified: Bloomsbury Academic. Pdf-dokumentti. Luettu 30.1.2024.

Sulkunen Pekka (1997) Todellisuuden ymmärrettävyys ja diskurssianalyysin rajat. Teoksessa Jukka Törrönen & Pekka Sulkunen. Semioottisen sosiologian näkökulmia: sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys. Helsinki: Gaudeamus.

Suomen perustuslaki 733/1999. Annettu Helsingissä 11.6.1999. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> Luettu 5.12.2023

Tanner, Niina (2019) Töissä, mutta köyhä – palkkatyököyhyys ja sen kustannukset ravintola- ja kiinteistöpalvelualoilla. Palvelualojen ammattiliitto PAM ry, 3/2019. ISSN 2242-5462 ISBN 978-952-9721-05-4 Grano. <https://www.pam.fi/wp-content/uploads/2023/08/Tanner-palkkatyokoyhyys.pdf> Pdf-dokumentti. Luettu 23.1.2024.

TE-palvelut (n.d.) Työnhakijan uusi palvelumalli. <https://toimistot.te-palvelut.fi/uusi-asiakaspalvelumalli> (n.d.) Luettu 28.8.2023.

Te-palvelut (2024) Työllisyyden kuntakokeilu. <https://toimistot.te-palvelut.fi/tyollisyyden-kuntakokeilu> Luettu 12.6.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (n.d.) Kunnan hyvinvointikertomus.
<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/kunnan-hyvinvointikertomus> Luettu 10.12.2023.

Tieteen termipankki (n.d.) Filosofia:hermeneutiikka. (Tarkka osoite:
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:hermeneutiikka.>) Luettu 20.7.2023.

Tieteen termipankki (2016) Filosofia: tiedonintressi. Osoitteessa
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:tiedonintressi> Luettu 26.4.2023.

Tieteen termipankki (2017) Filosofia: metodologia. Osoitteessa
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:metodologia> Luettu 11.6.2024.

Tilastokeskus (2020) Suomen virallinen tilasto (SVT): Elinolotilasto.
 ISSN=2669-8854. Helsinki.
http://www.stat.fi/til/eot/2020/01/eot_2020_01_2021-02-09_tie_001_fi.html Luettu 24.4.2023.

Tilastokeskus (2021) Elinolotilasto. https://stat.fi/til/eot/2020/01/eot_2020_01_2021-02-09_tie_001_fi.html Luettu 3.6.2024.

Tilastokeskus (2019) Suomen virallinen tilasto (SVT): Julkisyhteisöjen menot tehtävittäin.
 ISSN=1798-0593. Helsinki.
http://www.stat.fi/til/jmete/2019/jmete_2019_2020-12-18_tie_001_fi.html Luettu 28.1.2023.

Tilastokeskus (2019) Suomen virallinen tilasto (SVT): Julkisyhteisöjen menot tehtävittäin.
 ISSN=1798-0593. Liitetaulukko 1. Julkisyhteisöjen kokonaismenot tehtävittäin ja sektoreittain 2019, miljoonaa euroa 1). Helsinki.
http://www.stat.fi/til/jmete/2019/jmete_2019_2020-12-18_tau_001_fi.html Luettu 28.1.2023.

Tilastokeskus (n.d.) Suomen virallinen tilasto: Pienituloisuus. Työ, palkat ja toimeentulo.
https://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_palkat.html#Pienituloisuus Luettu 21.10.2022.

Tilastokeskus (n.d.) Vakava aineellinen ja sosiaalinen puute. Tietoa tilastoista. Käsitteet.
https://www.stat.fi/meta/kas/vakava_aineelli.html Luettu 17.7.2023.

Townsend Center for International Poverty Research (n.d). Meaningful Measures of Poverty.
<https://www.bristol.ac.uk/poverty/definingandmeasuringpoverty.html> Luettu 11.1.2023

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 2/2023.
[file:///C:/Users/tarut/Downloads/130486-Artikkelin%20teksti-288227-1-10-20230629%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/tarut/Downloads/130486-Artikkelin%20teksti-288227-1-10-20230629%20(1).pdf) Pdf-dokumentti. Luettu 13.5.2024.

Töttö, Pertti (1997) Pirullinen positivismi: Kysymyksiä laadulliselle tutkimukselle. Jyväskylä: Kampus-kustannus.

Veronmaksajat (2021) Veroeurojen käyttö.

<https://www.veronmaksajat.fi/luvut/Tilastot/Julkiset-menot/Veroeurojen-kaytto/#944343b9>
Luettu 28.1.2023.

Vuori, Jaana (n.d.) Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>> Viitattu 3.5.2023.

Ylöstalo, Hanna (2021) Tutkijan positiot. Laadulliset tutkimusmenetelmät. Pdf-dokumentti. Luentomateriaali. UTU Moodle.